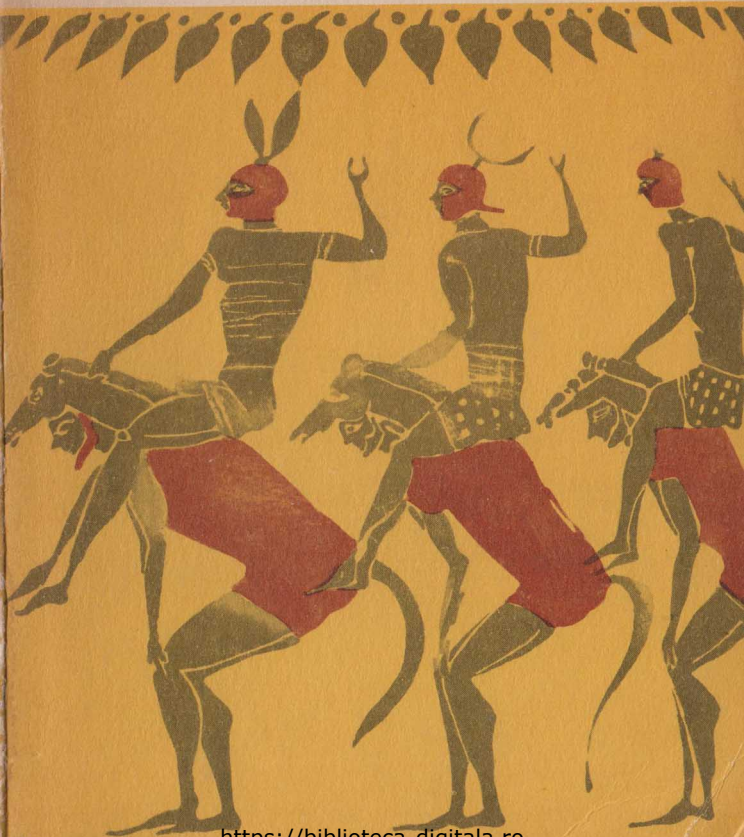

plaut

comedia măgarilor

Ilustrația copertei: *Bárdoczi Ludovic*

titus maccius plautus

---

comedia măgarilor

TEATRU (II)

**ÎN ROMĂNEȘTE DE
NICOLAE TEICĂ**

1970

**E D I T U R A M I N E R V A
BUCUREȘTI**

Al doilea din cele cinci volume, realizând întâia traducere românească integrală în versuri a operei lui Titus Maccius Plautus, cuprinde comediile: *Asinaria*, *Curculio*, *Pseudolus* și *Stichus*. Al treilea volum se află în pregătire. Traducerea a fost efectuată după textul latin al celor patru piese din ediția:

PLAUTUS

(Tome I, III, IV)

Collection des Universités de France
Société d'édition „Les belles lettres“

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI“

COMEDIA MĂGARILOR

Titlul latin:

ASINARIA

PERSONAJELE

LIBANUS, sclav al lui Demaenetus

DEMAENETUS, un bătrîn

DIABOLUS, un tînăr, iubitul Philaeniei

CLEAERETA, codoaşă, mama Philaeniei

LEONIDA, sclav al lui Demaenetus

NEGUSTORUL, străin

PHILAENIA, curtezană, fata Cleaetei

ARGYRIPPUS, un tînăr, fiul lui Demaenetus, iubitul
Philaeniei

PARAZITUL

ARTEMONA, soţia lui Demaenetus

Aciunea se petrece în Atena.

SUBIECTUL COMEDIEI

*Cu bani un tată-ar vrea s-ajute
Odrasla-i unică,-n iubirea-i
Mistuitoare, de n-ar fi
El însuși în putereu soaței;
Dar, cum pentru măgarii-i plata
I se aduce lui Saurea,
Acesta face s-o primească
Multcredinciosul Leonida.
Al tinăr banii-i dă iubitei;
Gînd rău bătrînu-i pune fetei.
Atunci, stîrnit, un oarecare
Rical, c-a fost înlăturat,
Isteșul parazit și-l mină
La soața fantelui bătrîn.
Odată prins în fapt, bătrînu-i
Rentors pe vechea cale bună.*

PROLOGUL

Fiți cu luare-aminte, buni spectatori, vă rog;
Din comedia asta putem folos să tragem
Și eu, și voi, și trupa, și șeful ei, și ceilalți.
Hai, crainice, vestește poporul să m-asculte.

(Către crainic, după ce acesta a vestit publicul.)

Ajunge, șezi: ai grijă degeaba să nu-ți fie.

(Către public.)

Acum, ce mă aduce în fața voastră vreau
Să spun: și-anume titlul acestei comedii.
Deoparte subiectul — trei vorbe — am să-l las.
Vă spun acuma numai ce-am zis că vreau să spun:
În limba greacă piesa e *Onagos* numită;
De Demophilos; Maccus a dat-o-n grai barbar.
El însă *Comedia măgarilor* îi spune.
E-o comedie plină de farmec și de haz;
În hohote veți râde. Fiți binevoitori,
Ca să v-ajute Marte și azi, ca pîn-acum.

ACTUL ÎNTII

SCENA I

LIBANUS, DEMAENETUS

LIBANUS

Așa cum vrei, din suflet, ca unicul tău fiu
Să-ți supraviețuiască preafericit și teafăr,
Așa te rog, din suflet, pe bătrinețea ta,
Pe spaima vieții tale, care-i soția ta:
Și dacă te încumeți cumva să mă înșeli,
Să-ți supraviețuiască soția ani de-a rîndul,
Și, vie, să te vază de viu răpus de ciună.

DEMAENETUS

(Ah, mi-l invoci pe zeul Bunce-credințe; bine-î
Să jur că-ți voi răspunde la tot ce mă întrebi.)¹
M-ai atacat cu-atîta-ndîrjire, că nu pot
Să mai sucesc cuvîntul, să nu-mi golesc tot sacul.
De-accea lămurește-mi ce vrei să știi, îndată:
Și tot ce știu la rîndu-mi, aidoma-ai să știi.

LIBANUS

La întrebări, pe Hercule! răspunde-mi serios
Și fără-nșelăciune.

---

¹ Versuri probabil interpolate.

DEMAENETUS

Mă-ntrebi?

LIBANUS

Tu m-ai adus
În locul unde piatra o freci cu altă piatră?

DEMAENETUS

Ce vrei să spui, și unde-i pe lume locu-acesta?
(Ce vrei să spui, și unde-i, nu te-nțeleg defel.)¹

LIBANUS

Unde plingînd ștregarii macină mămăliga²,
În insula bății și-a lanțurilor grele,
Unde boi morți năvală dau peste oameni vii.

DEMAENETUS

Am priceput, Libanus, pe unde-i locul: unde
Se face mămăliga de care spui.

LIBANUS

Ba nu!
Pe Hercle! n-am spus asta și nici n-am vrut să spun;
Te rog, te rog din suflet să scuipi acest cuvînt.

DEMAENETUS

Da, fie; -ți fac plăcerea.
(*Scuipă.*)

---

¹ Vers interpolat.

² Este vorba de un fel de mămăligă (terci) din mei, și nu de mămăliga noastră făcută din mălai.

LIBANUS

Mai scui pă, scui pă-ntr-una.

DEMAENETUS

Ajunge?

LIBANUS

Din străfundul gitlejului, te rog.
Mai tare.

DEMAENETUS

Pină unde?

LIBANUS

Pină la moarte,-aș vrea.

DEMAENETUS

Ferește-ți pielea.

LIBANUS

Moarlea soției, nu a ta.

DEMAENETUS

Te iert, pentru cuvintul trumos, și n-avea teamă.

LIBANUS

Să te ajute zeii.

DEMAENETUS

Aminte ia, la rîndu-ți,
De ce te-ntreb eu, oare, de ce să te amănîț
Că n-am fost mai degrabă înștiințat de tine?

De ce vrei să mă supăr pe fiul meu, cum fac
Alți părinți adesea?

LIBANUS

Ce vorbe noi aud?

(*Aparte.*)

Mă miră și-nspăimintă că nu știu unde bate.

DEMAENETUS

Eu știu că mi-i odrasla demult îndrăgostită
De curtezana asta, de lingă noi, Philaenia.
Așa-i cum zic, Libanus?

LIBANUS

Pe drumul bun te afli.

Așa-i; dar îl doboară o boală fără leac.

DEMAENETUS

Ce boală?

LIBANUS

Nu e-n stare să-i dăruie cit cere.

DEMAENETUS

Și tu în vremea asta iubirea nu-i ajuți?

LIBANUS

Ba da, și Leonida, amicul meu, de-asemeni.

DEMAENETUS

Pe Hercle! foarte bine, răsplată-am să vă dăruie.
Dar nu visezi, Libanus, cit face soața mea.

LIBANUS

Tu simți mai bine asta; noi doar intrăm în preț.

DEMAENETUS

E și nesuferită, mă jur, și arțăgoasă.

LIBANUS

Cu mult mai înainte s-o spui, ți-am dat crezare.

DEMAENETUS

De s-ar gândi părinții, cu toții, să m-asculte,
De fiii lor, Libanus, s-ar bucura mai mult:
Le-ar câștiga iubirea și-ar fi prieteni buni.
Eu asta mi-am dorit-o: să fiu iubit de-ai mei,
Avind model pe tata, ce, pentru mine, bietul,
Nu șovăia să-mbrace strai de corăbier,
Ca să-mi aducă-o fată de la vreun negustor,
Nu se sfa să-ncerce, la vîrsta-i, șiretlicuri
Doar ca să cucerească iubirea mea de fiu.
Exemplul bun al tatii vreau să-l urnez la rîndu-mi.
Căci m-a rugat chiar astăzi Argyrippus al meu
Să-i dau, pentru iubirea-i, trebuitorii bani;
Și vreau cu dinadinsul băiatul să mi-l bucur
(Vreau să-i ajut iubirea, vreau tatăl să-și iubească.)¹
Dar maică-sa îl ține din scurt și la strîmtoare,
Cum fac mai toți părinții: eu rîd de toate astea.
Cînd el mă socolește de-nerederea lui demn,
Eu se cuvine firea, cum e, să i-o cinstesc;
Fiînd-a venit, ca fiul la tată, cuviincios,
Doresc să aivă banii de dat iubitei lui.

---

¹ Vers interpolat.

LIBANUS

Dorești, dar ți-e dorința-n zadar, din câte știu;
Soția ta, cu zestrea-i, un sclav, Saurea...¹
Aduse, care ține mai mult ca tine-n mină².

DEMAENETUS

Luind banii, eu puterea pe zestre mi-am vîndut-o.
Acum, în două vorbe, să spun ce vreau, Libanus.
De douăzeci de mine el ar avea nevoie:
Găsește-i-le-n grabă.

LIBANUS

De unde să le iau?

DEMAENETUS

Ei, fură-mă pe mine.

LIBANUS

Te bizui pe nimic.

Imi ceri să fur veșmintul cui umblă gol-goluț.
Zici să te fur? Încearcă făr' de aripi să zbori.
Eu să te fur pe tine, cînd n-ai nimic pe mină,
Decît ce furi la rîndu-ți de la soția ta?

---

¹ Lacună în original.

² Nu poate fi vorba de un sclav menționat printre bunurile dotale ale soției, sau care le administrează. Dacă era astfel, Saurea nu ar fi fost numit, în original, *seruus dotalis*, ci *seruus recepticius*. Căsătoria Artemonei cu Demaenetus a fost săvîrșită sub regimul lui *manus*, și toate bunurile soției se aflau, teoretic, în puterea soțului. Există însă o mare deosebire între prevederile legale și realitate, iar femeile care aduceau o zestre importantă luau de fapt conducerea casei.

DEMAENETUS

Pe mine, pe soție, ori pe Saurea, sclavul,
Încearcă și ne fură; îți dau făgăduială,
De-i izbuti chiar astăzi, să nu pățești nimic.

LIBANUS

Mai bine poruncește-mi să pescuiesc în aer,
Ori să vînez în mare sălbăticiuni cu plasa.

DEMAENETUS

Ia-l ajutor și sfetnic al tău pe Leonida;
Ce-ți place născocoște, inchipuie ce vrei;
Fă-n așa fel ca astăzi băiatul bani să aibă,
Iubita să-și plătească.

LIBANUS

Și ce spui, Demaenetus?
De-ar fi, din întâmplare, să cad în vreo capcană,
De-ar fi să mă înhațe dușmanii, mă răscumperi?

DEMAENETUS

O, te răscumpăr!

LIBANUS

Vezi-ți, atunci, de alte treburi
De n-ai ceva-mpotrivă, eu plec în for.

DEMAENETUS

Dram bun.

Și — mă auzi?

LIBANUS

Desigur.

DEMAENETUS

De-oi vrea să-ți spun o vorbă,
Unde-ai să fii?

LIBANUS

Oriunde pofti-voi și-o să-mi placă.
Într-adevăr, de nimeni nu mai mă tem acum,
De când cunosc aievea și gândurile tale
Pe care adineauri pe față mi le-ai dat.
Îmi rîd eu și de tine cînd duc la capăt totul.
Îmi vād de drum, și-odată ajuns, îmi țes urzeala.

DEMAENETUS

Auzi? Eu la zaraful Archibulus mă duc.

LIBANUS

În for?

DEMAENETUS

De ai vreo treabă cu mine, da.

LIBANUS

Țin minte.

(Iese.)

DEMAENETUS

(singur)

Un sclav mai rău ca ăsta niciunde nu găsești,
Nici mai dibaci, sau poate mai greu de tras pe sfoară.
În schimb, cînd vrei un lucru să-ți izbutească, lasă-l
Pe seama lui: e-n stare să moară, mai degrabă,
Decît să nu își țină făgăduiala dată.
Acuma, eu de banii băiatului sînt sigur,

Cum sigur sînt că pipăi bastonul ăsta-n mină.
Dar pentru ce  nt rziu  i nu pornesc spre for?
...¹ mă duc degrabă  i la zaraf  ştept.

(Iese.)

SCENA II

DIABOLUS

(ieșind de la Cleaereta)

A a te porți cu mine? Mă zv rlu pe u  -afară?
A a  mi dai răsplata at tor binefaceri?
Cu cine-i rău, e ti bună,  i rea cu cine-i bun.
Dar  i arăt eu  ie: căci, iată, chiar acum
La triumviri² dau fuga, unde vă  tiu trecute
 n catastiv;  i  ie,  i fetei vă pierd capul,
Am gitoare,-otravă, prăpădul tinere ii!
Nici marea nu e mare pe l ng  voi, o-ntrece i
 n lăcomie. Marea mi-a dat averea, voi
Mi-a i luat-o. Văd acuma, nerecunosc toareo,
Că te-am umplut degeaba de bun t i  i daruri;
Dar an să- i fac de azi încolo tot răul care-l pot  i-l meri i.
Pe Pollux! te întorc de unde-ai pornit, la neagră sărăcie.
Pe Pollux!  n cur nd te-oi face să sim i ce e ti  i cine-ai
fost.
Căci pin  să- i cunosc eu fata  i să mă dărui ei cu totul,
 n lipsuri o duceai  i-n zdren e, te mul tumea un col  de
p ine.
 i c nd aveai de azi pe mine toți zeei-i ridicai în slăvi.
 i azi, c nd bine-o duci prin mine, mă iei la goană,
ticăloaso.

¹ Lacună în original.

² Magistra i inferiori, care  ineau în jurisdic ia lor sclavii, curtezanele  i scribii.

De astăzi, cum te porți cu mine și ce-i al meu, la fel mă
port,
Căci nu mi-ai prețuit purtarea, ba chiar m-ai dat pe
poartă-afară.

CLEAERETA

Cunosc puhoaietele de vorbe ce nu-s urmate și de fapte.

DIABOLUS

Eu singur te-am scăpat, știi bine, de sărăcie și uitare:
Eu singur să-i rămân iubitul, și tot nu te plătești de mine,

CLEAERETA

Rămii tu singur, dacă singur poți să ne dai cit cerem noi.
Făgăduiesc a ta să fie, de-i fi mai darnic decât ceilalți.

DIABOLUS

Dar când sfârși-se-va cu datul? Nu ești tu prea nesățioasă?
Acum primești un dar, și-acuma te și rezezi să ceri un
altul.

CLEAERETA

Tu cererile când sfârși-vei? Nu ești și tu nesățios?
Acuma mi-o trimiți, și-acuma vrei înapoi să ți-o trimit.

DIABOLUS

Eu am plătit, după-nvoială.

CLEAERETA

Și eu copila ți-am trimis-o;
Deci socoteala-i descurcată: atit ai dat, atit ai luat.

DIABOLUS

Te porți cu mine rău.

CLEAERETA

Mă-nvinui că-mi fac cum trebui' meseria?
Nu s-a mai pomenit codoașă prin cărți, picturi sau poezii,
Cu-ndrăgostiții milostivă, când vrea să se căpătuiască.

DIABOLUS

Crușindu-mă, poți multă vreme să tragi foloase de la mine.

CLEAERETA

Știi? Cine cruță-ndrăgostiții, pe sine prea puțin se
cruță.

Ca peștele-i îndrăgostitul: când nu e proaspăt, n-are preț.
Gustos și plin de seve-i proaspăt; și faci din el tot ce
poțtești,

Îl fierbi cum vrei, îl frigi în voie; l-întorci pe care
parte-ți place.

Și vrea să dea, să i se ceară; din punga-i doldora, nu știe
Nici el cât dă și risipește; un gând îi stăpânește mintea:
Iubita cum s-o mai încinte, la fel pe mine, slujitoarea,
Pe selavii, sclavele din casă, pe toți ai noștri, chiar
cățelul

Un nou iubit îi măgulește, ca să se bucure văzându-l.
Nu-ți mint; e dreptul fiecărui să-și facă-n legea-i meseria.

DIABOLUS

E drept ce spui; am învățat-o cu cheltuielile-mi neroade.

CLEAERETA

De-ai mai avea din ce să dărui, pe Castor! altfel ai vorbi.
Acum, când nu mai ai nimica, vrei pe ocări să ți se dea.

DIABOLUS

Nu-mi stă în fire,

CLEAERETA

Și nici mie, pe Castor! să ți-o dau degeaba.
Din grijă, totuși, pentru tine și anii tăi, îți las o cale:
Cum noi am câștigat prin tine mai mult, nici vorbă, decît
faimă,
Prin noi, tu însuși — dacă-mi numeri în mîină doi talanți
de-argint,
Ți-o dau pe gratis astă-seară, din prețuire pentru tine

DIABOLUS

Și dacă nu am bani?

CLEAERETA

N-aș crede; atunci a altuia va fi.

DIABOLUS

Și banii dați meru de mine?

CLEAERETA

S-au dus: de-ar fi ținut și-acum,
Îți trimiteam demult copila și n-aș mai fi cerut nimic.
Eu doar pe ziuă, apă, soare, pe lună, noapte nu dau bani.
Cît despre toate celelalte — doar dacă mă-mprumută
grecii¹.
Cînd la brutar o pline cerem, cînd cerem vin la circiumar,
Ei fără bani nu lasă marfa. Păstrăm același obicei:
Un ochi deschis avem la mîină, și doar ce vede, crede
mina.

---

¹ Expresie romană care desemnează o imposibilitate, în sensul „calendelor grecești“.

E-un vechi proverb: „Nu iei nimica...”¹ știi tu ce zic; nu spun mai mult.

DIABOLUS

Tu ți-ai schimbat cu totul vorba, de când mă știi pierdut
cu totul.

E alta, văd, decât pe vremea când zi de zi veneam cu
daruri,

Când mă-mbiai mereu la tine cu vorbe dulci și mângâieri.
Pe vremea-aceea chiar și casa părea să-mi ridă, când
veneam.

Eu dintre toți eram alesul copilei și-mi spuneai că-s unic.
La ficcare dar, ca puii de porumbel mă sărutați,
și toate gusturile mele erau și gusturile voastre.

De mine vă țineați ca umbra; orice poruncă, orice vrere,
Mi-o-ndeplinați în mare grabă; de tot ce nu-mi plăcea,
nu vream,

Vă lepădați și voi îndată și nu-ndrăzneți altcum să vreți.
Iar astăzi, dacă vreau ori nū vreau, mă luați, năpircilor,
în ris.

CLEAARETA

Știi? Meseria asta-a noastră cu-a păsărarului e-asemeni.
Când el își pregătește locul grăunțe-azvirle din belșug.

Ademeneste păsărima: faci cheltuieci, de vrei câștig.

Îl păgubesc; dar când le prinde, despăgubit e păsărarul.

Cu noi, la fel e: locul nostru e casa, păsărar sînt eu,

Momeală — lăta, plasă — patul, iar păsărima —

’ndrăgostiții.

I-ademenim cu-o plecăciune, vorbim cu ei măgulitor,

Îi sărutăm mereu, le spunem povești drăguțe, dragăstoase.

Daoă-i atinge fetei sînul, e-al păsărarului folosul.

---

¹ Proverbul nu este cunoscut și din alte texte, iar cita-
tul trunchiat al Cleaaretei nu ne îngăduie să-i precizăm
sensul.

Dacă i-a prins odată gura, și fără plasă tot îl prinde.
Să uiți tu asta, când la școală alita vreme ne-ai venii!

DIABOLUS

E vina ta c-alungi elevul pe jumătate învățat.

CLEAERETA

Când o să ai iar bani de lecții, vii fără teamă; du-te-acum
(*Vrea să plece.*)

DIABOLUS

O clipă, stai, ascultă! spune-mi cât să-ți plătesc, ca să
rămînă
A mea un an întreg, dar numai a mea?

CLEAERETA

Tu? Douăzeci de mine,
Dar cu-o-nvoială: dacă altul ții-o ia nainte — sănătate!
(*Se îndepărtează.*)

DIABOLUS

Aș mai avea să-ți spun o vorbă pin-a pleca.

CLEAERETA

(*intorcîndu-se*)

Mă rog, vorbește.

DIABOLUS

Eu încă nu-s pierdut cu totul; rămîne să mă pierd mai
mult.
Și am de unde să iau banii pe care-i ceri; dar
cu-o-nvoială

Ți-i dau, ca s-o cunoști — tot anul stăpîn pe mine să mă
aibă,
Un 'an întreg să nu primească pe nimeni alt decît pe
mine.

CLEAERETA

O, dacă ții atît, și sclavii-i scopesc, de parte
bărbătească.

Dar, în sfîrșit, adu-mi înscrisul cu toate cererile-nscrise.
Tot ce vrei tu și tot ce-ți place — să fie lege pentru noi.
Dacă-mi aduci cu el și banii, mă-mpac ușor cu toate cele.
Ca-n porturi trecerile vămii, așa sînt ușile codoașei:
Ai banii, se deschid; n-ai banii, nu se deschide nici o ușă.

(Intră în casă.)

DIABOLUȘ

(singur)

Vai mic, dacă nu pun mîna pe cele douăzeci de mine;
Și știu că dacă nu pierd banii, pierdut sînt eu, și n-am
scăpare.

Alerg în for și-ncerc prin toate mijloacele să fac ceva:
Îi rog stăruitor, fierbinte, pe toți prietenii, pe toți.
Cinstiți sau necinstiți, dau fuga la toți și caut să-i
înduplec.

De n-oi găsi fără dobîndă, mă împrumut la cămătar.

(Iese prin stînga.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

LIBANUS

(singur)

Pe Hercule! bine-ar fi, Libanus, de-a binelea să te trezești,
Și-nchipuind o viclenie să faci degrabă rost de bani.

Demult ți-ai părăsit stăpînul și ai plecat demult în for
(Închipuie o viclenie și fă degrabă rost de bani.)¹

Ai moșăit în vremea asta, și treaba ți-ai lăsat-o baltă.
Nu vrei să-ți pui pe fugă lenea, de amorțeală să te

scuturi,

Și să te-ntorci la vechea fire, la geniul tău în viclenie?
Stăpînu-ajută-ți-l; ai grijă să nu ajungi ca sclavii

ceilați,

Ce-și pun mereu la cale mintea cum să-i înșele pe stăpîni.
Pe unde-o iau? Pe unde caut? Pe unde barca să-mi îndrept?

(*Scrutează văzduhul.*)

Augurii, iată,-mi sînt prielnici; văd păsări peste tot

zburînd.

Din stînga, ciori și ghionoaie, din dreapta, vulturii și

corbii

Îmi dau curaj; pe Hercule!-ndată sentinței voastre mă
supun.

De ce tot bate ghionoaia cu ciocu-n ulm? Nu țără rost.
Din cîte înțeleg, pe Hercule! auspiciile și augurii,

¹ Vers interpolat.

Sînt vergi prin aer pentru mine sau pentru meşterul
Saurea.

(Văzîndu-l pe Leonida, care vine în goană.)

Dar ce e, pentru ce aleargă să-şi dea suflarea Leonida?
Cu piază rea mă tem că vine, să-mi năruiască viclenia.

SCENA II

LEONIDA, LIBANUS

LEONIDA

*(vine în goană, gîfîind şi plin de praf; fără să-l vadă pe
Libanus)*

Cum să-l descopăr pe Libanus sau pe stăpînul nostru
tînăr,

Să-i copleşesc de bucurie mai mult ca însăşi Bucuria?
Măreţ triumf, grozavă pradă le-aduc, odată cu venirea-mi
Cînd ei cu mine beau în parte şi tot cu mine merg la fete,
E drept ca prada mea frăţeşte s-o-mpart cu ei, ca
totdeauna.

LIBANUS

A jefuit pesemne-o casă, cum are-n obicei, mişelul.
Cu-atîl mai rău e pentru-aceia ce uşa rău şi-a privegheat-o

LEONIDA

Aş sta-n sclavie toată viaţa să dau cu ochii de Libanus.

LIBANUS

De mine dac-atîrnă totul, n-ai să fii liber prea curînd.

LEONIDA

Îmi dau din spate două sute de răni pornite pe prăsilă.

LIBANUS

Economiile-și împarte: pe spate-și ține el avutul.

LEONIDA

Și dacă lasă-acum prilejul din mâini să scape, niciodată,
Chiar să alerge cu-o cvadrigă de iepe albe, nu-l mai
prinde.

Își ține-mpresurat stăpînul și-l întărește pe dușman.
Pe cînd, dacă-mi ajută mie prilejul de aripi să-l prindem,
O plească zdravună dînd astfel și bucurie aducînd
Stăpînilor, și celui tînăr, ca și bătrînului, mă jur,
Că amîndoi rămîn pe viață robiții noștri,-ai amînduror,
Pe urma-acestei binefaceri.

LIBANUS

De nu știu ce robiți vorbește.
Urit cuvînt; mă tem că tragem din festa-i amîndoi ponoaso.

LEONIDA

Mă spinzur, dacă pe Libanus, oriunde-ar fi, nu-l văz îndată.

LIBANUS

Băiatu-și cantă tovarăș pentru bătaia ce-l așteaptă.
Nu-mi place asta; rău e semnul cînd tremuri și asuzi pe
rînd.

LEONIDA

Dar pentru ce-mi strunesc piciorul, cînd limba-n legea ei
o las?
De ce n-aș face-o eu să tacă, decît să toace toată ziua?

LIBANUS

Pe Pollux! vrea nefericitul să-și țină-n frâu patroana
bună.
Căci limba-l scapă, cu minciuna, de multele-i ticăloșii.

LEONIDA

O iau din loc; să caut prăzii, cât mai e vreme, adăpost.

LIBANUS

Ce poate fi? Ce fel de pradă? Mă duc la el să-l trag de limbă.
(Apropiindu-se de Leonida.)

O, te salut în gura mare și din străfunduri de bojogil

LEONIDA

Salut, culegător de hieci!

LIBANUS

Ce faci, proptea de pușcărie?

LEONIDA

O,-ndrăgostitule de lanțuril

LIBANUS

O, răsfățatule de vergil

LEONIDA

Cît cintărești în pielea goală?

LIBANUS

Pe sănătatea mea, nu știu.

LEONIDA

Știam că n-ai să știi; eu însă te-am cîntărit, mă jur, și
știu.

Gol și în lanțuri, tragi o sută de livre, spînzurat de tălpi.

LIBANUS

Cum dovedești?

LEONIDA

Îți fac dovada, și ai să vezi îndată cum.
La tălpi ți-atîrnă greutatea de-o sută, cit am zis, de livre,
La mîini cătușe ți se leagă și ridicate-ți sînt la grindă—
Atunci te cumpănești, și trupul ți trage cit o secătură.

LIBANUS

Vai, vai de capul tău!

LEONIDA

Sclavia prin testament ți-a fost lăsată.

LIBANUS

Să isprăvim cu hărțuiala, vreau pace între noi să punem.
Ce treburi te-au adus pe-aicea?

LEONIDA

Ești om de-ncredere?

LIBANUS

Dă-i drumul.

LEONIDA

Dacă mai vrei s-ajūți iubirea stăpinului cel linăr, află
Că ne-a picat în mīni o plească, e drept, nițel primej-
dioasă:

Cu noi, călăul nu s-ar spune că stă, o zi măcar, degeaba.
Ne trebuie curaj, Libanus, și violenție din belșug.
O festă vreau să pun la cale, dar una, știi, prin care noi
Putem abate-asupra noastră pedepsele din lume, toate.

LIBANUS

Mă tot miram de-o vreme-neoace de ce spinarea mă mănincă:
Ea prevestea că-mi dă țircoale o chelfăneală prin
văzduh.

Vorbește, orice-o fi.

LEONIDA

E vorba de-o mare pradă și pedeapsă.

LIBANUS

Călăii toți să-mi uneltească oricîte chinuri ucigașe,
Spinări n-oi cere de la neamuri, o am pe-a mea, și cred
că-i bună.

LEONIDA

De-i fi mereu cu suflet tare, cum ești acum, scăpăm cu
bine.

LIBANUS

Dac-am plăti doar cu spinarea, fur și tezaurele țării.
Tăgădui tot, țin piept la toate, mă fac sperjur, la urma
urmei.

LEONIDA

Curaj adevărat se cheamă cînd știi necazul să-l înfrunți.
Oricine-nfruntă dîrz necazul, izbîndă va purta pe frunte.

LIBANUS

Nu spui odată care-i vorba? Mi-i tare dor de-o chelfăneală.

LEONIDA

Întreabă-mă pe rînd, cu-necul, să-mi trag răsufletul. Nu
vezi
Că fuga mi-a tăiat suflarea?

LIBANUS

Da, fie cum vrei tu, aștept
Și pînă ce-i crăpa, de-ți place.

LEONIDA

Pe unde poate fi stăpînul?

LIBANUS

În for, bătrînul, și în casă cel tînăr.

LEONIDA

Asta mi-i de-ajuns.

LIBANUS

Ești oare mai bogat acum?

LEONIDA

Sfîrșește cu pălăvrăgeala.

LIBANUS

Sfîrșesc: urechile-mi așteaptă cu nerăbdare vorba ta.

LEONIDA

Ascultă, și-ai să știi cât mine.

LIBANUS

Ascult și tac.

LEONIDA

Din fericire.

Mai știi măgarii din Arcadia vânduți de meșterul Saurea
Neguțătorului din Pella?

LIBANUS

Îi știu, desigur. Mai departe ?

LEONIDA

Trimite banii lui Saurea pe-aceli măgari, neguțătorul:
Un tânăr a venit chiar astăzi cu punga doldora de bani.

LIBANUS

Și unde-i tânărul?

LEONIDA

Cum asta, vrei să-l înghiți de cum îl vezi?

LIBANUS

De bună seamă. Dar, ia spune-mi, vorbești cumva de-aceli
măgari
Bătrini și șchiopi, și cu copite mîncate pîn'la rădăcină?

LEONIDA

Care-aduceau, din cîmp, într-una vergi noi de ulm,
ca să-ți ajungă.

Prea cunoscut de mine,-adû-mi-l, și-ți dau pe dată ție
bani.

I-am spus că îmi aduc stăpînul și că-l aștept pe el acasă.
El pîn'la baie se repedé, pe urmă vine-aici, la noi.
Cum crezi, ce trebuie să facem? Vorbește.

LIBANUS

Mă gîndesc și caut
Un chip să-i păcălim cu banii și pe străin, și pe Saurea.
Din bardă fățim de-a dreptul: căci dacă oaspele apucă
Să-i deie lui Saurea punga, noi o să fim pe dată-nvinși.
Bătrîmul m-a luat deoparte, afar' din casă, mai nainte:
Pe mine, cică, și pe tine a spus că lemn de ulm ne face
De tu-i Argyrippus chiar astăzi cu douăzeci de mine-n
pungă.

Pe supraveghetorul casei ori pe soția lui vrea mult
Să-i înșelăm; ne dă el însuși o mîna,-a spus, de ajutor.
Degrabă du-te-n for, găsește-l, ce-am pus la cale
povestește-i.

Că tu vei fi, din Leonida, Saurea, supraveghetorul,
Pîn-apucăm bănușii-acea de pe măgari.

LEONIDA

Fac tot ce-mi spui.

LIBANUS

Eu, între timp, l-înfrunt pe cellalt, dacă naintea lui
sosește.

LEONIDA

Știi ce?

LIBANUS

Ce vrei?

LIBANUS

Îi știu; ei te cărau la muncă în lanțuri pus.

LEONIDA

Ții bine minte.

La bărbier mă așezasem când vine tinărul și-ntreabă
De nu cunosc pe-un oarecare fiu al lui Strato, Demaenetus.
Răspund că îl cunosc, desigur, și unul dintre sclavii-i
sînt,

Ba, mai mult, îi arăt chiar casa în care stăm.

LIBANUS

Și ce-a mai fost?

LEONIDA

Îmi spune c-a venit cu banii pe-acei măgari, pentru Saurea,
și-a dat douăzeci de mine; dar că nu-l știe cum arată;
Pe Demaenetus, dimpotrivă, spunea că-l știe foarte
bine.

Cînd isprăvește el cuvîntul...

LIBANUS

Ce faci?

LEONIDA

Ascultă; ai să afli.

Îndată fac pe omul mîndru și falnic, căutal de el.
Îi spun că eu aș fi Saurea. Și iată ce răspuns primesc:
„Pe Polluxl nu știu cum arată Saurea, nu-l cunosc
defel.

Nu-ți fie deci cu supărare. Pe-al tău stăpîn, pe
Demaenetus,

LEONIDA

Dacă se-ntimplă să-ți nimeresc în fălci cu pumnul,
Cît îi țin locul lui Saurea, să nu te-ufurii, ține minte.

LIBANUS

Ba tu, pe Hercule! ai minte și nu-ndrăzni să mă atingi,
Ca să nu-ți fie păguboasă schimbarea numelui de astăzi.

LEONIDA

Te rog, primește.

LIBANUS

Ba tu însuți pumni de la mine-ai să primești.

LEONIDA

Îți spun, de asta-avem nevoie.

LIBANUS

Îți spun și eu că-s hotărît.

LEONIDA

Nu-mi zice nu.

LIBANUS

Făgăduială îți dau că nu-ți rămîn dator.

LEONIDA

M-am dus; ai să primești, pe Hercule! Dar ce văd, cine vine?
El e,
Chiar el. Mă-ntore într-o clipită: oprește-l, ține-l
pîn-atunci,
Îi spun bătrînului...

LIBANUS

Pierzi vremea, în loc să fugi la treaba ta?

SCENA III

NEGUSTORUL, LIBANUS

NEGUSTORUL

(în hlamidă)

Din câte mi-a descris-o, asta ar trebui să fie casa
În care şade Demaenetus.

(Către micul sclav care îl însoţeşte.)

Hai, băieţas, în uşă bate,
Şi dacă-i supraveghetorul Saurea înăuntru, cheamă-l.

LIBANUS

Hei, cine bate-aşa în uşă? Vorbesc cu tine, dac-auzi.

NEGUSTORUL

Dar n-a atins-o nimeni: ce, eşti zălud?

LIBANUS

Mi s-a părut că baţi,
Fiindc-ai venit din partea asta. Şi nu vreau nimeni, înţelege,
Să chinuiască biata uşă; țin mult la toate (ale casei.)¹

NEGUSTORUL

Primejdie, pe Pollux! nu e să fie scoasă din țină,
De-o să răspunzi mereu tot astfel oricui s-apropie să-ntrebe:

---

¹ Lacună în original; text presupus.

LIBANUS

**Așa e ușa învățată: să strige-ndată ușierul
Oricînd venind spre ea zărește vreun ins ce zvrile din
picioare.**

Dar ce te-aduce-aici? Ce cauți?

NEGUSTORUL

Pe Demaenetus vreau să-l văd.

LIBANUS

Cînd vine-acasă,-ți dau de veste.

NEGUSTORUL

Și supraveghetorul lui?

LIBANUS

El nici atît nu e.

NEGUSTORUL

Dar unde-i?

LIBANUS

Plecat la bărbier, îmi pare.

NEGUSTORUL

Cum, încă nu s-a-ntors?

LIBANUS

Pe Polluxi nu, încă nu. Ce vrei cu el?

NEGUSTORUL

I-aș înmîna, de-ar fi acasă, aceste douăzeci de mine.

LIBANUS

Pe ce, de unde?

NEGUSTORUL

Pe măgarii dați negustorului din Pella,

În țig.

LIBANUS

A, știi: și vii cu banii? Prea mult să-ntirzie nu cred.

NEGUSTORUL

Cum e făcut Saurea-al vostru? Ca să-mi dau seama dacă-i el.

LIBANUS

Sufl în obraz, roșcat oleacă și, iar, oleacă pînlecios,
Cu ochii cruzi, la stat cît alții și fruntea cam posomorită.

NEGUSTORUL

N-ar fi în stare nici un pictor atît de bine să-l descrie.

LIBANUS

Pe Hercle!-l văd venind, privește: cînd merge, clatină din
cap.
E vai de ciue-i iese-n cale, că-l bumbăcește, la minie.

NEGUSTORUL

Ca tut tut Aeacus¹ merge de mindru și-amenințător,
Dar cu minie de m-atinge, pe Hercle!-i bumbăcesc minia.

---

¹ Fiu al lui Zeus și rege al Egeinei, celebru în timpul vieții pentru spiritul lui de justiție, Aeacus a devenit, după moarte, unul dintre cei trei judecători ai infernului, împreună cu Minos și Rhadamante.

SCENA IV

ACEIAȘI, LEONIDA

LEONIDA

(sieși, făcindu-se că nu-i vede pe ceilalți)

Ce-nseamnă asta, nu vrea nimeni de vorba mea să țină
seama?

I-am spus să vină lui Libanus la bărbier, și n-a venit.
Pe Pollux! nicidecum nu-i pasă de coapsa și spinarea lui.

NEGUSTORUL

(incet, către Libanus)

Îmi pare cam tiran.

LIBANUS

(incet, către negustor)

Vai miel

LEONIDA

(apropiindu-se de Libanus; cu furie prefăcută)

Am cinstea oare să-l salut

Pe omul liber, în Libanus? Ești oare liber?

LIBANUS

Ah, te rog!

LEONIDA

De ce nu mi-ai venit degrabă la bărbier?

LIBANUS

(arătându-l pe negustor)

El m-a oprit.

LEONIDA

Pe Hercull Iupiter măritul să-mi spui că te-a ținut pe
loc,

Și el să-mi ceară îndurare, tot nu te scapă de pedeapsă,
Nesocotești, lepădătură, porunca mea?

(Îl lovește.)

LIBANUS

Străine, mor!

NEGUSTORUL

Te rog, pe Hercule! Saurea, nu-l bate din pricina mea.

LEONIDA

Ah, de-aș avca țepușa-n mină...

NEGUSTORUL

Hai, potolește-te, fii bun.

LEONIDA

Să mi te-nțep nițel în coaste, deasupra rănilor mai vechi.

(Către negustor, care vrea să se așeze între ei.)

Dă-mi pace, să sfirșesc odată cu-acest mișel nerușinat,

Un ticălos ce nu-nțelege un lucru, odată spus, să-l facă,

Și vrea să i-l tot spui de-o sută de ori pe zi; atit, pe

Hercull

Îmi sparg mereu cu el bojogii, că nu mai pot să-mi văd
de treburi.
Ți-am spus să cari, lepădătură, gunoaiele din fața ușii?
Ți-am spus să iei de pe coloane aceste pînze de păianjeni?
Ți-am spus să freci și să dai lustru acestor cuie de la ușă?
Nu văd nimic: cu bățu-n mină, ca șchriopii, mă silești
să umblu.

În timp ce, iată, sînt trei zile, cu foru-n sus și-n jos îl
bat,
Să dibuiesc pe cine cată bani cu dobîndă, voi, pe-aici,
Dormiți într-una, și stăpînul trăiește-n cocină, nu-n casă.
Na, ține asta.

(Îl lovește.)

LIBANUS

Ah, străine, ajută-mă!

NEGUSTORUL

Te rog, Saurca,

De dragul meu să-l ierți.

LEONIDA

(prefăcîndu-se că nu l-a auzit)

Ascultă, ni s-a plătit pentru căratul

Uleiului?

LIBANUS

Plătit.

LEONIDA

Și banii?

LIBANUS

La Stichus, omul credincios

Al tău.

LEONIDA

Destul cu linguşeala: ştiu că doar el mi-i credincios;
Cum ştiu că nici un sclav din casă mai mult ca el nu
preţuieşte.
Dar vinul ieri vîndut de mine lui Exerambus, negustorul,
Ce ştii, i-a fost plătit lui Stichus?

LIBANUS

Socot că da, i-a fost plătit;
Doar l-am văzut pe Exerambus venind aici cu un zaraf.

LEONIDA

Sînt hotărît: pe datorie n-am să-l mai las, căci îmi plătea
Tot peste-un an. Acum se mişcă, îmi vine cu zaraf
şi-nscrisuri.
Chiria¹ ne-a adus-o Dromus?

LIBANUS

Doar jumătate, mi se pare.

LEONIDA

Pe cînd şi restul?

LIBANUS

De îndată ce-o să primească el, spune-a:
I s-a oprit, ca chezăşie, pîn' la sfîrşitul trebii sale.

LEONIDA

Dar cupele împrumutate lui Philodamus, le-am primit?

---

¹ Meşteşugurile erau lăsate în Roma pe seama plebeilor sau a sclavilor, care plăteau chirie stăpînilor lor pentru a le putea exercita. Din aceste chirii, stăpîinii lăsau sclavilor o parte, care constituia economiile lor (*peculium*).

LIBANUS

Nu încă.

LEONIDA

Nu? Dă la prietenii cu împrumut, și dai pe viață.¹

NEGUSTORUL

Pe Hercle! mor; să plec mă face nesuferitul.

LIBANUS

(*i cet, către Leonida*)

Hai, ajunge.

Ai auzit ce-a spus?

LEONIDA

Prea bine, și tac.

NEGUSTORUL

În fine, l văd acum
Tăcînd. Cu ei să intru-n vorbă cît nu-și începe zdrăngăneala.

(*Către Leonida.*)

Vrei să m-ascuți pe mine-o clipă?

LEONIDA

(*cu o prefăcută uimire*)

O, da; erai demult aici?
Pe Hercle! nici nu te văzusem. În nume să nu-mi iei de
rău,
Că ochii mi i-a-nchis mînia.

¹ Text nesigur.

NEGUSTORUL

Nici nu e lueru de mirare.
Dacă-i acas', lui Demaenetus vreau să-i vorbesc.

LEONIDA

(arătindu-l cu capul pe Libanus)

Mi-a spus că nu e:
Dar dacă vii cu banii-aceia poți totuși mie să mi-i lași.

NEGUSTORUL

Vreau să ți-i las cu Demaenetus de față.

LIBANUS

(către negustor)

Dar se-ncrede-n el
Stăpînul și-n stăpîn Saurea.

NEGUSTORUL

Ți-i las de față cu stăpînul.

LIBANUS

Imi pun eu capu-n joc, dă-i banii: răspund cu cinstea mea
de toate
Stăpînul nostru dacă află că nu te-ncrezi în omul ăsta,
Se-nfurie, căci el se-ncrede în tot ce face, totdeauna.

LEONIDA

Eh, asta nu-i scofală mare: nu vrea, să nu mi-i dea. Ci
lasă-l.

LIBANUS

Dă-i banii,-ți zic: mă tem, sărmanul, să nu-și închipuie
că eu

Ți-am spus să nu te-ncrezi în ăsta. Dă-i banii,-ți zic, și
n-avea teamă.

Îi lași în bune mâini, pe Hercul!

NEGUSTORUL

Mai bine stau în mina mea.
Străin sînt eu; și pe Saurea nici nu-l cunosc.

LIBANUS

Mă rog, cunoaște-l.

NEGUSTORUL

Nu știu de-i el sau nu, pe Pollux! Și dacă-i el, vreau el
să fie.
Oricum, eu știu atît: că banii i-i las doar celui ce-l știu
bine.

LEONIDA

Pe Hercul! să-l trăsnească zcii.

(Către Libanus.)

Destul, să n-aud că-l mai
rogi.

E-așa semeț că ține-n mîna acle douăzeci de mine.

(Către negustor.)

Nu ți le-atinge nimeni: pleacă, hai, șterge-o, nu mă plictisi.

NEGUSTORUL

Stai, nu te-nfuria: trufia nu-l prinde,-ascultă-mă, pe sclav.

LEONIDA

(către Libanus)

Pe Hercul! tare scump plăti-vei de nu-i trintești vreo două
vorbe.

LIBANUS

(*către negustor, tare*)

Om ticălos, lepădătură,

(*incet*)

nu vezi că-l superi?

LEONIDA

Zi-i nainte.

LIBANUS

(*către negustor*)

Mișelule,

(*incet*)

te rog, dă-i banii, să nu te spurce în ocări.

NEGUSTORUL

Pe Herele! vă mănincă pielea.

LEONIDA

(*către Libanus*)

Îți rup picioarele, pe Herele!

De nu mă scapi de-acest netrebnic.

(*Îl locește.*)

LIBANUS

Vai, sint pierdut!

(*Către negustor.*)

Ah, secătură,

Nenorocitul,

(*incet*)

nu cauți să scapi un biet nenorocit?

LEONIDA
(cătrec Libanus)

Te rogi de-un ucigaş?

NEGUSTORUL

Ce face? tu, sclav, să ocărăşti un om
Ca mine, liber?

LEONIDA

Şi bătaie îţi trag.

NEGUSTORUL

Pe Hercle! ai să capeţi
Bătaie tu, de cum dau ochii cu Demaenetus. Te tirăse
La judecata-i.

LEONIDA

Nu merg.

NEGUSTORUL

Nu mergi? Să nu uiţi asta.

LEONIDA

N-am să uit,

NEGUSTORUL

Ai să-mi plăteşti, să ştii, cu pielea obrăznicia.

LEONIDA

Vai de tine!
Ajungi tu, gide, să te bucuri pe pielea mea?

NEGUSTORUL

Mai mult, chiar astăzi

Ai să primești, îți jur, pedeapsa ocărilor aduse mie.

LEONIDA

Cum, ticăloase? Ce spui, javră? Crezi că mi-i teamă de
stăpîn?

Să-l căutăm, și mă tirăște în fața lui, cum vrei demult.

NEGUSTORUL

Ah, în sfîrșit? Oricum nu capeți nici un bănuț, cît timp
nu-mi spune

Chiar Demaenetus să ți-i număr.

LEONIDA

Eh, n-ai decît. Și poți să pleci.
Ai vrea să-i ocărăști pe alții, și ei să nu-ți întoarcă vorba?
Doar sînt și cu tot om, ca tine.

NEGUSTORUL

Desigur, ești.

LEONIDA

Ascultă-aici.

Ți-o spun, și nu ca să mă laud: de nimeni pîn-acum n-am
fost

Nicicînd învinuit și nimeni nu se mai bucură-n Atena,
Ca mine, de-un mai bun renume.

NEGUSTORUL

Se poate, da; cu toate astea,
N-ai să mă faci să-ți număr banii atîta timp cît nu te știu.

Ca lupul pentru om e omul, nu om, atunci cînd nu-l
cunoaște.

LEONIDA

Mereu începi cu-același vorbe. Știam că totuși isprăvisci
Să-mi mai azvirli ocări în față. Deși mă vezi în strai
proaste
Sint cumpătat și-n stare nū ești economiile să-mi numeri.

NEGUSTORUL

Se poate

LEONIDA

Astăzi, Periphanes, bogatul negustor din Rhodos,
Pe mină mi-a lăsat, în lipsa stăpînului, un bun talant
De-argint, pe-ncredere, vezi bine, și rău defel nu i-a părut,

NEGUSTORUL

Se poate.

LEONIDA

Și chiar tu, străine, de-ai fi-ntrebat pe ici, pe
colo,
Ce soi de om sint eu, nici vorbă că mi-ai da banii.

NEGUSTORUL

Nu tăgădui.

(Ies cu toții.)

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

CLEAERETA, PHILAENIA

CLEAERETA

(ieșind din casă împreună cu fiica sa)

Cum, nu ajung pe nici o cale să te supun voinței mele?
Ți-i inima alit de-aprinsă, că nu dai mamei ascultare?

PHILAENIA

Vrei să-mi ajute Pietatea, când eu, făcând pe placul tău
Mi-aș potriivi purtarea, mamă, cu obiceiurile tale?

CLEAERETA

Așa cinstești tu Pietatea, neascultînd de mana ta?
E cu putință, oare, spune, să calci voința mea?

PHILAENIA

Cum asta?

De cele bune, nu te-nvinui, și nu-ți iubesc pe cele rele.

CLEAERETA

Limbută ești, îndrăgostito.

PHILAENIA

Eh, meseria! Cere limba,
Primește trupul, inimioara dă glas, câștigu-l urmărești.

CLEAERETA

Voiam, ca mamă, să te mustru: cînd colo, văd că tu
mă-nvinui.

PHILAENIA

Ba nu, pe Pollux! nu te-nvinui și nici un drept nu am s-o
fac.

Îți plîng doar vitrega ursită ce mă desparte de iubit.

CLEAERETA

Să mai nădăjduiesc că astăzi îmi vine rîndul la cuvînt?

PHILAENIA

Îți dau și rîndul meu îndată, și rîndul ce ți se cuvîne.
Spre portul vorbeii, al tăcerii, cîrmește vasul după plac.
Dar dacă-mi las din mină vîsla și-n cuibușorul meu dorit
Mă dărui singură odihnei, nimic n-o să-ți mai meargă-n
casă.

CLEAERETA

Ce spui? S-a mai văzut făptură ca tine de nerușinată?
Ți-am spus pe-Argyrippus, odrasla lui Demaenetus, nu
odată,
Să nu-l mai chemi, nici să-l îngădui, să nu-i vorbești și
nici să-l vezi?
Ce ți-a adus? Ce mare lucru ne-a dărui? Sau tu acum
fci lingușirile drept aur și daruri vorbele cu tîlc?
Ba îl iubești, l-aștepți într-una și după el trimiți să-l
chema.
De cine-i darnic, rizi: nebună ești după cine-n ris ne ia.
Se cade și s-aștepți e bine, cînd cineva făgăduiește
Trai bun să-ți dea și bogăție doar dacă moare mama lui?
Pe Castor! ne pîndește-o mare primejdie, pe toți ai casei,

Tot așteptînd această moarte, să nu murim chiar noi de
foame.
Pe Castor! dacă nu-mi aduce în grabă douăzeci de mine,
Ți-l dau degrabă-afar' din casă pe darnicul în lacrimi
oaspe.
Doar astăzi, numai astăzi, fie, îi mai îngădui sărăcia.

PHILAENIA

O, mamă, dac-așa ți-i voia, și de mîncare mă lipsesc.

CLEAERETA

Pe cei ce își plătesc iubirea eu nu te-mpiedic să-i
iubești.

PHILAENIA

Și dacă inima mi-i dată, ce fac eu, mamă? spune.

CLEAERETA

(arătîndu-și fruntea)

La capul meu bătrîn te uită, foloase dacă vrei, copilo.
-Aici,

PHILAENIA

Dar, mamă, pînă și păstorul ce paște oile străine
Tot are una-a lui, de care își leagă multele-i speranțe.
Doar pe Argyrippus mi-l lasă iubit al inimii, te rog.

CLEAERETA

În casă! N-am văzut, pe Pollux! făptură mai nerușinată.

PHILAENIA

Îndată intru, mamă; fata cu ascultarea ți-ai doprins-o.
(Intră amîndouă în casă.)

SCENA II

LIBANUS, LEONIDA

LIBANUS

Îi datorăm Înșelăciunii mari laude și mulțumiri,
Acuma cînd, prin viclenie și rea-credință, viclesuguri,
Punîndu-ne în joc spinarea și-n fața vergilor curajul...¹
Nesocotînd tăioasa lamă și țeapa, lanțurile, crucea,
Oțelul, temnița, frînghia, priponul, lațurile, ștreangul,
Și înfruntîndu-i pe aceia ce bine pielea no-o cunosc,
Și care deseori spinarea cu semnul lor ne-au însemnat
(Am izbutit cu prisosință dușmanii să ni-i biruim.)²
Azi legiunile, oștirea, puterea și-au plecat în fața
Altor strîmbe jurăminte și-au trebuit s-o ia la fugă.
Izbînda o-mpărțim întregă eu și viteazul meu coleg.
Eh, cine-ar mai putea să-ndure ca mine lanțurile grele?

LEONIDA

Pe Pollux! nu știi tu să-ți lauzi virtuțile atît de bine
Cum știi să-ți laud eu tot răul din vremi de luptă și de
pace.
Pe Pollux! ce isprăvi de seamă ți se vor pune în spinare:
Și cum l-ai prins cu viclenie, și cum ți-ai înșelat
stăpinul,
Și cum, de voie și plăcere, jurat-ai strîmb, în gura mare,
Și cum ai spart pereții casei, și cum ai fost găsit furînd,
Și cum ți-ai apărât pricina, de tălpi în lege spinzurat,
În fața-a opt bărbați năprasnici și buni minuitori de
vergi.

¹ Sens nesigur. În original urmează o lacună de un vers.

² În original, text complet indecifrabil; adaos indispensabil, propus de către editori.

LIBANUS

Mărturisesc, o, Leonida, că tot ce-mi spui e-adevărat;
Pe Pollux! dar și despre tine se pot vorbi atâtea lucruri
La fel de rele: cum adesea ai înșelat cu bună știință,
Cum ai fost prins în fapt, adică furând, și-ai fost pe loc
bătut,
Cum ai jurat, tot strîmb, cu mîna cum ai fost prins pe
lucruri sfinte,
Cum păgubitu-ți-ai stăpînii și cu necinste i-ai mînjit,
Cum ți s-a-neredințat o sumă de bani și-ai spus că n-ai
primit-o,
Cum ți-ai slujit mai mult amica decît pe cel mai bun amic,
Cum deseori cu pielea-ți groasă ai fost în stare să dai
gala
Opt licitori, cei mai în putere și înarmați cu vergi de ulm
Îl mulțumește cuvîntarea și-i e colegului plăcută?

LEONIDA

E cea mai potrivită nouă și pe măsura minții noastre.

LIBANUS

Dar lasă asta și răspunde la întrebarea mea.

LEONIDA

Întreabă.

LIBANUS

Ai cele douăzeci de mine?

LEONIDA

Esti ghicitor adevărat.

Bătrînul nostru, Demaenetus, a fost drăguț din cale-afară.

Cît de firesc și dintr-odată m-a dat pe mine drept
Saurea!
Abia puteam să-mi năbuș risul cînd pe străin îl dojenea,
Că-n lipsa lui, n-a vrut și pace, să aibă-neredere în
mine.
Și n-a uitat mereu să-mi spună Saurea supraveghețorul

LIBANUS

Tăcere!

LEONIDA

Ce e?

LIBANUS

Nu-i aceea Philaenia, ce tocmăi iese
Cu-Argyrippus?

LEONIDA

Închide gura: ei sînt; să tragem cu urechea.

LIBANUS

Ea plînge, de manta îl trage și plînge. Oare ce tot spune?

LEONIDA

Hai, taci și-ascultă.

LIBANUS

Ah, pe Hercull ce gînd prin minte
mi-a trecut;

Păcat că n-avem o prăjină.

LEONIDA

De ce?

LIBANUS

Să ne pocnim măgarii,
De s-or porni cumva să zbiere de-aici, din fundul pungii
noastre.

SCENA III

*ARGYRIPPUS, PHILAENIA, LIBANUS,
LEONIDA*

ARGYRIPPUS

De ce să mai rămîn?

PHILAENIA

Vai, nù pot să mă despart de ce mi-i drag.

ARGYRIPPUS

Cu bine.

PHILAENIA

Răminînd acumă, purtarea-n bine vreau să-mi
schimb.

ARGYRIPPUS

Fii sănătoasă.

PHILAENIA

Sănătoasă, cînd despărțirea mă ucide?

ARGYRIPPUS

Doar mama ta mi-a dat porunca: la mine-acasă m-a trimis.

PHILAENIA

Își viră în mormînt copila, dacă de tine o desparte.

LIBANUS

(incet către Leonida)

L-a dat din casă-afar', pe Hercull

LEONIDA

E sigur.

ARGYRIPPUS

Lasă-mă, te rog.

PHILAENIA

De ce pleci? Nu rămii cu mine?

ARGYRIPPUS

La noapte, dacă vrei, rămîn.

LIBANUS

Auzi ce darnic se arată cu noapțile? N-am îndoială

Că-i tare prins în timpul zilei acest nou Solon,

cu-ntocmirea

De legiuiri, ca să strunească mai mult poporul. Dar

glumesc!

Oricine legiuirii sale dă ascultare, nu o face

Din cumpătare, nu, ci tocmai ca să petreacă zi și noapte.

LEONIDA

(*incet către Libanus*)

Nu s-ar îndepărta, pe Herclel cu nici un pas, dac-ar putea,
Deși o minte că se duce și se arată chiar grăbit.

LIBANUS

Mai pune capăt vorbei tale: vreau să aud și vorba lor.

ARGYRIPPUS

Cu bine.

PHILAENIA

Unde fugi?

ARGYRIPPUS

Cu bine: la Orcus¹ am să te revăd;
Căci hotărîrea-mi neclintită e să sfișese chiar azi cu viața.

PHILAENIA

Ce ți-am făcut, arată-mi vina, de cauți morții să mă dai?

ARGYRIPPUS

Cum, eu pe tine? Dar eu viața oricînd mi-o pun în joc, de-ar fi
A ta-n primejdie și ție oricînd ți-o dărui bucuros.

PHILAENIA

Atunci de ce mă tot ameninți că vrei de viață să te lepezi?
Ce crezi tu oare că s-alege de mine, dacă faci cum spui?
La rîndul meu sînt hotărîlă să fac la fel, la fel ca tine.

---

¹ Zeul morții la romani, identificat mai tirziu cu Hades.
Prin *Orcus* se desemna adesea chiar infernul.

ARGYRIPPUS

Oh! dulce miere, cea mai dulce.

PHILAENIA

Tu, numai tu ești viața mea.

În brațe ia-mă.

ARGYRIPPUS

Cu tot dragul.

PHILAENIA

Așa să fim înmormîntați!

LEONIDA

(cătred Libanus)

Libanus, vai, îndrăgostiții te fac să plîngi!

LIBANUS

(încet, cătred Leonida)

Mai mult i-aș plînge

Pe cei ce spînzură-n frînghie.

LEONIDA

Cunosc, doar am trecut prin asta.
Acum să-i luăm, tu dintr-o parte, din alta eu, să le vorbim.

(Cătred Argyrippus.)

Salut, Argyrippus. Femeia pe care-o strîngi, din fum e oare?

ARGYRIPPUS

De ce?

LEONIDA

Îți văd în lacrimi ochii, de-accea, tocmai, te întreb.

ARGYRIPPUS

Pe cel ce trebuia să fie patronul vostru, l-ați pierdut.

LEONIDA

Eu n-am pierdut nimic, pe Hercle! căci n-am avut nicicând
ceva.

LIBANUS

(apropiindu-se de Philaenia)

Salut, Philaenia.

PHILAENIA

(cătore cei doi sclavi)

Zei veșnici doriințele să vă-mplinească.

LIBANUS

Un vas cu vin doresc și-o noapte cu tine, dacă s-ar putea

ARGYRIPPUS

(amenințător)

Inchide pliscul, secătură!

LIBANUS

Dar ție și-o doresc, nu mie.

ARGYRIPPUS

Atunci vorbește, zi ce-ți place.

LIBANUS

(arătându-l pe Leonida)

Să-l biciuiesc nifel pe ăsta.

LEONIDA

Crezi că stăpînul meu ascultă de-o puşlama înzorzonată?
Tu să mă biciuieşti, cînd biciule hrana ta dintotdeauna?

ARGYRIPPUS

(suspînînd)

Ce soartă bună ai, Libanus, şi de rîvnit, pe lîngă mine
Care mai am doar pînă-n seară de vieţuit.

LIBANUS

De ce, mă rog?

ARGYRIPPUS

Eu o iubesc, ea mă iubeşte; dar n-am nicicînd nimic să-i
dărui
Cu toată dragostea-mi fierbinte m-a dat afară mama ei.
Şi moartea asta mi se trage din cele douăzeci de mine
Pe care i le dă un tînăr, Diabolus, chiar azi, dar numai
Dacă-i rămîne lui copila, şi numai lui, tot anul, vai!
Pricepeţi voi ce sînt în stare să facă douăzeci de mine?
Salvat e cel care le pierde; eu nu le pierd, şi pier cu totul.

LIBANUS

I-a şi dat banii?

ARGYRIPPUS

Nu, nu încă.

LIBANUS

Atunçi curaj, și n-avea teamă.

LEONIDA

Libanus, vin' să-ți spun o vorbă.

LIBANUS

Vin, dacă vrei.

(Schivii se trag deoparte și își vorbesc la ureche.)

ARGYRIPPUS

Vă sfătuiesc

Un pic și-n brațe să vă strîngeți cînd flecăriți; e mai plăcut.

LIBANUS

Nu toate lucrurile astea-s pe placul tuturor, stăpîne.

Voi vă iubiți, și strînși în brațe v-ar place mult să flecăriți;

Dar eu nu țin la-mbrățișarea-i, cum la a mea nici el nu ține.

De-aceea zic să faci tu însuți ceea ce spui să facem noi.

ARGYRIPPUS

Din toată inima, pe Pollux! doar trageți-vă, dacă vreți,

Mai într-o parte voi.

LEONIDA

(incet, către Libanus)

O festă vrei să-i jucăm?

LIBANUS

— I se cuvine.

LEONIDA

Ți-ar place să mă-mbrățișeze, aici, în fața lui, Philaenik

LIBANUS

Desigur.

LEONIDA

Vino.

(Se reintorcă lingă Argyrippus.)

ARGYRIPPUS

Ei, găsit-ați scăparea? Ați vorbit destul.

LEONIDA

Ci ascultați-nă, aminte luați și vorba mi-o sorbiți.

În primul rînd, noi recunoaștem că sîntem sclavii tăi acum.

Dar dacă-ți numărăm în palmă acele douăzeci de mine,

Atunci, stăpîne scump, ce-ți sîntem?

ARGYRIPPUS

Libertății mei.

LEONIDA

Ah, nu patronii?

ARGYRIPPUS

Da, mai curînd.

LEONIDA

(arătîndu-i punga)

În punga asta sînt tocmai douăzeci de mine:

Eu, dacă vrei, ți-o dărui.

ARGYRIPPUS

Zei să te ajute, ocrător

Al bietului stăpîn, mindrie-a poporului, belșug de bine,
Prieten salvator de inimi și-al dragostei conducător!
Hai, trece băierile pungii pe după gîtul meu degrabă.

LEONIDA

Ei, nu, nu vreau ca tu, stăpînul, să porți asemenea povară.

ARGYRIPPUS

Nu vrei să scapi de greutate și peste umerii-mi s-o-ncarci?

LEONIDA

În duc poverile, stăpînul, cu mîna goală, merge-n față.

ARGYRIPPUS

Deci asta-i?

LEONIDA

Ce e?

ARGYRIPPUS

Nu-mi dai punga doar ca să nu mă obosesc?

LEONIDA

Fiindcă fetei vrei s-o dăruie, imbie-o să mă roage ea:
Căci las pe-o clină-alunecoasă ceea-mi spui să las din mînă.

PHILAENIA

(cître Leonida)

Dă-mi, ochișor mic, sufletele, plăcerea, trandafirul meu,
Dă-mi mie banii, Leonida: nu-i despărți pe-ndrăgostiți.

LEONIDA

Zi-mi vrăbiuță, găinușă, zi-mi prepelița ta micuță,
Numește-mă azi mielușelul, ieduțul, vițelușul tău:
Urechea prinde-mi, buzișoara cu buzișoara ta atinge-mi.

ARGYRIPPUS

(indignat)

Să te săruie, secătură?

LEONIDA

Ce-ți pare nelalocul lui?

Nimic, pe Pollux l n-ai să capeți de nu-mi îmbrățișezi
genunchii.

ARGYRIPPUS

Nevoia face legea: iată,-i îmbrățișez. Îmi dăruie punga?

PHILAENIA

O, scapă, rogu-te iubirea stăpînului, scump Leonida:
Răscumpără-ți eliberarea și, mai mult, cumpără-ți stăpînul.

LEONIDA

Drăguță ești și drăgălașă, și dacă-ar fi a mea, pe Hercle!
Nu m-ai ruga-n zadar acuma.

(Arătîndu-l pe Libanus.)

Pe el te sfătuiesc să-l rogi.
El mi-a lăsat-o în păstrare. Luicere-i-o frumos, frumoaso.

(Dă punga lui Libanus.)

Ia-ți punga îndărăt, Libanus.

ARGYRIPPUS

Mișelule, ți-ai rîs de mine?

LEONIDA

N-aș fi-ndrăznit, dacă genunchii prostește nu-mi îmbrățișai.

(Către Libanus.)

E rîndul tău să-i joci o festă și să-i cuprinzi iubita-n brațe.

LIBANUS

Taci și te uită doar.

ARGYRIPPUS

(arătîndu-l pe Libanus)

Philaenia, nu vrei cu cellalt să vorbim,
Un ins de treabă, jur, cu totul deosebit de hoțul ăsta?

LIBANUS

Să ne plimbăm, așa, oleacă: e rîndul meu să fiu rugat.

ARGYRIPPUS

Libanus, rogu-te, stăpînul de vrei să-ți datoreze viața,
Dă-i cele douăzeci de mine: vezi că iubesc și n-am un sfaț.

LIBANUS

(cu importanță)

Se vede; poate-ți fac pe voie; mai caută-mă pînă-n seară.
Trimite-o, între timp, la mine,

(o arată pe Philaenia)

să-mi ceară ea și să mă roage.

PHILAENIA

Te-nduplecă doar rugămintea, sau vrei cumva și-o sărutare?

LIBANUS

Și una și cealaltă.

PHILAENIA

Fie, dar numai scapă-ne, te rog.

ARGYRIPPUS

Patronul meu iubit, Libanus, dă-mi mie punga, se cuvine
Libertul, nicidecum patronul să poarte greutate pe strădă.

PHILAENIA

Libanus, ochișor de aur, dar și podoabă a iubirii,
Fac tot ce vrei și-ți place fie dacă ne dăruie banii-aceștia.

LIBANUS

Zi-mi bobocelul tău de rață, cățelul, porumbelul tău,
Cioroiul tău, și rindunelul, și vrăbioiul tău micuț:
Preschimbă-mă pe loc în șarpe, să-mi crească două limbi în
gură,
Cu brațele mă-nlănțuiește și-atîrnă-te la gîtul meu.

ARGYRIPPUS

În brațe să te ia, mișele?

LIBANUS

Ce-ți pare nelalocul lui?

Și pentru vorba de ocară zvirlită mie pe degeaba,
În spate să mă cari, pe Pollux! dacă mai vrei să capeți banii.

ARGYRIPPUS

Eu să te car în spate?

LIBANUS

Altfel mă-ndupleci banii să ți-i dăruiț

ARGYRIPPUS

(deznădăjduit)

Piesnesc! dar dacă i se cade stăpînului să-și care sclavul,
Ei bine, urcă-te!

LIBANUS

Nici vorbă, așa se îmblînzese trufașii.

(Către Argyrippus.)

Așează-te ca altădată, cînd erai mic copil: știi cum?

(Argyrippus se așază în patru labe.)

Așa, vezi; mergi puțin, e bine; cal mai deștept ca tine nu e.

ARGYRIPPUS

Ci haide, urcă-te.

LIBANUS

Îndată. Hei, ce e asta? Cum mă duci?

Pe Hercle!-ți micșorez tainul de orz, dacă n-o iei la trap.

ARGYRIPPUS

Te rog, ajunge-atît, Libanus.

LIBANUS

Pe Hercle! nu mă-ndupleci, nu!

Te fac întii să urci costișa cu pintenii înfipti încoaste.

Unui morar te dau, pe urmă, să-i învîrți roata la galop.

(Răzgîndindu-se.)

Nu, stai, descalec pe costișă; sînt tare bun, deși nu meriți.

ARGYRIPPUS

Mă rog, și-acuma? doar plăcerea cum ai dorit ți-am impli-
nit-o —

Ne dăruie banii?

LIBANUS

Numai dacă mi-nalți statuie și altar,
Și îmi jertfești un bou de rasă: ca zeu al Izbăvirii tale.

LEONIDA

(intervenind și împingîndu-l pe Libanus)

Stăpîno, -alungă-acest nemernic și-ntoarce ochii către mine,
Căei mie-mi datorezi cinstirea pe care-o cere, și-ndurarea.

ARGYRIPPUS

Ce zeu ești tu și cum te cheamă?

LEONIDA

Norocul și-împlinirea-vrerii.

ARGYRIPPUS

Ești mai de preț ca el?

LIBANUS

Pe cine știi mai de preț ca Izbăvirea?

ARGYRIPPUS

Să laud aş putea Norocul, fără să mînij Izbăvirea.

PHILAENIA

Zei buni sînt amîndoi, pe Castor!

ARGYRIPPUS

Cînd amîndoi ne poartă grija.

LEONIDA

Doreşte-atunci ce vrei.

ARGYRIPPUS

Şi dacă doresc?

LEONIDA

Pesemne-ţi împlinesc.

ARGYRIPPUS

Doresc tot anul să mă bucur de-a ei iubire.

LEONIDA

S-a făcut.

ARGYRIPPUS

Într-adevăr?

LEONIDA

Aşa, ți-am spus-o.

LIBANUS

Acum ascultă-mă pe mine.

Dorește ce vrei tu mai aprig să dobîndești; și-ți împlinesc.

ARGYRIPPUS

Ce mi-aș putea dori mai aprig, decît ce n-am defel, Libanus?
Acele douăzeci de mine, ca să le dărui mamei sale.

LIBANUS

O să le ai. Nădăjduiește; dorința fi-va împlinită.

ARGYRIPPUS

Ca-ntoldeauna, Izbăvirea, dar și Norocul, te momesc.

LEONIDA

Eu la-ncercare mi-am pus capul să fac de banii-aceștia rost.

LIBANUS

Și eu piciorul.

ARGYRIPPUS

Vorba voastră nici cap nu are, nici picioare:
Nici nu-nțeleg ce vreți să spuneți și nici de ce mă luați în ris.

LIBANUS

Ei, am glumit destul, imi pare; să spunem lucrului pe nume.
Argyrippus, ascultă-acuma o vorbă: tatăl tău ne-a dat
Poruncă să-ți aducem banii.

ARGYRIPPUS

Și mi-i aduceți chiar la vreme!

LIBANUS

Sînt douăzeci de mine bune, cam anevoie dobîndite:
A spus să ți le dăm, dar cere în schimb ceva.

ARGYRIPPUS

Ce, spune` ce?

LIBANUS

Să-i dărui pentr-o noapte fata și-o cină.

ARGYRIPPUS

Adu-l, ah, degrabă;

Pe voie-i fac, rîse cuvine, căci el a donat la loc
Iubirea noastră dezbinată.

LEONIDA

(Argyrippus, îngădui-vei)¹

S-o strîngă tatăl tău în brațe?

ARGYRIPPUS

(arătînd punga)

Mă face ea să-ngădui totul.

Te rog, dă fuga, Leonida; pe tata adu-ni-l degrabă.

LEONIDA

(arătînd casa Philaeniei)

De multă vreme-i înăuntru.

ARGYRIPPUS

Dar n-a trecut pe-aici.

---

¹ Lacună în original; text presupus.

LEONIDA

A luat-o

**Prin ulicioară și prin curte, cu ocoliș, să nu-l zărească
Vreunul dintre-ai noștri: teama că-l află soața l-a-ndemnat.
De-ar ști măicuța ta în ce fel a rostuit el banii...**

ARGYRIPPUS

Gata!

Să nu cobești.

LIBANUS

Intrați odată.

ARGYRIPPUS

Cu bine.

LEONIDA

Fericiți să fiți.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

DIABOLUS, PARAZITUL

DIABOLUS

Arată-mi, prin urmare, înscrisul dintre mine,
Iubită și codoașă. Citește-mi tot ce-ai scris;
Tu în astfel de treburi ești meșter nentrecut.

PARAZITUL

Se va-ngrozi codoașa înscrisul auzindu-l.

DIABOLUS

Citește-mi-l odată, te rog.

PARAZITUL

Ascuți?

DIABOLUS

Ascult.

PARAZITUL

(citește rar, silabisind cuvintele)

„Diabolus, odrasla lui Glaucus, a plătit
Codoașei Cleacreta azi douăzeci de mine,
Și-n schimbul lor Philaenia rămîne-a lui tot anul
Acesta, zi și noapte.“

DIABOLUS

Și nimeni n-o mai vede.

PARAZITUL

Adaug?

DIABOLUS

Da, și serie citeț și lămurit.

PARAZITUL

„Bărbat străin în casă ca n-o să mai pruncească.
Să-i fie bun prieten, patronul ei să fie,
Cum și iubitul vreunei prietene de-ar fi,
Le va închide ușa la toți, afar' de tine.
Va serie chiar că fata nu-i liberă, pe ușă.
De s-o-ntimpla să-i vină scrisori de undeva,
Să nu păstreze-n casă nici urmă de scrisoare
Sau tablă ceruită; picturile de nici un
Folos, vor fi vindute¹; și dacă-n ziua-a patra
De cînd primește banii n-au dispărut cu totul,
Vei hotări: ești liber în foc să le arunci,
Să n-aibă picătură de ceară pentru scris.
Nu va pofti pe nimeni la cină: tu faci asta.
Nu va nălța odată la alți meseni privirea.
Dintr-un pocal cu tine va bea, în cinstea ta,
Și-ți va turna și ție cît ei, ca să nu știe
Mai multe-ori mai puține ca tine.“

DIABOLUS

Asta-mi place.

---

¹Tablourile anticilor, pictate pe lemn, cu culori topite în ceară, puteau fi transformate la nevoie în tăblițe de scris.

PARAZITUL

„Prilej de bănuială să nu dea niciodată;
Cînd pleacă de la masă, picior străin piciorul
Să nu-i atingă; mîna spre nimeni n-o va-ntînde
Cînd urcă sau coboară din pat. Să nu-și arate
Inelul, nici să-l vadă pe-al vrunuia. Cu zarul
Să nu dea pentru alții, cu-al tău să dea, și nu
Zicînd doar: «Pentru tine», ci numele rostindu-ți.
Zeițele ruga-va în ajutor să-ți vină,
Dar zeii nu: și dacă un spor vrea, de credință,
Să-ți spună, și chemi zeii doar tu în ajutor.
Vreun semn din ochi, cu capul, la nimeni să nu facă.
Și dacă fără veste se stinge lampa, ea
Nu-și va mișca prin beznă mîini și picioare.“

DIABOLUS

Strășnic!

Așa, fără-ndoială... Ah, dar la ea-n odaie...
Nu, scoate-acest articol; să nu stea-nțepenită.
Nu vreau să-i las portițe spre dezvinovățiri.

PARAZITUL

Pricep, te temi de-o cursă.

DIABOLUS

Într-adevăr.

PARAZITUL

Cum vrei,

O-nlăturăm.

DIABOLUS

Cum altfel?

PARAZITUL

Ascultă.

DIABOLUS

Zi-i: ascult.

PARAZITUL

„Nu va rosti o vorbă cu două înțelesuri,
Să nu știe-altă limbă decît ateniana.
De-i vine să tușească, să nu tușească-așa,

(tușește scoțind limba)

Să nu-și arate limba la nimeni cînd tușește.
De-o face pe răcita, cu smiorcăieli de nas,
Să nu se șteargă astfel:

(își plimbă limba peste buze)

o ștergi pe buze tu,

Decît ea să trimită cuiva o sărutare.

Codoașa să nu vină nicicînd la vinul nostru,
Nici să nu ocărasească pe nimeni. Dac-o face,
Ea douăzeci de zile nu gustă vinul, drept
Pedeapsă.“¹

DIABOLUS

De minune; dibace învoială!

PARAZITUL

„Cînd slujnicei va cere cununi, ghirlânzi, parfumuri
Să ducă la altarul lui Cupido sau Venus,
Un sclav al tău veghea-va să nu le dea cuiva.
De-o va păli virtutea, datoare e să-ți deie

---

¹ Versurile referitoare la Cleaereta sînt probabil interpolate.

Atitea nopți de vină, câte-au pierdut virtutea.“
Aicea nu sînt fleacuri, nici cîntece de mort.

DIABOLUS

Îmi place mult înscrisul. Să mergem.

PARAZITUL

Te urmez.

*(Intră amîndoi în casa Clearetei și ies peste
cîteva clipe.)*

SCENA II

DIABOLUS, PARAZITUL

DIABOLUS

Hai, vino. În tăcere să-ndur eu asta? Mor
Mai bine, decît soaței să nu i-l spun pe loc.

(Întorcîndu-se spre casa Clearetei, în care cîncează Demaenetus.)

Ah, faci pe tinerelul la curtezană-n casă,
Și-alături de nevastă dai vina-n bătrînețe?
Tu șterpelești iubita iubitului, dînd bani
Codoașei? Furi nevasta și propria ta casă?
Mă spînzur mai degrabă decît să-l las în pace.
Dau fuga la aceea pe care în curînd
— De nu ți-o ia nainte — poți s-o azvirli pe drumuri
Cu jaful cheltuielii și-al desfrînării tale.

PARAZITUL

Ascultă-aici, la mine: mai potrivit îmi pare
Să-i spun eu însumi totul, ca nu cumva să creadă

Că tu din gelozie vrei s-o stîrnești, ei nu
Ca să-i faci ei un bine.

DIABOLUS

Pe Pollux! ai dreptate.

Dă-i omului de furcă, ridică-i soața-n cap,
Destăinuie-i că-mparte cu fiul o amantă,
Că stau la chef acolo pe bani furați de-acasă.

PARAZITUL

Am grijă eu de toate.

DIABOLUS

Acasă te aștept.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

ARGYRIPPUS, DEMAENETUS, PHILAENIA

ARGYRIPPUS

Eu zic să ne-așezăm la masă, e vremea, tată.

DEMAENETUS

Cum vrei tu,

Copile drag, așa să fie.

ARGYRIPPUS

Băiete, rânduiește masa.

DEMAENETUS

Nu te mihnește, zici, copile, că stau întins lângă Philaenia?

ARGYRIPPUS

Tărie, tată, mi dă iubirea de fiu: cu toate că mi-i dragă,
Dau sufletului ghes s-o rabde culcată alături de tine.

DEMAENETUS

Cel tânăr e dator s-asculte, Argyrippus.

ARGYRIPPUS

Pe Pollux! tată,
Îți datorez atât de multe.

DEMAENETUS

Atunci petrecerea s-o-nceingem
Cu vin și flecăreli de masă: nu-mi place teamă să-ți insuflu,
Ci dragoste.

ARGYRIPPUS

Eu pentru tine, ca fiu, le simt pe amindouă.

DEMAENETUS

Te-oi crede, când te văd mai vesel.

ARGYRIPPUS

Crezi prin urmare că sint trist?

DEMAENETUS

Cît timp îți văd înfățișarea de osindit, ce vrei să cred?

ARGYRIPPUS

Nu spune asta.

DEMAENETUS

Nu ți-aș spune-o, de-ar fi greșită spusa mea.

ARGYRIPPUS

(rîzînd în silă)

Ei bine, iată, rîd.

DEMAENETUS

Doar cine-mi dorește răul ride astfel.

ARGYRIPPUS

Știu, tată, pentru ce îmi bănuie că sint pe tine supărat:

Fiindcă ea-ți rămîne-alături. Pe Herclel ca să nu temint,
De-aceea sînt miluit, nu pentru că n-aș dori tot ce-ți dorești.
Dar o iubesc atît; in locu-i m-ar împăca s-o știu pealta.

DEMAENETUS

Pe ea o vreau.

ARGYRIPPUS

Tu ai ce-ți place; aș vrea și eu să spun la fel.

DEMAENETUS

O zi, doar una, ai răbdare, și asta pentru că ți-am dat
Prilejul s-o păstrezi tot anul, făcîndu-ți rost, cum știi, de bani.

ARGYRIPPUS

Adincă-ți port recunoștință.

DEMAENETUS

Atunci de ce nu ești mai vesel?

SCENA II

*ARTEMONA, PARAZITUL, DEMAENETUS,
ARGYRIPPUS, PHILAENIA*

ARTEMONA

Zici că bărbatul meu petrece în casă,-aici, cu fiul nostru,
Și e-a plătit o curtezană cu douăzeci de mine-ntregi,
Și ai văzut că mișelia cu știrea fiului o face?

PARAZITUL

Pe zei și oameni, toată viața primesc să nu-mi mai dai crezare,
Artemona, de-o să descoperi că-n taina asta-ai fost mințită.

ARTEMONA

Și eu îl socoteam, smintita, bărbat la locul lui, cuminte
Și așezat, care-și iubește soția mai presus de toate!

PARAZITUL

Acuma știi, de bună seamă, că nu se află muritor
Mai rău, stricat și de nimica și care ți-edușman ca el.

ARTEMONA

De n-ar fi fost așa, pe Pollux! n-ar fi făcut ce face astăzi.

PARAZITUL

Și eu, pe Herкул! pîn-acuma om așezat l-am socotit:
Ca să-l descopăr dintr-odată făcînd beții cu fiul lui,
Și împărțind aceeași fată, bătrinitura prăpădită.

ARTEMONA

Pe Castor! deci acolo pleacă la cină zilnic! Mie-mi spune
Că e poftit la Archidemus sau la Chaerea, Chaerestratus,
La Chremes, Clinias, Cratinus, la Dinias, la Demosthenes:
Și el cu tirfele petrece și în desfriu se tăvăleşte.

PARAZITUL

De ce cu sclavele nu cauți să îl aduci pe sus acasă?

ARTEMONA

Taci tu; am să-i plătesc, pe Castor! cu virf și indesat.

PARAZITUL

Mi-nchipul

C-o să-i ajungă-atîta vreme cît ești soția lui.

ARTEMONA

Nici vorbă.

Credeam că prin senat se zbate, în adunări, sau la clienți:
C-atîtea treburi îl deșeală, de-aceea-mi doarme cît e noaptea.

Și el de zbatere pe-afară îmi vine seara deșelat;

Muncește țarina străină, pe-a lui o lasă pîrlogită.

Nu-i mulțumit de stricăciunea-i, vrea să-și mai strice și
feciorul.

PARAZITUL

Îndată chiar, cu mine vino; prilej îți dau să-l prinzi în
faptă.

ARTEMONA

Nimic nu vreau mai mult, pe Castor!

(Vrea să pornească.)

PARAZITUL

Așteaptă doar puțin.

ARTEMONA

De ce?

PARAZITUL

Ai fi în stare tu, văzîndu-l cu fruntea-ncinsă de cunună,
Întins la masă și cu fata la pieptul lui, să-l recunoști?

ARTEMONA

Pe Castor! da.

PARAZITUL

Atunci, privește-l.

(O duce pînă la ușa Philaeniei, pe care o întredeschide, pentru ca Artemona să poată privi înăuntru.)

ARTEMONA

Ah, mor cu zile!

(Vrea să se repeadă.)

PARAZITUL

Stai o clipă:

Să ne așinem, zic, în umbră și să vedem, un timp, ce fac.

ARGYRIPPUS

Mult o mai strîngi în brațe, tată?

DEMAENETUS

Mărturisesc, băiatul meu...

ARGYRIPPUS

Cum, ce mărturisești?

DEMAENETUS

Că fata începe tare mult să-mi placă.

PARAZITUL

(către Artemona)

Auzi ce spune?

ARTEMONA

-Aud.

DEMAENETUS

Și oare n-ar trebui să-i șterpelesc
Nevestei mele o mantilă, pe cea mai bună, să i-o dărui?
Cu prețul unui an din viața nevestei mele, nu mă las.

PARAZITUL

Gîndești că azi de prima dată pătrunde-n case desfrinate?

ARTEMONA

Deci el mă jefuia, pe Castor! și cu le-nvinuiam pe sclave,
Și crunt le pedepsea călăul, sărmane!e!

ARGYRIPPUS

Mai cere, tată,
Și pentru mine vin: pocalul dinții l-am dat pe gît demult.

DEMAENETUS

(către unul dintre sclavi)

Din sus¹, băiete, ncepi și loarnă.

(Către Philaenia.)

Tu, cea din jos², dă-mi un sărut.

ARTEMONA

Vai mie, mor! Cum o sărută călăul și podoaba morții!

DEMAENETUS

Pe Pollux! iat-o răsufare mai dulce decît a nevestei.

---

¹ Adică din stînga.

² Adică din dreapta, Demaenetus aflîndu-se la mijloc.

PHILAENIA

Atît de grea e răsufllarea soției tale?

DEMAENETUS

Să beau mai bine dintr-o cloacă decît să-i dau o sărutare. Pfu! M-aș duce

ARTEMONA

(*aparte*)

Ah, mi-i plăti-o scump, pe Castor! Chiar astăzi, dacă mai
Acasă, mă răzbun pe tine cu nesfîrșite sărutări. ajungi

PHILAENIA

Pe Castor! ești de plîns.

ARTEMONA

Pe Castor! o merită.

ARGYRIPPUS

Pe mama o iubești? Ia spune-mi, tată,

DEMAENETUS

Desigur, cînd nu-i de față o iubesc.

ARGYRIPPUS

Și dac-ar fi?

DEMAENETUS

Aș vrea să moară.

PARAZITUL -
(*către Artemona*)

Mult te iubește, îl auzi,

ARTEMONA
(*fără să-i răspundă parazitului*)

Ai spus-o deci? Pe Pollux! tare plăti-vei scump ceea ce spui
De mine-acum. Dar nu e grabă: să vii acasă doar; și vezi
Ce-nseamnă să-ți birfești soția când ți-a adus atîta zestre.

ARGYRIPPUS

Începe, dă cu zarul, tată, să dăm și noi.

DEMAENETUS

Îndată.

(*Dă cu zarul.*)

Mie,
Philaenia, nevestei — moarte. Oho, chiar Venus¹ mi-a căzut!
(*Către sclavi.*)

Băieți, aplaudați, și cupa în cinstea zarului mi-o umpleți.

ARTEMONA

Ah, nu mai pot!

PARAZITUL

Nici nu mă miră, de vreme ce n-ai învățat
Cum se pisează-n piuă: ...² dar e mai bine să-i scoți ochii.

¹ Cel cărui-a fi cădea „Venus“ la zaruri devenea conducătorul petrecerii și trebuia să bea în cinstea cuiva.

² Lacună în original.

ARTEMONA

(*intrind și apropiindu-se de Demaenetus*)

Eu tot am să trăiesc; tu însă pentru mirșavele-ți dorințe
Amar te-i căina.

PARAZITUL

(*aparte*)

Nu-i nimeni să dea o fugă pîn' la cioclu?

ARGYRIPPUS

(*ridicindu-se*)

O, mamă, bun venit!

ARTEMONA

Păstrează-ți, salutul.

PARAZITUL

Mort e Demaenetus.

(*Aparte.*)

S-o iau ușor din loc, e vremea; se-ncinge bine păruiala;
Fug la Diabolus, porunca să-i spun că-i e-mplinită-aievea,
Și-i cer să ne lungim la cină cît timp dușmanii se sfădesc.
Iar mîine i-l trimit codoașei cu cele douăzeci de mine,
Ca să-și găsească și el partea de bucurie lîngă fată.
Cred că Argyrippus primi-va, la sfatul meu, din două nopți
Să dea potrivnicului una; căci dacă nu-l înduplec, vai,
Îmi scapă regele¹ din mîină: atit iubirea l-a aprins.

ARTEMONA

(*către Philaenia*)

De ce-mi ademenești bărbatul?

¹ *Rege* — termen folosit de paraziți pentru a-și desemna protectorii. Aici, regele este Diabolus.

PHILAENIA

Pe Pollux! nu mă fericesc:

M-a dezgustat de moarte.

ARTEMONA

Scoală, om desfrînat, și hai acasă!

DEMAENETUS

Sînt nimiciti.

ARTEMONA

Ba mai degrabă ești omul cel mai de nimic.
Tot cuibărit stă cucul: scoală, om desfrînat, și hai acasă!

DEMAENETUS

Vai miel!

ARTEMONA

Ghicitor ești. Scoală, om desfrînat, și hai acasă!

DEMAENETUS

(căt-re *Philaenia*)

Ci dă-te mai încolo.

ARTEMONA

Scoală, om desfrînat, și hai acasă!

DEMAENETUS

Te rog, nevastă...

ARTEMONA

Ah, acum a îți amintești că-ți sînt nevastă?
Cînd mă bîrfeai, mai adineauri, năpastă, nu nevastă-am fost.

DEMAENETUS

Vai, sînt pierdut cu totul!

ARTEMONA

Cum e? I-i răsufflarea grea nevastei?

DEMAENETUS

Parfum de mirt.

ARTEMONA

Nu-mi furi mantila, ca să i-o dăruie curtezanei?

PHILAENIA

Pe Castor! s-a legat să-mi deie mantila șterpelită ție.

DEMAENETUS

Nu taci din gură tu?

ARGYRIPPUS

Eu, mamă, n-am vrut să-l las.

ARTEMONA

Halal fecior!

(Către Demaenetus.)

Se cade să-și învețe tatăl asemenea deprinderi fiul?
Nu ți-e rușine?

DEMAENETUS

Dac-atîta mi-ar fi, de tine mi-i rușine.

ARTEMONA

Bătrîn, cu părul alb — și-l scoate din case de desfrîu soția!

DEMAENETUS

Nu s-ar putea — pe foc e cina — să mai rămîn pînă cinez?

ARTEMONA

Pe Castor! ai să capeți cina pe care-o meriți, în scatoalce.

DEMAENETUS

Rău am să dorm: mă ia soția la judecata ei, acasă.

ARGYRIPPUS

Ți-am spus, o, tată, mai nainte să n-o vorbești de rău pe mama.

PHILAENIA

(căt-re Demaenetus)

Să nu uiți, dragule, mantila.

DEMAENETUS

(căt-re Argyrippus)

De ce nu-i spui să plece-odată?

ARTEMONA

(luîndu-l pe Demaenetus)

Acasă!

PHILAENIA

(căt-re Demaenetus)

Dă-mi o sărutare întii.

DEMAENETUS

Ci du-te să te spînzuri.

PHILAENIA

Ba tú, mai bine.

(Către Argyrippus.)

Sufletele, să mergem.

ARGYRIPPUS

Mergem, draga mea.

(Intră amîndoi în casa Philaeniei.)

CHOREGUL

Vrînd pe furîș de-a lui soție bătrînul nostru să petreacă,
Nici lucru nou, nici de mirare sau fără seamăn n-a făcut:
Doar nimeni nu-i atît de tare și nici atît de virtuos,
Încît să lepede plăcerea cînd se ivește un prilej.
Dar dacă vreți pe Demaenetus de ciomăgeală să-l scăpați,
Puteți să-i dobîndiți iertarea din răsputeri aplaudînd.

GĂRGĂRIȚA

Titlul latin:
CURCULIO

PERSONAJELE

PALINURUS, sclavul lui Phaedromus
PHAEDROMUS, iubitul Planesiei
LEAENA, o bătrână, slujitoarea lui Cappadox
PLANESIA, iubita lui Phaedromus
CAPPADOX, negustor de sclavo
BUCĂTARUL
CURCULIO (Gărgărița), parazitul lui Phaedromus
LYCO, un zaraf
CHOREGUL
THERAPONTIGONUS, un militar

Acțiunea se petrece în Epidaur (Argolida).

SUBIECTUL COMEDIEI

*Gonește, pentru banii stăpînului, Curculio,
Ăhăt în Caria. Fură inelul ce-l purta
Rivalul lui Phaedromus și, -acasă, plăsmuiește,
Gămanul, o scrisoare către zaraful Lyco.
- Ți-a cunoscut-ndată pecetea și, plătind-o,
Redă iar libertatea Planesiei. Militarul
I-aduce-n fața legii pe Cappadox și Lyco.
Țișnește adevărul: copila-i este soră!
Acum el lui Phaedromus cu drag i-o dă — soție.*

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

*PALINURUS PHAEDROMUS, cu o jăclie de ceară în
mână, mai mulți sclavi, care poartă un urcior
cu vin, o cupă etc.*

PALINURUS

Dar unde-alergi prin noapte atât de-mpodobit
Și e-un alai în juru-ți, Phaedromus?

PHAEDROMUS

Unde Venus

Și Cupido mă cheamă și Amor mă grăbește.
Să fie miezul nopții sau ceasul înserării,
De-a hotărît dușmanul să te-ntilnești cu el,
Se cade-ndată, fie ce-o fi, să te supui.

PALINURUS

În fine, hai, în fine...

PHAEDROMUS

În fine, mă scirbești!

PALINURUS

Și totuși nu e lucru de laudă și demn:
Să-ți fii tu însuși sclavul; gătit, să duci făclia.

PHAEDROMUS

De ce n-aş duce munca albinelor chiar eu,
Strădania lor dulce, la mierea vieţii-mi, dulce?

☞

PALINURUS

Dar und' te duci tu, unde?

PHAEDROMUS

Dacă mă-ntrebi, desigur,

Răspund.

PALINURUS

Te-ntreb, nici vorbă; imi dai răspunsul?

PHAEDROMUS

Templul

Lui Esculap e-acolo...

PALINURUS

Il ştiu de peste-un an.

PHAEDROMUS

(arătînd casa lui Cappadox)

Şi-alături, uşa-aceea, ca ochii mei de dragă.
Salut! Eşti sănătoasă, răsferecată uşă¹?

PALINURUS

Avut-ai fierbinţeală mai ieri-alaltăieri?
Şi ieri mîncat-ai bine?

¹ Text nesigur.

PHAEDROMUS

Mă iei peste picior?

PALINURUS

Tu cum întrebi, nebune, de sănătate ușa?

PHAEDROMUS

O alta mai cuminte nu știu, nici mai tăcută.
Nicicînd nu scoate-o vorbă; cînd se deschide, tace;
Cînd, noaptea, iese-n taină iubita mea, ea tace.

PALINURUS

Și faci ceva, sau poate ai plănuit să faci
Ceva nedemn de tine sau stirpea ta, Phaedromus?
Întinzi cumva o cursă femeii cumsecade,
Sau care-așa se cade să fie?

PHAEDROMUS

Nicidecum.

Să mă ferească zeii!

PALINURUS

Aidoma-ți doresc.
Ia seama, dăruiește-ți iubirea-nțelepțește,
Ca să n-ajungi ocara mulțimii, dacă află.
Păstrează-ți mai cu seamă putința mărturieii.

PHAEDROMUS

Ce vrei să spui cu asta?

PALINURUS

Mergi drept pe drumul tău;
Îubește, dar iubește cu martorii în față.

PHAEDROMUS

Un negustor de sclave-i stăpîn...

PALINURUS

De-acolo, nimeni

Nu zice să nu cumperi ce-ți vinde, cînd ai bani.

Nu te oprește nimeni pe stradă să te duci.

Cît timp nu sari în curtea cuiva, și lași în pace

Femei căsătorite, vădane sau fecioare,

Băieți de neam și tineri, iubeste tot ce-ți place.

PHAEDROMUS

Stăpînu-acestei case e-un negustor...

PALINURUS

Trăsni-o-ar!...

PHAEDROMUS

...Ce vrea...

PALINURUS

...Dacă slujește, supusă, un mișel.

PHAEDROMUS

(ironic)

Îmi tai cuvîntul bine.

PALINURUS

Cu totul; da.

PHAEDROMUS

Nu taci?

PALINURUS

Ai vrut să-ți tai cuvîntul.

PHIAEDROMUS

Și-acuma te opresc.

Dar, ca să-mi vin la vorbă, o slujnică el are.

PALINURUS

Deci negustorul care stă colo.

PHIAEDROMUS

Ai ghicit.

PALINURUS

Nu prea mă tem c-o pierde.

PHIAEDROMUS

Ești un nesuferit.

El curtezană-ar face-o. Ea, însă, mă iubește;

Eu n-am de gînd iubirea nicicum să mi-o-mprumut.

PALINURUS

De ce?

PHIAEDROMUS

O vreau întregă; mi-i dragă, și-i sînt drag.

PALINURUS

Rău lucru e iubirea ascunsă; un blestem.

PHIAEDROMUS

Pe Hercull ai dreptat.

PALINURUS

Nu te-a-njugat cumva?

PHAEDROMUS

Eu ca pe-o soră bună într-una am cinstit-o,
De nu socoți necinste o sărutare, două.

PALINURUS

Întotdeauna focul urmează după fum;
Dacă nu poate fumul să ardă, focul poate.
Cînd vrei la miezul nucii s-ajungi, spargi coaja nucii;
Ca să te culci cu-o fată, începi cu sărutări.

PHAEDROMUS

Dar fata e cinstită, nu s-a culcat cu nimeni.

PALINURUS

De-ar fi temei de cinste la negustori, aş crede.

PHAEDROMUS

Drept cine-o iei? Cînd are prilej, se furișează
Afară, mă sărută în grabă și se-ntoarce.¹
Atît, căci negustorul ce zace-acolo,-n templul
Lui Esculap, de mine își bate joc.

PALINURUS

Adică?

---

¹ Pentru a da mai multă cursivitate dialogului, unii editori mută aceste două versuri mai sus (după replica lui Palinurus: *Nu te-a-njugat cumva?*), deși nici astfel textul nu devine mai clar sau mai coerent.

PHAEDROMUS

Îmi cere pentru dînsă cînd doar treizeci de mine,
Cînd un talant îmi cere; nimic cîstit și drept
Nu dobîndesc din parte-i.

PALINURUS

Tu ești nedrept, cînd vrei
Să dobîndești ce n-are un negustor de sclave.

PHAEDROMUS

În Caria¹ parazitul mi l-am trimis degrabă,
La unul din prieteni, ca să-mprumute bani.
De nu-i aduce, nu știu încotro să mă-ntorc.

PALINURUS

Spre dreapta, mi se pare, dacă-i saluți pe zei.

PHAEDROMUS

Acolo vezi altarul Venerei, lingă ușă;
Prin mine ospăta-va zeița, m-am jurat.

PALINURUS

Ce? Ai jurat că Venus va ospăta din tine?

PHAEDROMUS

Din mine, și din tine, și ceilalți.

(Arată spectatorii.)

PALINURUS

Vrei să verse.

---

¹ Țară din sud-vestul Asiei Mici, pe țărmul Mării Egee.

PHAEDROMUS

(către sclavul care ține urciorul cu vin)

Băiete, dă-mi urciorul.

PALINURUS

Ce ai de gînd?

PHAEDROMUS

Îți spun.

De obicei păzește la ușă o bătrînă,
Leaena, ce bea zdravăn și numai vin curat¹.

PALINURUS

Atuncea zi-i carafă — în care vin de Chios
Deșerți.

PHAEDROMUS

Ce-atîta vorbă? E-o strașnică bețivă;
Cînd vărs un strop pe ușă, mirosul o vestește
Că sint aici și-ndată bătrîna îmi deschide.

PALINURUS

Cum, ei îi duci urciorul?

PHAEDROMUS

Cu-ngăduința ta.

PALINURUS

Pe Hercle! nu-ți îngădui; să crape cine-l duce.
Eu am crezut că vinul e pentru noi.

¹ Adică neamestecat cu apă, așa cum obișnuiau romanii.

PHAEDROMUS

Nu taci?

Pușinul ce-o să-l lase nedat pe gît, ne-ajunge.

PALINURUS

Ce riu e, dacă marea nu poate să-l înghită?

PHAEDROMUS

Hai, Palinurus, vino la ușă; fă-mi hatîrul.

PALINURUS

Hm, fie.

PHAEDROMUS

(stropind pragul uși cu vin)

Ușă dragă, hai, trage-o dușcă, bea —
Să-mi fii prietenoasă și binevoitoare.

PALINURUS

(imitînd voca lui Phaedromus)

Măslina vrei, tocană sau capere cumva?

PHAEDROMUS

Trezește-ți păzitoarea și ad-o pîn-afară.

PALINURUS

(căt-re Phaedromus)

Verși vinul; ce sminteală te-a apucat?

PHAEDROMUS

Dă-mi pace.

Nu vezi cum se deschide preascumpa, draga ușă?
A scîrșit țîțîna? Drăguțal

PALINURUS

N-o săruți?

PHAEDROMUS

Taci; să ferim lumina și — liniște.

PALINURUS

Cum vrei.

SCENA II

LEAENA, PALINURUS, PHAEDROMUS

LEAENA

(ieșind de la Cappadox)

Buchet de vin bătrîn am prins în nări;
De dragul lui, prin beznă, mă-ncumet pîn-aici.
Oriunde-o fi, e-aproape. Ah, e-al meu!
Salut, vieață, vrajă a lui Liber¹;
Ce dor îmi e de vrednica-ți vechimel
Parfumurile, greață pe lingă tine-mi dau.
Ești smirnă, scorțișoară, trandafir,
Șofran și anghinară totodată.
Oriunde curgi, acolo mormîntul mi l-aș vrea.
Precum mireasma nările-mi atinge,
Gitlejul cere fremătînd să-l bucuri.
Nu-mi trebuie mireasma; unde-i vasul?

---

¹ *Liber* (*Dionysos, Bachus*) era zeul viței-de-vie și al vinului.

Ard să te prind, licoarea să-ți deșert
În mine-ncet.

(Phaedromus se îndepărtează cu urciorul, ca s-o atragă.)

S-a dus; să-i caut urma.

PHAEDROMUS

(incet, către Palinurus)

I-e sete.

PALINURUS

Cît ar sătura-o?

PHAEDROMUS

E cumpătată; un butoi.

PALINURUS

Pe Pollux! din ce spui, culesul pe-un an întreg nu i-ar ajunge
Bun cîine-ar fi, de vinătoare; cu nasul ager.

LEAENA

Vocea cui

S-aude, rogu-vă, acolo?

PHAEDROMUS

(incet, către Palinurus)

E vremea, cred, să chem bătrîna.

Mă duc.

(Tare, către bătrînă.)

Intoarce-te spre mine,

Leaena.

LEAENA

Cine-mi poruncește?

PHIAEDROMUS

Stăpînul vinurilor, Liber,
Ce vine să-ți alunge setea
Și somnul, aducîndu-ți vin.

LEAENA

Cît de departe-i el de mine?

PHIAEDROMUS

Privește, unde vezi lumina.

LEAENA

Dă zor, te rog, îndeamnă pasul.

PHIAEDROMUS

(apropiîndu-se)

Salut!

LEAENA

Pierzi vremea cu saluturi, cînd setea mă secătuieste?

PHIAEDROMUS

Îndată bei.

LEAENA

Ce lung „îndată“!

PHIAEDROMUS

(dîndu-i urciorul)

Poftim, bătrînă-ncîntătoare.

LEAENA

Lumină-a ochilor, salut!

PALINURUS

(*către bătrână*)

Hai, în prăpastie deșartă-l; zorește-te să-ți cureți cloaca.

PHIAEDROMUS

Tăcere; fără vorbe rele.

PALINURUS

Mai bine răul să i-l fac.

LEAENA

(*întorcîndu-se către altarul Venerei*)

Din picul dăruit, o, Venus, un pic îți picur, fără voie;
(*se preface că varsă vin pe altar*)

C-așa fac toți îndrăgostiții cînd beau în cinstea cui iubesc;
Iar mie moșteniri, ca asta, nu-mi pică-n mînă deseori.¹

PALINURUS

Privește cum înghite vinul curat — gîtlejul ei spurcat!

PHIAEDROMUS

Ah, sînt pierdut; nu știu începe.

PALINURUS

Cu ce-mi spui mie-acum, începe.

---

¹ Textul întregii replici este nesigur.

PHAEDROMUS

Cu ce?

PALINURUS

Că ești pierdut, arată-i.

PHAEDROMUS

Bătu-te-ar zeii!

PALINURUS

Spune-i asta.

LEAENA

(scofînd un suspin de mulțumire)

Ah!

PALINURUS

Ce? Îți place?

LEAENA

Tare-mi place.

PALINURUS

Și mie — să te-mpong cu țeapa.

PHAEDROMUS

Taci; nû vreau...

PALINURUS

Tac.

(Arătînd-o pe bătrîna care dă capul pe spate ca să bea virtos.)

Bea curcubeul; pe Hercull cred că o să plouă.

PHAEDROMUS

Să-i spun acuma?

PALINURUS

Ce anume?

PHAEDROMUS

Că sint pierdut.

PALINURUS

Da.

PHAEDROMUS

Bătrînico,

Să ştii că sint pierdut cu totul.

LEAENA

Şi eu cu totul sint scăpată.

- Dar ce-i, de ce îmi spui că eşti
Pierdut?

PHAEDROMUS

Iubirea mi-i departe.

LEAENA

Phaedromus, dragul meu, nu plînge;
Ai grijă sete să nu-mi fie, şi-ţi vin îndată cu iubita.

PHAEDROMUS

Statuie îţi înalt din viaţă, nu aur, dacă-ţi ţii cuvîntul,
Să aiă monument gitleju-ţi.

(Bătrîna intră în casă.)

Ah, dacă vine, Palinurus, va fi un om mai fericit
Ca mine?

PALINURUS

Cînd iubești, stăpine, cu punga seacă, ești de plîns.

PHIAEDROMUS

Dar nu-i așa; păstrez nădejdea că parazitul meu sosește
Cu banii azi.

PALINURUS

Bun începutul, cînd stai și-aștepți ce n-o să vină.

PHIAEDROMUS

Ce zici, mă duc să-i cînt la ușă?

PALINURUS

Cum vrei, nu zic nici da, nici nu,
Cînd vād, stăpine, cum și firea și obiceiurile-ți schimbii.

PHIAEDROMUS

Zăvoare, ah, zăvoare, din suflet vā salut,
Și vā iubesc, vā caut, vā mîngii și vā rog
Sā fiți îndurătoare c-un biet îndrăgostit;
Luați pentru mine chipuri de dansatori barbari,
Săriți, vā rog, lāsînd-o să iasā pe aceea
Ce o iubesc și-mi stinge tot sîngele din vine.
Dormiți, rāuvoitoare zăvoare, somn adînc,
Și nu săriți degrabā, cum tare mult mi-ar place.
Nu vreți de fel, vād bine, pe placul meu să faceți.

(Către Palinurus.)

Tăcere, tacii!

PALINURUS

Pe Hercle! sînt mut.

PHIÆDROMUS

Aud un zgomot;
Zăvoarele, pe Pollux! de ruga mea ascultă.

SCENA III

LEAENA, PLANESIA, PALINURUS, PHIÆDROMUS

LEAENA

(ieșind cu Planesia)

Încet, să nu s-audă ușa și să nu scîrție țîțina;
Nu vreau să bănuie stăpînul ce facem noi, Planesia dragă.
Un strop de apă-i dau.

PALINURUS

Bătrîna e medic iscusit, o vezi?
Ea numai vin curat inghite, iar ușii-i dă să-nghită apă.

PLANESIA

(căutîndu-l din ochi pe Phiædromus)

Pe unde ești tu, ce trimis-ai porunca-n numele Venerei?
Eu m-am infățișat; la rîndu-ți, infățișează-mi-te grabnic.

PHIÆDROMUS

Aici sînt; de-aș lipsi, osînda i-aș merita-o, mierea mea!

PLANESIA

O, viața mea, dar nu se cade să stea iubitul prea departe.

PHIÆDROMUS

Ah, Palinurus, Palinurus!

PALINURUS

Dă glas, ce vrei cu Palinurus?

PHAEDROMUS

E-un farmec toată.

PALINURUS

Numai farmec.

PHAEDROMUS

Sint zeu.

PALINURUS

Ba om, cu punga seacă.

PHAEDROMUS

Văzut-ai și-o să vezi făptură să semene mai mult cu zeli?

PALINURUS

(morocănos)

Te văd bolnav și mă-ntristoază.

PHAEDROMUS

(minios)

Neobrăzatule, să taci.

PALINURUS

(schimbînd tonul)

E chin curat să-ți vezi iubita pe care n-o iubești în voie.

PHAEDROMUS

Dojana-l dreaptă; n-am dorință nici eu mai mare și mai veche.

PLANESIA

Ci ia-mă, strînge-mă în brațe!

PHAEDROMUS

Atît mă ține viu; în taină
Să te sărut, căci ne desparte stăpînul tău.

PLANESIA

Cum, ne desparte?
Nu, niciodată; numai moartea-mi desparte inima de-a ta.

PALINURUS

Nu, nu pot, nu mă rabdă firea să nu-mi învinuiesc stăpînul.
E bine să iubești cu minte, dar fără minte, nu-i a bine:
Cu trup și suflet să te dăruie, cum face el, e-o nerozie.

PHAEDROMUS

Regatele să-și țină regii, avuții multele-avuții,
Onorurile și virtutea, izbinzile și vitejia;
Cit mie-mi lasă fericirea, să-și țină-n voie ce-i al lor.

PALINURUS

Ce-i asta? Ai jurat, Phaedromus, să-nchini Venerei toată
noaptea?
Curînd, pe Pollux! zorii zilei încep să se ivească.

PHAEDROMUS

PALINURUS

Cum, taci? Nu vii să dormi?

PHAEDROMUS

Acuma eu dorm; ci nu-mi zbiera-n ureche.

PALINURUS

Ești totuși treaz.

PHAEDROMUS

Eu dorm acuma în felul meu; așa mi-e somnul.

PALINURUS

(către Planesia, cu voce dojenitoare)

Faci rău tot hărțuind, frumoaso, pe cine nu te hărțuiește.

PLANESIA

Te-ar supăra să-ți ia mîncarea cînd ești flămînd?

PALINURUS

N-am ce să fac;
Sînt prinși de flacăra iubirii și-aprinși; nebuni sînt amîndoi.
Vedeți cum se-nceștează, bieții? și nu le pare-ndeajuns.

(Încercînd să se cire între ei.)

Vă despărțiți odată?

PLANESIA

Nimeni nu-i fericit pe totdeauna;
Dă ghes un ticălos și-ți strică plăcerea.

PALINURUS

Cum, nerușinato?
Cu ochii tăi de cueuvaie mă faci pe mine ticălos,
Tu, mască beată, minte seacă?

PHAEDROMUS

Pe Venus tu mi-o ocărăști?

Un sclav mișel, vîrstat de vargă, să-i spună asta-n fața mea?
Pe Hercule! nerușinarea ai s-o plătești îndală scump.

(Îl bate.)

Na, pentru vorbele urite, și să-ți infrine vorbăria!

PALINURUS

(către Planesia)

Mă scapă, noctambulă Venus!

PHAEDROMUS

Nu încetezi, lepădătură?

(Îl bate iar.)

PLANESIA

Nu bate, rogu-te, o piatră, nu-ți vătăma degeaba mîna.

PALINURUS

E o rușine,-o mișelie ce săvîrșești acum, Phaedromus;
Să-ți iei în pumni sfătuitoarul și s-o iubești pe ea - ce toană!
Și merită să te lași prada nemăsuratei tale palimii?

PHAEDROMUS

Pe-ndrăgostitul cu măsură îți dărui aur, cît măsoară:

PALINURUS

Pe un stăpîn cu judeeală aurichale¹ dau, cît măsoară.

---

¹ Aliaj de cupru cu staniu sau zinc.

PLANESIA

Lumină-a ochilor, cu bine; aud scrișnind zăvorul ușii;
Deschide templul păzitorul. Ci spune-mi, osîndiți rămînem
Prinos iubirii să-i aducem întotdeauna pe furis?

PHAEDROMUS

Nu, fii pe pace; parazitul de-acum trei zile l-am trimis
În Caria, după bani; și astăzi se-ntoarce.

PLANESIA

Greu te-ai hotărît.

PHAEDROMUS

Să nu mă mai iubească Venus dacă-n trei zile, nu mai multe,
Din casa asta nu te-oi scoate și liberă-ai să fii, cum meriți.

PLANESIA

Mi-e teamă să nu uiți; primește, la despărțire,-o sărutare.

PHAEDROMUS

Nici un regat n-aș vrea, pe Hercle! în schimbul ei să mi se
deie.

Cînd te mai văd?

PLANESIA

Îmi dai tu însuți, eliberîndu-mă, răspunsul.
Ah, dacă mă iubești, mă cumperi; ia bani, și biruie-ți rivalii.
Cu bine.

PHAEDROMUS

Cum, se duce, pleacă? Ah, Palinurus, mor, sint mort!

PALINURUS

Și ou, stăpîne, de bătaie, și mor, sînt mort de somn.

PHAEDROMUS

Să mergem.

(Intră amîndoi în casa lui Phaedromus.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

CAPPADOX, PALINURUS

CAPPADOX

(ieșind din templul lui Esculap; are un pintec enorm)

Sînt hotărît, din templu-i mă-ntorc la mine-acasă,
Căci am văzut ce gînduri ascunde Esculap:
Își bate joc, nu-ncearcă de boală să mă scape.
Sînt că puterea-mi scade și chinurile-mi cresc.
Precum o cingătoare, cînd merg, m-apasă splina;
S-ar spune că doi gemeni în pintec aș avea.
Mă tem, nefericitul, să nu-mi plesnească burta.

PALINURUS

(ieșind de la Phaedromus, care rămîne înăuntru)

De-ai fi-nțelept, Phaedromus, ai asculta de mine,
Și-ai izgoni din suflet neliniștea smintită.
Turbezi că parazitul din Caria nu s-a-ntors;
Eu cred c-aduce banii. Căci dacă nu-i găsea,
N-ar fi putut să-l țină nici lanțul gros de fier
Să se întoarcă-aicea, în țarcul lui să pască.

CAPPADOX

Pe cine-aud acolo?

PALINURUS

A cui e vocea asta?

CAPPADOX

Nu-i sclavul lui Phaedromus, nu-i Palinurus?

PALINURUS

Cine-i

Cu burta eit un munte și ochii cum e iarba?

Cunosc infălișarea, culoarea n-o cunosc.

Îl știu; e negustorul de sclave, Cappadox.

M-apropii.

CAPPADOX

Palinurus, salut!

PALINURUS

Salut, bătrine

Mișel! Ce faci?

CAPPADOX

Vieța-mi trăiesc...

PALINURUS

Așa cum meriți.

Dar ce ai?

CAPPADOX

Splina-mi crește, mă junghie prin șale,

Plămîinii îmi sînt țandări, mă chinăie ficatul,

Mi-i inima o rană și mațele mă dor.

PALINURUS

(pe un ton doctoral)

Te-a procopsit vreo boală hepatică, desigur.

CAPPADOX

Mă fringe-n două splina.

PALINURUS

Aleargă; îi priește.

CAPPADOX

Rîzi de-o nenorocire.

PALINURUS

Cîteva zile-așteaptă,
Ca mațele să-nceapă să putrezească-n tine;
De sărături e încă nevoie. Fă cum zic,
Și poți lua pe mațe bani gheață, o grămadă.

CAPPADOX

Te rog, destul; mai bine răspunde-mi la-ntrebare:
Poți tu și ești în stare să-mi lălmăcești un vis
Pe care toată noaptea azi-noapte l-am visat?

PALINURUS

Pha! nimeni nu e meșter ca mine la ghicit.
Tălmăcitori de vise vestiți îmi cer părerea;
Și spusa mea rămîne oracol pentru toți.

SCENA II

BUCĂȚARUL, PALINURUS, CAPPADOX

BUCĂȚARUL

De ce stai, Palinurus? Nu cauți prin cămară
Bucate pentru prinzul cu care-l așteptăm
Pe parazit?

PALINURUS

O clipă, să-i talmăcesc un vis.

BUCĂȚARUL

Tu mă întrebi pe mine de câte ori visezi.

PALINURUS

Mărturisesc.

BUCĂȚARUL

Hai, du-te!

PALINURUS

(către Cappadox)

Lui povestește-i visul

Cît timp lipsesc. Mai bun e ca mine; tot ce știu,
Știu de la dînsul.

CAPPADOX

Dacă m-ascultă.

PALINURUS

O, te-ascultă!

(Iese.)

CAPPADOX

(arătându-l pe *Palinurus*)

Rar mai supus un altul stăpînului ca el!

(*Către bucătar.*)

Ascultă-mă.

BUCĂTARUL

Cu toate că nu cunosc¹, te-ascult.

CAPPADOX

În visul meu, azi-noapte, mi s-a părut că-l văd
Pe Esculap șezîndu-mi la mare depărtare;
Nici nu venea aproape, nici nu părea să-i pese
De mine.

BUCĂTARUL

Zei citalți, desigur, fac la fel;
De fapt e-o potriveală grozavă între ei.
Nu-ți fie de mirare că nu te simți mai bine;
Să-ți fi găsit în templul lui Iupiter sălaș,
Că-n multe-ți sperjururi ți-a fost de ajutor.

CAPPADOX

De-ar căuta să-i ceară sperjuri toți sălaș,
N-o să găsească locuri destule-n Capitoliu².

---

¹ În original: *Tam etsi non noui*, fără complement, care poate avea două sensuri: *Cu toate că nu cunosc*, și: *Cu toate că nu te cunosc*. Probabil că în acest din urmă sens ia Cappadox replica bucătarului, deoarece nu ezită să-și povestească visul.

² Plaut scapă din vedere faptul că acțiunea piesei se petrece în Epidaur (Grecia), în timp ce Capitolul se află în Roma. Dar sistemul de referință al lui Plaut este îndeobște mixt, rezultat din amalgamarea realităților grecești cu cele romane.

BUCĂȚARUL

Aseultă-aici; iertare să-i ceri lui Esculap,
Ca el să nu-ți cășune mai mari nenorociri,
Decît îți prevestește în vis.

CAPPADOX

Că bine zici;

Mă duc să-l rog.

(Intră în templu.)

BUCĂȚARUL

Asupra-ți tot răul să-l abată.

(Intră în casă.)

PALINURUS

(ieșind din casă)

Pe zeii fără moarte, ce văd? pe cine văd?
Nu-i parazitul nostru ce-a fost trimis în Caria?
Phaedromus, ieși afară, ieși, vino,-ți spun, degrabă!

PHAEEDROMUS

(ieșind din casă)

Ce strigăte sint astea?

PALINURUS

Pe parazitul tău

Îl văd venind; privește, departe,-n josul străzii.
Să-l ascultăm ce spune.

PHAEEDROMUS

Da, cređ că ai dreptate.

*(Se duc în fundul scenei și se așază în așa fel încit să nu
fie văzuți de Curculio.)*

SCENA III

CURCULIO, PHAEDROMUS, PALINURUS

CURCULIO

Vă rog să-mi faceți loc, prieteni, și voi, ceilalți, să-mi duc
la capăt.

Însărcinarea. La o parte, feriți-vă, în graba mea
Să nu izbesc în voi cu capul, cu pieptul, cotul sau
genunchiul.

O treabă grabnică mă face atât de mult să mă grăbesc;
Oricine-mi stăvilește calea, bogat să fie și de vază,
Strateg împovărat de faimă, tiran să fie, -agoranom,
Comarh, demarh¹, să fie-oricine, și cât de glorios
altminteri,

Îl dau de-a dura, -i sfărăm țeasta și-l las întins aici, pe
stradă.

Cît despre grecii cu mantale², ce hoinăresc cu capu-n glugă,
Se plimbă încărcăți cît șapte cu cărți și coșuri cu mîncare,
Se tot opresc și iară pleacă, în lungi discuții cufundați,
Îți stau în drum, îți taie calea, sentințe-aruncă la tot
pasul —

Pe care-i vezi întotdeauna în circiumă, la băutură,

Cu banii șterpelii dînd fuga să bea vin cald³, cu capu-n
glugă,

Și ca beșivii triști plimbarcă și-o reîncep; de-i întîlnesc,
Am să le trag, din măruntaie, un trosnet de mămăligar

---

¹ *Agoranomii* erau magistrații însărcinați, în orașele grecești, cu buna rînduială din piețe; *comarhul* era conducătorul unui sat; *demarhul* era principalul magistrat al unui dem sau al unei diviziuni a seminției.

² E vorba de filozofii greci stabiliți la Roma în epoca lui Plaut.

³ Vin amestecat cu apă caldă.

Pe sclavii măscărici ce-n joacă se-mping de colo-colo-n
stradă,
Împinși să fie, ori să-mpingă, deopotrivă-i cale sub talpă,
Așa că cine vrea să scape de-o soartă rea, să stea prin casă.

- PHAEDROMUS

De-ar fi stăpin, povește bune ar ști să dea. C-așa-i acum,
Așa ajuns-au sclavii noștri: să nu-i mai poți struni defel.

CURCULIO

Nu poate cineva să-mi spună unde-i Phaedromus, geniul
meu?
E-o treabă fără amănare; și trebuie să-l văd degrabă.

PALINURUS

(căt-re Phaedromus)

Te caută pe tine.

PHAEDROMUS

Oare să-i ies în cale? Hei, Curculio!

CURCULIO

De cine sînt strigat?

PHAEDROMUS

De cine dorește să-ți vorbească-ndată.

CURCULIO

Nu poți dori mai mult ca mine.

PHAEDROMUS

Salut, o, fericirea mea,

Curculio, tu, multășteptatul!

CURCULIO

Salut!

PHAEDROMUS

Mă bucur că te-ntorci
Cu bine. Haide, strînge-mi mîna! Și spune care mi-i
speranța?
Te rog neșpus.

CURCULIO

Și eu, la rîndu-mi, te rog să-mi spui ce pot spera?
(Se face că leșină.)

PHAEDROMUS

Dar ce ai?

CURCULIO

Negru văd, de foame genunchii simt că mi se-ndoaie.

PHAEDROMUS

De oboseală, cred, pe Hercle!

CURCULIO

(prăbușindu-se)

Ah, ține-mă, te rog, ajută-mi!

PHAEDROMUS

(cître Palinurus)

Vezi cum pălește? Adu înte un scaun, să se-așeze, bietul,
Și un urcior cu apă rece! Nu te grăbești?

CURCULIO

Mi-i tãre rãu.

PALINURUS

Vrei apã?

CURCULIO

Dacã-i supã grasã, pe Hercle! dã-mi, te rog,
s-o-nghit.

PALINURUS

Vai, vai de capul tãu!

CURCULIO

Sosirea-mi priește sã mi-o rãcori!

PALINURUS

Da, cu plãcere.

(Palinurus și Phaedromus îi fac vînt.)

CURCULIO

Dar ce faceți?

PALINURUS

Te rãcorim.

CURCULIO

Rãcoare de-asta

Nu vreau.

PHIÆDROMUS

Dar cum?

PHAEDROMUS

Ba nicidecum, în farfurii.
Sînt pregătite pentru tine, știind că astăzi vii.

CURCULIO

Ia seama,

Să nu mă păcălești.

PHAEDROMUS

Iubita să mă înșele, cum te-nșel.
De-nsărcinarea ta eu, totuși, nu știu nimic.

CURCULIO

Nimic n-aduc.

PHAEDROMUS

Ah, m-ai pierdut!

CURCULIO

Îmi stă-n putere să te găsez, doar să m-ajuti.
Plec, la porunca ta, de-aicea, cum bine știi, ajung în
Caria,
Dau cu prietenul tău ochii și-l rog să-ți împrumute banii.
Nici nu visezi cit te iubește; nu s-a codit, și voitor
S-a arălat să te ajute, ca un prieten bun ce-ți este:
Răspunde scurt la rugămintea-mi și fără nici un ascunziș,
Că și el suferă, ca tine, de-aceeași socetă de bani.

PHAEDROMUS

Tu mă ucizi cu vorba asta.

CURCULIO

Ba nu, te scap, și-ți vreau scăparea.
Deci, auzindu-l ce răspunde, îl părăsesc și plec în for,
Mihnit că drumu-a fost degeaba. Acolo, văd un militar;

Mă duc la el, îi dau binețe; „Salut!“ îmi zice și el mie,
Mă ia deoparte,-mi strânge mâna, mă-ntreabă-n Caria ce
fac;
Răspund că pentru-a mea plăcere mă aflu-acolo. Iar
mă-ntreabă
De mi-i știut în Epidaur zaraful Lyco. Și-i răspund
Că mi-i știut. „Dar negustorul de selave Cappadox?“
Îi spun
C-ades îl văd. „Dar ce-i cu dînsul?“ „Pe trei j' de mine mi-a
vîndut
O fată, bașca-mbrăcămîntea și-aurăria; încă zece.“
„I-ai și dat banii?“-ntreb. „Nu încă, sînt în păstrare la
zaraful
Știut — cum spui — de tine, Lyco, ce dezlegat e, cui aduce
Scrisoarea mea pecetluită, să scoată de la negustor
Și să îi dea pe mîini copila cu straietele și-aurăria.“
Îndată după-aceste vorbe îl las. Mă strigă și pofteste
La cină. Cugetul, firește, m-ar fi muștrat să nu primesc.
„Și dac-am merge chiar acuma?“ îmi zice. Sfatul bun îmi
pare;
Nu-mi place ziua s-o întîrzii, nici noaptea s-o
nedreptățesc.
E totul pregătit și n-avem decît să ne-așezăm la masă.
Mîncăm și bem grozav, pe urmă să i se-ducă zaruri cere.
Mă-ndeamnă să jucăm; desigur, primesc. Eu pun în joc
mantaua;
Inelu-l pune militarul și pe Planesia o invocă.

PHIAEDROMUS

Iubita mea?

CURCULIO

Dă-mi voie-o clipă. Aruncă, patru vulturi¹ cad,
Iau zarurile, și pe Hercul, ce doică-mi este, îl invoc.

¹ Zar foarte slab, deși nu i se cunoaște exact valoarea. În schimb „regele“ era un zar foarte bun, ca și „Venus“ (vezi și p. 90, nota 1).

Îmi cade regele. O cupă întind rivalului. O soarbe,
Își pleacă fruntea și adoarme. Îi șterpeleşc atunci inelul
Și-mi las picioarele, cu-nectul, din pat, ușor să nu mă simtă.
Cînd selavii: „Încotro?“ mă-ntreabă, le spun: „Acolo unde
pleacă
Oricine bea“. Văd ușa, pasu-l măresc și, iată-mă afară.

PHIAEDROMUS

Te felicit.

CURCULIO

Să mă feliciți cînd împlinită-ți vezi dorința.
Intrăm să facem o scrisoare și-i pun pecetea.

PHIAEDROMUS

Eu te-mpiedic?

CURCULIO

Dar înghițim mai înainte puțină pulpă, uger, ghinduri;
Cu ele pîntecu-l ții teafăr; și pîine, și fripturi de bou,
O cupă largă,-o oală mare ca să ne dea un sfat de soi.
Tu faci scrisoarea, el

(il arată pe Palinurus)

aduce mîncărurile, cu mîinac.

Și-ți spun, desigur, ce vei scrie. Să mergem, vino!

PHIAEDROMUS

Te urmez.

(Intră cu toții în casă.)

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

LYCO, CURCULIO, CAPPADOX

LYCO

Sînt mulțumit. Lumiîă în treburi mi-am făcut,
Știu care mi-i avutul și tot ce datorez.
Sînt, făr-o datorie plătită, om bogat.
Altminteri, datoria avutul mi-l întrece.
M-am și gîndit, pe Hercull că trebuie, de-oi fi
Prea mult silit cu plata, pe pretor să-l înfrunt¹
De obicei zarafii știu bine, cei mai mulți,
Să ceară de la alții, să nu mai dea la nimeni
Și să plătească-n palme cui răs-picat le cere.
Cînd banii-i vrei grămadă la vremea potrivită,
De nu-i păstrezi la vreme, devreme crăpi de foame.
Un sclav doare să-mi cumpăr, dar mai degrabă-aș cere
Cu împrumut vreunul; căci banii-mi trebuiesc².

CURCULIO

*(Îmbrăcat ca slujitor de militar și purtînd o legătură peste
un ochi, iese vorbind cu Phaedromus care
rămîne în culise)*

Nu sfătui sătulul; țîn minte tot și știu.
Îți împlinesc întocmai dorința; fii pe pace.

¹ E vorba de pretorul urban (magistrat al Romei), în fața căruia va încerca să se declare insolubil (vezi p. 169).

² Text și sens nesigur.

(*Aparte.*)

Mi-am împănăt, pe Pollux! grozav de bine burta,
Doar mi-a rămas, acolo, un loc, unde mai poate
Să-acapă rămășița vreunei rămășițe.

(*Văzîndu-l pe Lyco.*)

Dar cine-i dă, cu creștet acoperit, salutul
Lui Esculap? E tocmai cel căutat.

(*Către sclavul care îl însoțește.*)

Să mergem.

Mă fac că nu știu cine-i.

(*Către Lyco.*)

Hei, omule, o vorbă!

LYCO

Fii bun venit, Ochilă!

CURCULIO

Mă rog, îți rîzi de mine?

LYCO

Coborîtor din neamul lui Cocles pari: căci sint
Și ei ochioși cu toții.

CURCULIO

Izbit de-o catapultă

Am fost, să știi, la Sicyon.

LYCO

Ce-mi pasă dacă ea
L-a spart, sau poate-o oală i-a-mprăștiat cenușa?

CURCULIO

(*aparte*)

•
E ghicitor, vezi bine, și-adevărat vorbește;
Un soi de catapulă ce mă izbește-ntr-una.

(*Tare.*)

Slujind cu drag, băiete, republica, port semnul
Aici; de lucru-acela vreau totuși să nu-nțrebi.

LYCO

De nu ești bun de lucru, îți face altul treaba?

CURCULIO

Tu n-ai de lucru, treabă nu poți să faci, iar mie
Nu-mi pasă nici de treaba și nici de lucrul tău.
Pe cine caut, însă, de poți să mi-l arăți,
Eu ți-aș păstra adîncă și-n veci recunoștință.
Vreau să dau ochi cu Lyco, zaraful.

LYCO

Spune,-ntîi,
De ce anume-l cauți? Din partea cui?

CURCULIO

Din partea
Lui Therapontigonus Platagidorus, bravul.

LYCO

Eu numele prea bine-l cunosc, doar am umplut
Cu el, scriindu-l, patru tăblițe-ntregi de ceară.
Ce treabă ai cu Lyco?

CURCULIO

Am fost însărcinat

Să-i înmînez aceste tăblițe.

LYCO

Cine ești?

CURCULIO

Libertul lui, Summanus îmi zice toată lumea.

LYCO

Fii sănătos, Summanus. Dar pentru ce — Summanus?

CURCULIO

Eh, pentru că adesea cînd dorm, băut în lego,
Sub mine ud sumanul, și-așa mi-au zis Summanus.

LYCO

Mai bine găzduire să ceri în altă parte;
La mine nu se află pentr-un Summanus loe.
Cel căutat de tine sînt eu.

CURCULIO

Într-adevăr,

Tu ești zaraful Lyco?

LYCO

Eu sînt.

CURCULIO

Am datoria

Să te salut din partea lui Therapontigonus
Și să-ți aduc aceste tăblițe.

LYCO

Mie?

CURCULIO

Da.

Poftim. Cunoști pecetea?

LYCO

Dar cum să n-o cunosc?

Un luptător ce taie cu spada elefantul.

CURCULIO

Mi-a poruncit s-adaug că vrea să faci întocmar
Ce zice în scrisoare, de vrei să-i fii pe plac.

LYCO

(făcîndu-i semu să se îndepărteze)

Te rog, să văd ce zice-n scrisoare.

CURCULIO

Cum dorești.

Țin să primesc degrabă ce m-a trimis să-mi dai.

LYCO

(citind)

„Lui Lyco,-n Epidaur, cu dragoste-i trimit,
Eu, Therapontigonus Platagidorus, mii
De salutări.“

CURCULIO

(aparte)

Al meu e, în undiță s-a prins.

LYCO

(citind mai departe)

„Te rog să-l pui îndată pe cel ce-ți dă scrisoarea
În stăpînirea fetei de mine cumpărată
În fața ta, la sfatul și mijlocirea ta,
Cu straie și podoabe. Știi învoiala: dai
Lui Cappadox bănușii, trimisului — fecioara.“

(Către Curculio.)

Dar el? De ce nu vine el însuși?

CURCULIO

Am să-ți spun.

El numai de trei zile în Caria s-a întors
Din India; își nalță degrabă o statuie
Din aur greu, de filipi, cel mai curat, de șapte
Picioare, n-amintirea mărețelor lui fapte.

LYCO

Dar pentru ce?

CURCULIO

Ascultă: el perșii, paflagonii,
Sinopii, carienii, arabii, sirienii,
Gretanii, rhodienii, și Lycia, Chiolhania,
Beșivia, Mamelia, Centauromahia,
Și coasta libiană și toată Soarbevinia,
Și-aproape jumătate din neamurile lumii
Le-a subjugat el singur în douăzeci de zile.

LYCO

Văleu!

CURCULIO

Ce, te uimește?

LYCO

Chiar să fi fost incltise
În cușli, acele neamuri, ca puii de găină,
N-ar fi putut să facă nici într-un an ocolul.
Ești om de-al lui, pe Hercle! că prea îndrugi palavre.

CURCULIO

Zic mai departe, dacă dorești.

LYCO

Nu țin. Hai, vino:
Să isprăvim cu treaba ce te-a' adus. Dar iată
Și negustorul.

(Către Cappadox, care iese din templu.)

Salve!

CAPPADOX

Te aibă zeii-n pază.

LYCO

Știi pentru ce te caut?

CAPPADOX

Zi, rogu-te, ce vrei.

LYCO

Ia-ți banii și

(arătându-l pe Curculio)

dă-i fata s-o ducă unde-i place.

CAPPADOX

Dar in voiala-aceea?

LYCO

Și ce te mai privește,

De vreme ce iei banii?

CAPPADOX

Un sfat, e-un ajutor.

Veniți!

CURCELIO

Aș vrea, bătrine, să nu mă-ntirzii mult.

(Ies tustrei.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

CHOREGUL

Pe Pollux! e dibaci flecarul e care-l dibăci Phaedromus.
Nu știu ce nume-i stă mai bine: denunțător sau pîritor.
De-mbrăcăminte-nchiriată mă tem, că poate n-o mai văd.
Nu am cu el nimic de-a face — căci lui Phaedromus,
I-am dat-o — să iau seama totuși. Dar cîtă vreme-i el

plecat,

Vreau, ca să vă scutesc de grija unor greoaie căutări,
Să vă arăt în care locuri găsiți ușor anume oameni,
Cu vicii, sau cu nici un viciu, cinstiți, sau fără pic de cinsto.
Cînd vrei să vezi ce fel arată sperjurul, du-te în comiția¹;
Lăudărosul, mincinosul — la templul Cloacinei² du-te.
Pe soții ce-și tocară-avutul, sub basilică³ îi descoperi.
De-asemeni tîrfele bătrîne și vlăguite, și codoșii;
Chefliii, plătitori în parte, în largul forului de pește.
În forul mai din jos, avuții și onorabili se plimbă;
În cel din mijloc, pe tot lungul canalului, înfumurații.
Deasupra lacului, sfruntații, flecarii și invidioșii,
Ce ocărăse făr' de rușine și fără pricină pe alții,

¹ Locul unde se țineau adunările poporului.

² Zeiță a cărei statuie ar fi fost găsită de Tatius, regele sabinilor, într-o cloacă.

³ Bursa din Roma antică.

Deși dau tocmai ei prilejul să fie crâncen ocăriți.
Pe sub Maghernițe-s aceia ce dau cu camătă-nprumuturi.
În dosul templului lui Castor sint cei ce-ncrederea-ți
înșcală.
Pe strada Tuscum, cei ce trupul și-l scot ei înșiși în
vînzare.
(Iar în Velabrum¹: măcelarii, și haruspicii², și brutarii,
și vinzătorii de nimicuri, și cei ce rost le fac de
marfă.³
Bărbații care-și toacă-averea: pe-aproape de Leucadia
Oppia.⁴)

SCENA II

CURCULIO, CAPPADOX, LYCO, PLANESIA

CURCULIO

(căt-re Planesia)

Mergi înaintea mea, copilo; nu pot păzi ce-i după mine.
(Căt-re Cappadox.)

De giuvaieruri și veșmînțe, mi-a spus că toate-s ale fetei.

CAPPADOX

Și nimeni n-a zis altfel.

¹ Numele a două cartiere ale Romei antice: *Velabrum maior*, la poalele Aventinului, și *Velabrum minor*, aproape de Carinae.

² Haruspicii preziceau viitorul cercetînd măruntaiele jertfelor.

³ Sensul acestui vers este nesigur.

⁴ Vers probabil interpolat. Leucadia Oppia era locuința vestitei familii a Oppienilor.

CURCULIO

Toluși, nu strică să-ți mai spun odată.

LYCO

(*către Cappadox*)

Adu-ți aminte învoiala — de s-o afla cumva că fata
E liberă, îmi numeri banii pe loc, cu mina ta, treizeci
De mine.

CAPPADOX

Îmi aduc aminte, n-ai teamă în privința asta;
Și-ți dau cuvântul înc-odată.

CURCULIO

Și eu țin mult să-ți amintești.

CAPPADOX

Oricînd, o dau pe chezășie.

CURCULIO

Să cred în chezășia ta
De negustor de sclavi, ce n-are decît o limbă, strîmb să
jure,
Și datoriile să-și nege? Voi vindeți ce nu stăpîniți,
Eliberați ce nu-i al vostru și porunciți cui n-aveți dreptul;
Nu vă chezășuieste nimeni și nimeni nu v-ar lua chezași.
Pe voi, pe negustorii ăștia de sclavi, nu pot să vă asemui
Decît cu muștele, țințarii, cu ploșnițele și păduchii.
Răi și mîrșavi, năpastă-a lumii, n-ați face nimănui un
bine,
Nu s-ar opri un om de treabă să stea, în for, cu voi de
vorbă;
L-ar arăta ceilalți cu mina, l-ar dojeni și defăima,
Și din atît și-ar pierde cîntea și trecerea de mai nainte.

LYCO

Pe Pollux! chiorule, îmi pare că te pricepi la negustori.

CURCULIO

Te trec, pe Hercull și pe tine în rindul lor; grozav le
semeni.
Ei, cel pușin, își fac negoțul prin vizuini, voi chiar în for;
Voi cu dobânzi pe om îl pierdeți, ei cu indemnul și
desfriul.
Legi fără număr totdeauna a dat poporul contra
voastră;
Dar le-ncăcați fără-ncetare; găsiți mereu cite-o porțiță;
Ca apa fiartă care-ngheață, așa e legea pentru voi.

LYCO

(*aparte*)

Mai bine tac.

CAPPADOX

Ți-e gândul negru, de-i ponegrești așa pe alții.

CURCULIO

Să ponegrești fără dreptate e necinstit, așa socot;
Dar cînd pe drept spui adevărul, socot că lucrul e cinstit.
Nici chezășia ta nu-mi trebui' și nici a altui negustor.
Mai vrei ceva cu mine, Lyco?

LYCO

Cu bine.

CURCULIO

Salve.

CAPPADOX

Un cuvint.

CURCULIO

Vorbește, ce vrei?

CAPPADOX

Poartă-i grija, veghează-asupra ei; crescută-î
În cinste și neprihănire.

CURCULIO

Te-nduioșează, și nu-i dărui
Nimic, ca să n-o ducă-n lipsuri?

CAPPADOX

Trăsni-te-arl...

CURCULIO

Ba pe tine: meriți.

CAPPADOX

(căt-re *Planesia*)

De ce plîngi, proasto? N-avea teamă; pe Herclel te-am
vîndut grozav.

Fii înțeleaptă și cuminte; și du-te frumușel, frumoaso.

LYCO

N-ai să-mi mai ceri nimic, Summanus?

CURCULIO

Fii sănătos, rămii cu bine.
Nu ți-ai scutit nici oboseala, nici banii, ca să mă ajuți.

LYCO

Salută-ți, cînd ajungi, patronul din partea mea.

CURCULIO

O, n-am să uit!

(Iese împreună cu Planesia.)

LYCO

Tu n-ai să-mi ceri nimic?

CAPPADOX

Doar grija acelor zece mine-o duc;

M-ar bucura să mi le capăt.

LYCO

Ai să le capeți; vino mîine.

(Iese.)

CAPPADOX

(singur)

Grozav mi-a mers și mulțumire vreau zeilor s-aduc în
templu.

Cu zece mine pe copilă am cumpărat-o, de copil,

Și nu l-am mai văzut pe omul ce mi-a vîndut-o,

niciodată.

O fi pierit; dar ce-mi mai pasă? Am banii-n pungă

numărați.

Cînd zeii vor un om s-ajute, cîștigul zdravăn i-l îngroașă.

Acum să ne-ngrijim de jertfă; pe cînstc vreau să mă

cînstesc.

(Intră în templu.)

SCENA III

THERAPONTIGONUS , *LYCO*

THERAPONTIGONUS

Nu-i o minie oarecare, minia care m-a adus,
Ci cunoscuta mea minie de cînd am năruit orașe.
De nu grăbești pe loc să-mi numeri știutele treizeci de
mine,
Lăsate ție în păstrare, grăbește-te să mori pe loc.

LYCO

Și eu îți dau pe loc o jertfă, dar nu, pe Pollux! ca
oricare,
Ci jertfa cuvenită celui ce nu-i ești cu nimic dator.

THERAPONTIGONUS

Nu fi obraznic, și nu crede e-am să mă rog cumva de tine.

LYCO

Nici tu, de frica ta, nu crede că am să-ți dau ce ți-am mai
dat,
Ori poate-ți fac un dar.

THERAPONTIGONUS

Simțisem, lăsîndu-ți banii în păstrare,
Că nu-i mai văd în ochi vreodată.

LYCO

Atunci de ce mi-i ceri acum?

THERAPONTIGONUS

Cui ai putut să-i dai? Răspunde.

LYCO

Unui libert al tău, un chior;
Summanus el a spus că-l cheamă, țin minte: lui i-am dat,
îndată
Ce o tăbliță cu pecete mi-a arătat, tăblița ta...

THERAPONTIGONUS

(intrerupindu-l)

Ce tot visezi libertți, acolo, și încă chiori, cine-i Summanus?
Eu n-am avut libertți, nici unul.

LYCO

Atunci ești mai întreg la minte
Ca unii negustori de sclave ce au libertți și-i dau din mână.

THERAPONTIGONUS

Și ce-ai făcut?

LYCO

Ce ne-nvoisem, și te-am cinstit pe tine, n chiar
Trimisul tău, care-mi aduse scrisoarea cu pecetea ta.

THERAPONTIGONUS

Ai fost un prost luînd de bună acea scrisoare.

LYCO

Nu se face
Așa în trebile private și publice? Cum să n-o iau?
M-am dus; plătit mă știu de tine. Viteazule, fii sănătos.

THERAPONTIGONUS

Cum, sănătos?

LYCO

Bolnav, de-ți place — tot una-mi estel — cât trăiești.

(*Pleacă.*)

THERAPONTIGONUS

(*singur*)

Ce-i de făcut? Ce-mi folosește că am supus atîția regi,
Cînd un mișel, crescut în umbra magherniței, de mine-și:
ride?

SCENA IV

CAPPADOX, THERAPONTIGONUS

CAPPADOX

(*ieșind din templu, fără să-l vadă pe Therapontigonus*)

Cînd zeii te ajută, nû pot să fie mînioși pe tine.
Îndată ce-am sfîrșit cu jertfa, mi-a dat prin gînd, ca nu cumva
Să spele putina zaraful, c-aș face bine să-i cer banii.
Să-i mistui eu, nu el, mai bine.

THERAPONTIGONUS

Fii sănătos și bun găsit!

CAPPADOX

A, salve, Therapontigonus Platagidorus; și mă bucur,
Văzîndu-te prin Epidaur, că azi, la masă... nu-mi guști
sarea.

THERAPONTIGONUS

Prea mulțumesc; mi-am dat cuvîntul că azi... te-ajunge-o
grea năpastă.
Ce-mi spui de marfa mea, lăsată la tine?

CAPPADOX

N-am nimic de-al tău
La mine — nu-ți aduce martori — nimic nu-ți datorez.

THERAPONTIGONUS

Cum asta?

CAPPADOX

Eu m-am ținut de învoială.

THERAPONTIGONUS

Vrei ori nu vrei să-mi dai copila,
Cît nu te spintec, secătură, cu sabia pe care-o vezi?

CAPPADOX

Te paște o bătaie soră cu moarlea; n-ai să mă-nspăimînți.
Luată-a fost; și chiar pe tine te iau la goană, dacă-njuri
Un om ce nu-ți mai datorează decît o bună chelfăneală.

THERAPONTIGONUS

Cuchelfăneală mă ameninți?

CAPPADOX

Nu te ameninț, ți-o și trag,
De mai mă plictisești.

THERAPONTIGONUS

Pe mine să mă amenințe-un codoș,
Zvîrlindu-mi în noroi atîtea isprăvi și lupte fără număr?
Iau martor sabia aceasta și pavăza...¹
Ce-n bătălii cu drag m-ajută; de nu-mi înapoiezi copila,
Te toc mărunț, în bucățele, de-o să le care și furnica.

CAPPADOX

Iau martori cleștii de smuls părul, oglinda, pieptenul și
drotul,
Și foarfecele meu de unghii, prosopul meu de șters pe miini,
Că mă pălesc de-a' tale vorbe și-amenințările-ți grozave,
Cît mă pălesc de slujitoarea ce-mi curăță latrina zilnic.
Am dat-o celui ce-mi aduse din parte-ți banii.

THERAPONTIGONUS

Cine-i, cine?

CAPPADOX

Mi-a spus că ți-e libert și-l cheamă Summanus.

THERAPONTIGONUS

Un libert de-al meu?
Pe Hercle! cred că festa asta numai Curculio mi-a jucat-o;
Că el mi-a șterpelit inelul.

CAPPADOX

Cum asta, ți-ai pierdut inelul?
(*Aparté.*)

Nici vorbă, militarul nostru cu-adevărat e scos din luptă.

---

¹ Lacună în original.

THERAPONTIGONUS

Cum dau de gărgărița asta?

CAPPADOX

Mai lesne, căutînd în griu

Și nu o gărgăriță, -acolo, ci mîi și sule-ai să găsești.

M-am dus. Noroc și sănătate.

(Plecă.)

THERAPONTIGONUS

Iar ție, nenoroc și boală.

Ce fac? Rămîn sau plec îndată? Eu să mă las mînjit la gură

Cui îmi ajută să-l descopăr răsplată am să-i dau frumoasă.

(Iesc.)

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

CURCULIO

(*singur*)

Știu că-ntr-o veche tragedie un vechi poet, pe drept a zis:
Aduc un rău mai mare două femei, decît aduce una.

Și totuși, o mai rea femeie decît iubita lui Phaedromus

Nu știu, nici n-am văzut vreodată și nici, pe Pöllux! n-aș
putea

Mai rea vreo alta să-mi închipui. Cum a zărit acest inel,

Mi-a și cerut să-i spun de unde-i. „De ce mă-ntrebi?“ „Țin
mult să afl!“

Nu-i spun. Și ea, ca să mi-l fure, în mîină dinții mi-i înfige.

Abia m-am smuls și-afară-am șters-o. Trăsni-o-ar zeii de
căteal

SCENA II

*PLANESIA, PHAEDROMUS, CURCULIO,
THERAPONTIGONUS*

PLANESIA

Grăbește-te, Phaedromus!

PHIAEDROMUS

Fie, dar pentru ce?

PLANESIA

Să nu ne scape;

E-un lucru prea de preț.

CURCULIO

N-am lucruri de preț; au fost, dar s-au topit.

PHIAEDROMUS

L-am prins; ce vrei cu el?

PLANESIA

Întreabă-l de unde arc-acest mel;
Purtat era de țata-n deget...

CURCULIO

(*batjocoritor*)

Ba de mătușa-mea, te rog.

PLANESIA

Dat de-a lui mamă, ca pecete.

CURCULIO

(*idem*)

Și el, la rîndu-i, ți l-a dat...

PLANESIA

De glumă-ți arde.

CURCULIO

Obiceiul; așa mai lesne mă strecor.

Și-acum, ce vrei?

PLANESIA

Te rog, părinții nu mă opri să mi-i descopăr.

CURCULIO

Ce face?

(Arătînd piatra inclului.)

Sub această piatră slau mama ta și tatăl tău?

PLANESIA

Eu liberă am fost născută.

CURCULIO

Ca mulți din cei ce sclavi sînt astăzi.

PHIÆDROMUS

Sînt că mă-nfurii.

CURCULIO

Știi prea bine cum am pus mîna pe incl;
Vrei să spun iar? Poftim: la zaruri eu militarului l-am luat.

THERAPONTIGONUS

(venînd pe neașteptate, fără să fie văzut)

Ah, sînt salvat; am prins mișelul.

(Tare, către Curculio.)

Ce faci, om bun?

CURCULIO

Te-am înțeles:

Jucăm hlamida, din trei zaruri.

THERAPONTIGONUS

Nu pleci mai bino să te spînzuri;

Cu zarurile-ți și zarafii? Dă-mi iute banii sau copila.

CURCULIO

Ce bani? Ce aiureli smintite înșiri acolo? Ce copilă

Îmi ceri?

THERAPONTIGONUS

Pe-aceea azi luată de la neguțător, năpîrcă!

CURCULIO

N-am luat nimic.

THERAPONTIGONUS

E drept, căci uite-o.

PHAEDROMUS

E liberă copila asta,

THERAPONTIGONUS

De cînd e liberă o sclavă pe care n-ai eliberat-o?

PHAEDROMUS

De unde-ai cumpărat-o, cine e vinzătorul? Vreau să știu.

THERAPONTIGONUS

Printre-un zaraf am cumpărat-o, a mijlocit tot el și plata;
Iar tu și negustoru-aceia plăti-mi-veți banii împătrit.

PHAEDROMUS

Pe tine, care cumperi lete născute libere, furate,
Te duc la jude.

THERAPONTIGONUS

Meargă altul.

PHAEDROMUS

Ai martori buni măcar?

THERAPONTIGONUS

Nici unul.

PHAEDROMUS

(Trăsni-te-ar Iupiter măritul; n-ai nici un martor, și trăiești!)¹

(Către Curculio.)

Tu ești al nostru: vin-aproape.

THERAPONTIGONUS

Un sclav și martor? Ce-mi văd ochii!

CURCULIO

Eh, ca să afli că sînt liber: poftim la jude.

THERAPONTIGONUS

(lovindu-l)

Ține-atunci!

CURCULIO

O, cetățeni, săriți!

¹ Vers interpolat.

THERAPONTIGONUS

Dar că ai de strigi?

PHAEDROMUS

Cu că drept il loveşti?

THERAPONTIGONUS

Aşa mi-i placul.

PHAEDROMUS

(către Curculio)

Vin-aproape;  i-l dau pe m nă; tacil

PLANESIA

Phaedromus,

Te rog, ajută-mi!

PHAEDROMUS

Ca pe mine  i geniul meu te-oi ajuta.

Hai, militarule, ne spune de unde ai acest inel

Pe care  i l-a luat Curculio.

PLANESIA

(către Therapontigonus)

Te rog,  i-mbr tişez genunchii,
 nduplec -te  i vorbeşte.

THERAPONTIGONUS

Dar ce vă pasă?  ntrebaţi
De-asemeni, sabia, hlamida, cum  i de unde sînt la mine.

CURCULIO

De noi  i r de, fanfaronul!

THERAPONTIGONUS

(către Pakaedromus)

La goană ia-l; și vă spun totul.

CURCULIO

Nimic e tot ce-o să vă spună.

PLANESIA

(căzind în genunchi)

Vorbește, rogu-te, vorbește!

THERAPONTIGONUS

Vorbesc; ridică-te. Ascultă cu luare-aminte spusa mea.

Ai tatii, Periphanes, a fost...

PLANESIA

(Ah, Periphanes!)¹

THERAPONTIGONUS

El înaintea morții îmi lasă-acest inel,

După dreptate, mie, ca fiu...

PLANESIA

Pe Iupiter!

THERAPONTIGONUS

Și moștenirea-mi lasă.

PLANESIA

Iubire părintească,

Nu m-alunga, sărmana, cum nu te-am alungat!

Salut, preascumpe frate!

---

¹ Lacună în original; text presupus.

THERAPONTIGONUS

Ți, cum să cred? Dar, dacă
Spui adevărul, cine-ți fu mamă, pot să știu
Frumoaso?

PLANESIA

Cleobula.

THERAPONTIGONUS

Și doică?

PLANESIA

Archestrata.

La jocurile-n cinstea lui Dionysos ea
M-a luat. Dar cum ajungem — doar m-a lăsat din brațe —
Un vînt grozav se iscă; răstoarnă bănci, le rupe;
M-am îngrozit. Atuncea răpită-am fost, așa,
Pierdută, -nspăimîntată, nu vie,-aproape moartă;
Nici n-am știut pe unde m-a dus cu el străinul.

THERAPONTIGONUS

Îmi amintesc de vîntul acela; spune-mi însă,
Acum pe unde-i omul ce te-a răpit?

PLANESIA

Nu știu.

(Arătîndu-i inelul pe care îl poartă pe deget.)

Dar am păstrat cu grijă inelul meu, purtat
În ziua-aceea.

THERAPONTIGONUS

Dă-mi-l o clipă.

CURCULIO

Ești nebună,

De-i lași inelu-n seamă?

PLANESIA

Dă-mi pace.

THERAPONTIGONUS

Iupiter!

E darul meu, inelul, de ziua ta; îl știu
Ca și pe-al meu de bine. Salut; preascumpă soră!

PLANESIA

Salut, preascumpe frate!

PHIAEDROMUS

Să fericească zeii

Accastă revedere.

CURCULIO

Și chiar pe noi, pe toți.

(Către Therapontigonus.)

Tu, astăzi, dai o cină în cinstea soriei tale,
El,

(il arată pe Phaedromus)

mține,-un chef de nuntă; noi, ca să știți, primim.

PHAEDROMUS

Ia tac!

CURCULIO

Nu tac, cînd totul se-ncheie-atît de bine.

(*Către Therapontigonus.*)

Tu dăruiește-i sora; eu am să-i dărui zestrea.

THERAPONTIGONUS

(*rizînd*)

Ce zestre?

CURCULIO

Chiar pe mine. Să-mi dea mereu miîncare.

THERAPONTIGONUS

Nici eu, vă jur pe Herce! nu cer mai mult; dar mie.

Treizeci de mine trebui' să-mi dea neguțătorul.

PHIÆDROMUS

De ce să-ți dea?

THERAPONTIGONUS

Așa e-nvoiala dintre noi;

De s-o afla că fata e liberă, să-mi dea,

Pe loc și fără nazuri, toți banii îndărăt.

La el să mergem.

CURCULIO

Bine!

PHIÆDROMUS

Întîi să limpezim

O treabă.

THERAPONTIGONUS

Care treabă?

PHIÆDROMUS

(arătînd-o pe Planesia)

Căsătoria noastră.

CURCULIO

Ce, șovăi să i-o dărui îndată de soție?

THERAPONTIGONUS

Să-l vrea.

PLANESIA

Din suflet, frate!

THERAPONTIGONUS

I-o dărui.

CURCULIO

Bine faci.

PHIÆDROMUS

Făgăduiești că fi-va a mea?

THERAPONTIGONUS

Făgăduiesc.

CURCULIO

Și eu spun tot o vorbă: făgăduiesc.

THERAPONTIGONUS

Ai haz!

Dar iată-mi negustorul, comoara mea sosește.

SCENA III

*CAPPADOX, THERAPONTIGONUS,
PHAEDROMUS, PLANESIA, CURCULIO*

CAPPADOX

(întorcîndu-se din for, fără să-i vadă pe ceilalți)

Oricine crede că zarafii păstrează banii rău, greșește.

Nu sînt păstrați nici rău, nici bine; chiar astăzi m-am
incredințat.

Nu-s rău păstrați, căci niciodată nu ți-i mai dau, și-i pierzi
de tot.

Al meu, cînd cele zece mine îi cer, dă buzna prin dughene.

Dar, nevăzîndu-le, fac zarvă; la rîndu-i, cere judecată.

Muream de spaimă că-mi plătește în fața pretorului¹ banii;

Dar l-au luat la rost amicii; din chiar caseta lui mi-a dat.

Acum să intru-n casă iute.

THERAPONTIGONUS

Hei, negustorule, o vorbă!

PHAEDROMUS

Și eu, o vorbă!

---

¹ Magistratul care primea declarațiile de faliment.

CAPPADOX

(*orind să plece*)

N-am ce vorbe să schimb cu voi.

THERAPONTIGONUS

Ci stai pe loc!

PHAEDROMUS

Și-napoiază-ndată banii.

CAPPADOX

(*către militar*)

Ce-ncurcături am eu cu tine?

(*Către Phaedromus.*)

Și chiar cu tine?

THERAPONTIGONUS

O săgeată de catapultă fac din tine,

Te-ntind pe coardă¹ și te-azviru ca o cumplită catapultă.

PHAEDROMUS

Și eu gingaș te-oi pune-ndată ling-un cățel să mi te culci,

Dar un cățel de fier.

CAPPADOX

La rîndu-mi, eu într-o temniță vă-nehid,

Pînă-ți crăpa.

---

¹ În original, joc de cuvinte: *Neruo torquebo*, înseamnă: *Te voi chinu cu nervus-ul* (un fel de mașină cu corzi, folosită la schingiuirea sclavilor și a criminalilor), dar și: *Te azviru cu ajutorul unei corzi* (așa cum se azviru cu catapulta).

TIHERAPONTIGONUS

(către unul dintre însoțitorii săi)

De git apucă-l și-mpinge-l la spinzurătoare.

PHAEDROMUS

Nu-i duce grija, merge singur.

CAPPADOX

Priviți, o, zei și oameni bunil
Vedeți cum m-a-nhățat, mișelul, nejudecat și fără martori?
Te rog, Planesia, și pe tine, Phaedromus, ajutați-mi voil

PLANESIA

Te rog, o, frate, nu-l da morții nejudecat. Doar m-a crescut
În cinste și neprihănire.

THERAPONTIGONUS

Nu pentru c-ar fi vrut, copilo,
Pe Esculap în slăvi înalță-l că ai rămas neprihănită;
Căci, sănătos, neguțătorul te-ar fi vindut de multă vreme.

PHAEDROMUS

Vă cer să m-ascultați o clipă; vreau să vă-mpac pe amindoi.
(Către sclavul care îl ține pe Cappadox.)

Dă-i drumul.

(Către Cappadox.)

Vino mai aproape. Vă spun sentința mea, dar numai
Dacă primiți să vă supuneți cu strășnicie.

THERAPONTIGONUS

Ne supunem.

CAPPADOX

Pe Herch! numai să nu judeci că are dreptul să-mi ia banii.

THERAPONTIGONUS

N-ai spus așa?

CAPPADOX

Ce fel?

THERAPONTIGONUS

Cu limba.

CAPPADOX

Și-acuma tot cu limba negră

Doar e făcută să vorbească, nu să mă lase om sărac.

THERAPONTIGONUS

Nimic nu facem.

(Către unul dintre sclavi.)

Ia-l de gușă.

CAPPADOX

(pe jumătate sugrumat)

Fac tot ce vrei, acum, pe loc.

THERAPONTIGONUS

Ei, dacă-ți vii în minți, răspunde la întrebarea mea.

CAPPADOX

Întrecabă.

THERAPONTIGONUS

Ne-am învoit sau nu toți banii să-mi napoiezi, de-o să se afle
Că fata asta prin născare e liberă?

CAPPADOX

Nu-mi amintesc.

THERAPONTIGONUS

Zici nu?

CAPPADOX

Zic nu, pe Hercle! Cine a fost de față? Și-n ce loc?

CURCULIO

De față eu am fost și Lyco, zaraful.

CAPPADOX

Tu nu poți să faci?

CURCULIO

Nu vreau să tac.

CAPPADOX

Puțin îmi pasă de tine; greu să mă-nspăimînți.

CURCULIO

De față eu am fost și Lyco.

PIAEDROMUS

Îmi e de-ajuns cuvîntul tău.

Deci, negustorule, ascultă sentința mea, și te supune:

Născută liberă e fata și-i sora lui, cum el i-i frate.
Eu mă însor cu ea, tu banii i-i numeri lui; am judecat.

THERAPONTIGONUS

La chinul corzii te-oi supune dacă-ndrăznești să nu-mi dai
banii.

CAPPADOX

De rea-credință-i judecata, rău o să-ți pară,-ți jur,
Phaedromus!
Bătut de zei și de zeițe fii, militarule, la rîndu-ți.
Urmează-mă, te rog.

THERAPONTIGONUS

Prea bine, dar unde?

CAPPADOX

La zaraful meu.
La pretor; numa' dinainte-i cu datoriile-mi plătesc.

THERAPONTIGONUS

Eu nu la pretor, ci la coardă te duc tiriș, de nu-mi dai banii.

CAPPADOX

Am o dorință, una: moartea cea mai cumplită să te-ajungă.

THERAPONTIGONUS

Așa, spui drept?

CAPPADOX

Așa, pe Hercle!

THERAPONTIGONUS

(arătându-și pumnii)

Puterea pumnilor mi-o știu.

CAPPADOX

Și mai departe?

THERAPONTIGONUS

**„Mai departe“, mă-ntrebi? Dacă mă scoți din pepeni,
Știu pumnii mei să te-mblânzească.**

CAPPADOX

Să mergem; îți plătesc.

THERAPONTIGONUS

Așal

PIIAEDROMUS

Tu, militarule, iei cina la mine; astăzi facem nunta.

THERAPONTIGONUS

Tustrei de bine s-avem parte! Voi, spectatori, aplaudați!

PSEUDOLUS

Titlul Latin:

PSEUDOLUS

PERSONAJELE

PSEUDOLUS, sclavul lui Simo, omul de încredere al lui Calidorus

CALIDORUS, fiul lui Simo, iubitul Phoeniciei

BALLIO, negustor de sclave

SCLAVII lui Ballio

CURTEZANELE lui Ballio

SIMO, un bătrîn, tatăl lui Calidorus

CALLIPHIO, un bătrîn, prietenul lui Simo

HARPAX, slujitorul militarului

GIARINUS, un tînăr, prietenul lui Calidorus

BĂIATUL, sclav al lui Ballio

BUCĂTARUL

SIMIA, un sclav intrigant

PHOENICIA, iubita lui Calidorus, personaj mut

Acțiunea se petrece în Atena.

SUBIECTUL COMEDIEI (I)

**Plătindu-i cinșpe mine un militar lui Ballio
Scmn lasă pe Phoenicia s-o dea oricui trimis
E tot c-un semn așijderi și restul de cinci mine.
Un sclav e păcălit de Pseudolus, care trece
Drept Surus, cămărașul lui Ballio; și stăpinu-i
O va primi pe fată, căci negustoru-a dat-o
Lui Simia, crezindu-l trimisul așteptat!
Urzeala se arată cind vine Harpax. Tatăl,
Supus, plătește banii pe care se prinsese.**

SUBIECTUL COMEDIEI (II)

*Un tinăr, Calidorus, iubește-o curtezană,
Phoenicia, din suflet, dar, neavînd un ban,
Cu douăzeci de mine o cumpără, în locu-i,
Un militar, ce pleacă dînd cincisprezece-arcuță.
La negustor o lasă c-un semn, pecetea lui,
Și legămînt s-o deie pe mîna cui aduce
Din parte-i semn așijderi și restul de cinci mine.
Curînd, după copilă trimis, chiar slujitorul
Acestuia sosește. Dar sclavul celui tînăr,
Pseudolus, îl înșeală, trecînd drept cămăraș
La negustor, în ochii străinului; pecetea
Știută-i șterpelește și unui fals trimis
I-o dă, cu datoria de bani a celui alt.
Și negustorul cade în cursă. Calidorus
Cu fata se alege, Pseudolus cu mult vin.*

PROLOGUL

Sculați-vă-n picioare și oasele vă-ntindeți:
O comedie lungă, de Plaut, intră-n scenă.¹

---

¹ În manuscrise nu s-au păstrat decit aceste două versuri ale Prologului. Edițiile din secolele trecute (XV—XVI) cuprind încă 23 de versuri, care, după toate probabilitățile, sînt compuse de către respectivii editori.

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

PSEUDOLUS, CALIDORUS

PSEUDOLUS

Dac-ar putea, stăpînc, tăcerea ta să-mi spună
Cam ce fel de necazuri te necăjesc atît,
Ar fi cruțați doi oameni de multă osteneală:
Eu, să te-ntreb pe tine, tu — mie să-mi răspunzi.
Dar dacă nu se poate așa, mă văd silit
Să-ți dau ghes înainte cu întrebări. Răspunde-mi:
Ce-ți curmă răsufllarea, că strîngi de-atîtea zile
Tăblițele acestea la piept, le scalzi în lacrimi,
Și nu-ți dorești pe nimeni la taina ta părtaş?
Vorbește, hai! ce nû știu, să știu cu tine-odată.

CALIDORUS

(suspînînd)

Sînt copleșit de jale, Pseudolus!

PSEUDOLUS

Iupiter

Ferească-te!

CALIDORUS

El n-are nici o putere-aici:
Eu sufăr sub domnia Venerei, nu a lui.

PSEUDOLUS

Și nu pot ști pricina? Eu pîn-acum am fost
Părtaș îndeaproape al gîndurilor tale.

CALIDORUS

La fel îmi ești și-acuma.

PSEUDOLUS

Destăinuie-mi ce ai,
Ca să te-ajut cu brațul, cu banii sau cu sfatul.

CALIDORUS

(întinzîndu-i tăblițele)

Ia, rogu-te, aceste tăblițe, și tu singur
Îți povestești ce păsuri și chinuri mă doboară.

PSEUDOLUS

Îți împlinesc dorința.

(După ce s-a uitat peste cele scrise în tăblițe.)

Dar ce e asta?

CALIDORUS

Ce-i?

PSEUDOLUS

Îmi pare că odrasle vor literele-acestea
Se-nealecă-ntre ele.

CALIDORUS

Mă iei în ris cu risu-ți.

PSEUDOLUS

De n-o chemi pe Sibylla să descifreze scrisul,
Pe Pollux! cred că nimeni n-o să-nțeleagă-o iotă.

CALIDORUS

De ce n-ai pic de milă de literele scumpo
Și scumpele tăblițe de-o mină scumpă scrise?

PSEUDOLUS

Pe Hercle! o găină cu mâini s-a mai văzut?
Eu numai o găină cred că le-a scris.

CALIDORUS

Mă superi!
Citește, sau dă-ncoace tăblițele.

PSEUDOLUS

Citesc.
Aminte ia.

CALIDORUS

N-am mintea aici.

PSEUDOLUS

Ei bine, cheam-o!

CALIDORUS

Eu tac; tu însă cheamă din ceara asta mintea.
Că-n ea sălășluiește acum, nu-n capul meu.

PSEUDOLUS

(uitindu-se peste tăblițe)

Îți văd, o, Calidorus, iubita.

CALIDORUS

Unde-i, unde?

PSEUDOLUS

Lungită pe tăblițe; culcată-n ceară,-aici.

CALIDORUS

Zeițele și zii să te...

PSEUDOLUS

(intrerupîndu-l)

...păzească, știu!

CALIDORUS

(cu voce jalnică)

Ca iarba verii este și viața mea — prea scurtă:
Abia răsare-o clipă și se usucă-ndată.

PSEUDOLUS

Să taci, cit timp citi-voi tăblițele.

CALIDORUS

Citești?

PSEUDOLUS

„Lui Calidorus, dragul, Phoenicia-i trimite
Prin mijlocirea pînzei, a literei și-a cerii,
Urările-i de bine, dorind urări de bine,
Căci inima și mintea îi șovăie de jale.“

CALIDORUS

Vai! Nu găsește mijlocul, Pseudolus, să-i întorc
Urările de bine.

PSEUDOLUS

Cum să le-ntorci?

CALIDORUS

În bani.

PSEUDOLUS

(arătînd tăblițele)

Niște urări trimise pe lemne, tu în bani
Vrei să le-ntorci? Prea bună isprava ta nu-mi pare.

CALIDORUS

Citește mai departe; afla-vei din tăblițe
Ce grabnică nevoie de bani mă copleşte.

PSEUDOLUS

(reluînd lectura)

„M-a dat neguțătorul pe douăzeci de mine:
Un militar, iubite, macedonean m-a luat,
Ce pînă la plecarea-i acasă, cincisprezece
A și plătit; rămîne doar cinci să mai trimită,
El și-a lăsat aicea un semn aparte: chipu-i
De pe inel, în ceară pecetluit — să fiu
Încredințată celui ce-are s-aducă semn
Aidoma din parte-i. Și ziua-i hotărîită,
La cele mai de-aproape serbări dionisiace.

CALIDORUS

Chiar mîine-adică; iată pieirea mea aproape;
De nu m-ajuți.

PSEUDOLUS

(cu o răceală prefăcută)

Ci lasă-mi răgazul să citesc.

CALIDORUS

Ți-l las; așa mi-nchipui că stau cu ea de vorbă.
Citește; băutura amară-dulce-mi pare.

PSEUDOLUS

(reluind lectura)

„Iubirea noastră-ntreagă, plăcerile, și gluma
Și râsul, și hârjoana, săruturile dulci,
Îmbrățișări iubite de trupurile noastre,
Și-acele dragi pe buze aprinse mușcăături,
Și-a'zbengurilor noastre...¹ bucurii,
Și lungile alinturi pe sînii ce se zbat,
Acele-mpărtășite deolaltă desfătări,
Furate, smulse, luate ne sînt, de n-om găsi
Salvarea mea în tine, salvarea ta în mine.
Am vrut să afli toate cite-am aflat; acum
Voi ști de-mi porți iubire sau te prefaci. Cu bine.“

CALIDORUS

(suspiniind)

Ah, ce scrisoare tristă, Pseudolus!

PSEUDOLUS

(cu o durere prefăcută)

Tare tristă!

CALIDORUS

Nu plingi?

---

¹ Lacună în original.

PSEUDOLUS

Ca piatra seacă mi-s ochii; n-am putere
Să-i fac — îi rog zadarnic — o lacrimă să verse.

CALIDORUS

Cum asta?

PSEUDOLUS

Neamul nostru e-un neam cu ochii seci.

CALIDORUS

Nu vrei în ajutoru-mi să vii?

PSEUDOLUS

Ce pot eu face?

CALIDORUS

Vail

PSEUDOLUS

Vai? Zgîrcit la de-astea nu sînt; aici, te-ajut.

CALIDORUS

Sărmanul, n-am de unde să împrumut un ban...

PSEUDOLUS

Vail

CALIDORUS

N-am un ban în casă, nici de sămînță.

PSEUDOLUS

Vail

CALIDORUS

Și mine îmi răpește cellalt iubita.

PSEUDOLUS

CALIDORUS

Așa m-ajuți tu oare?

PSEUDOLUS

Îți dau și eu ce am;
Bani de-acest soi acasă am nesecat tezaur.

CALIDORUS

S-a isprăvit cu mine de azi. Și n-ai măcar
Să-mi împrumuți o drahmă, pe care mine-o capeți?

PSEUDOLUS

Pe Hercull mai degrabă mă pun zălog pe mine.
Și ce să faci cu drahma aceea?

CALIDORUS

O funie.
Vreau să cumpăr

PSEUDOLUS

Și ce faci cu funia?

CALIDORUS

Mă spînzur.
(Cu o sumbră hotărîre.)

Da, pîn'la noapte,-n noaptea fără sfîrșit cobor.

PSEUDOLUS

Și cum mai capăt drahma, de-ar fi să ți-o-mprumut?
Sau tocmai de aceea vrei să te spinzuri poate,
Ca să mă-nșeli cu drahma pe care-o ceri acum?

CALIDORUS

(*disperat*)

Nu pot, de bună seamă, nici cum să mai trăiesc,
De-o fi să-mi fie smulsă și altuia trimisă.

PSEUDOLUS

De ce plingi, găgăuță? Ai să trăiești.

CALIDORUS

Dar cum

Să nu pling, când în pungă nu am un ban de leac,
Și nici măcar speranță de-un singur sfaț pe lume?

PSEUDOLUS

Cît am putut pricepe din litera scrisorii,
De n-ai să plingi pe dată cu drahme de argint,
Aceste multe lacrimi, ce-ți dovedesc iubirea,
Cam cît ai duce apă cu sita prețuiesc.
Dar lasă, n-avea teamă, că nu-ți las eu iubirea.
Nădărduește chiar astăzi, prin grija mea sau...¹
Pe undeva să-ți aflu un ajutor de bani.
De unde-are să vină, nu știu să spun de unde,
Dar vine; nu mă-nșeală sprinceană-mi ce se bate.²

CALIDORUS

De-ar glăsui și fapta așa cum glăsuiești!

---

¹ Text inteligibil în original.

² După cum rezultă dintr-un vers al lui Teocrit (III, 35);
era o prevestire favorabilă.

PSEUDOLUS

Cînd pun eu în mișcare uneltele-mi sfințite,
Pe Hercel știi ce zarvă și tărăboi se iscă.

CALIDORUS

În tine-mi pun acuma speranța vieții-mi toată.

PSEUDOLUS

Te-ar mulțumi chiar astăzi să iei în stăpînire
Copila sau o pungă cu douăzeci de mine?

CALIDORUS

Da;

(neîncrezător)

dacă poți.

PSEUDOLUS

(înșepat)

Ia cere-mi tu douăzeci de mine,
Să vezi că pot să-nfăptui tot ce făgăduiesc.
Te rog să-mi ceri, pe Hercel! Ard să-ți făgăduiesc.

CALIDORUS

(pe un ton de avocat care-și interoghează adversarul)

De douăzeci de mine de-argint poți să-mi faci rost?

PSEUDOLUS

Îți fac, îți fac; ajunge — m-ai necăjit destul!
Și ca să nu poți spune că n-ai știut, ți-o spun:
De n-oi găsi pe aftul, l-înșel pe tatăl tău.

CALIDORUS

Te aibă zcii-n pază! Din dragoste de fiu,
Îți spun, de-ți stă-n putere, înșeal-o și pe mama.

PSEUDOLUS

Deci în privința asta poți să te culci pe-uo ochi.

CALIDORUS

Pe-un ochi, sau pe-o ureche?

PSEUDOLUS

Mai osebit e primul.

(Cu o voce de crainic.)

Acum, ca să nu-mi spună că n-au știut, le spun,
În fața celor tineri și-a-ntregului popor,
Prietenilor noștri, și chiar dispun să cate
A se feri de mine și-n vorba-mi să nu creadă.

CALIDORUS

Stă taci, te rog, pe Hercull

PSEUDOLUS

Dar ce-i?

CALIDORUS

Se crapă ușa

La negustor.

PSEUDOLUS

Crăpa-i-ar ciolanele, mai bine.

CALIDORUS

Din casă iese-acuma sperjurul în persoană!

SCENA II

**BALLIO, SCLAVII, CURTEZANELE, PSEUDOLUS,
CALIDORUS**

(*Pseudolus și Calidorus rămân deoparte.*)

BALLIO

(*către sclavi*)

Hai, puturoșilor, mai iute, ciurcuri, marfă de gunoi,
Din care nimeni pîn-acuma n-a scos un lucru de ispravă
Și nici eu însumi nu pot trage nici un folos mai acătării.

(*Li bate.*)

N-am mai văzut măgari ca ăștia, cu coaste-atît de tari,
Lovind în ei, te vatomi singur. Le cere firea să-i tot
Și-atît rîvnesc: cînd au prilejul să-nhațe și să
sterpelească;

Mînincă, beau și fug. Doar asta

E grija lor, mai bine lasă-ți cu lupii oile, decît

Pe ăștia păzitori în casă.

Și nu par oameni răi, pe Hercle! la treabă însă, rău țe-nșeală.
Acum, de nu luați aminte la ceea ce vă poruncesc,
De nu goați din ochi și piepturi tot somnul, toată
trindăvia,

Atît am să vă bat cu biciul și vă înpestritez spinarea,
Că nici covorul de Campania n-o să arate mai pictat,
Nici cuvertura cu-animale și cu păr tuas, de-Alexandria!
Chiar ieri v-am dat porunci, și munca la ficcare-am
impărțit-o:

---

¹ Covoarele și cuverturile care se așerneau pe paturile din tricliniu erau de obicei pictate cu purpură și brodate. În Alexandria s-a inventat arta de a se țese unele figuri de animale pe stofele care s-au numit brocarturi.

Dar voi sinteți altt de leneși și iscusii în mișelii,
Că mă siliți mereu cu biciul la datorie să vă chem:
Așa sinteți: cu pielea groasă,-i veniți de hac și lui,
(arată biciul)

și mie.

Priviți-i, cum se-aștern pe treabă.

(Îi bate.)

Luăți bine seama și-ascultați,
Plecați la vorba mea urechea, jivine bune de bătut.
Pe Pollux! pielea voastră nu e ca pielea biciului mai
tare.

Co? Doare?-Așa se dă în sclavii care-și nesocotesc
stăpînul.

Nainte-mi v-așezați cu toții și luați aminte la ce spun.
(Către unul dintre sclavi.)

Tu, cară apă cu urciorul în vasul din bucătărie.

(Către altul.)

Tu, cu securea, ai în seamă tăiatul lemnelor de foc.

SCLAVUL

(arătînd securea)

Dar e tocită.¹

BALLIO

Las-o să fie; și voi sinteți tociți de bici:
E o pricină să trag foloase de pe urma voastră mai puțin?
(Către altul.)

Tu, paturile.

^{1,2} Aceste două replici, aritmice și care întrerup monologul negustorului de sclave, provin, fără îndoială, dintr-o prelucrare.

(Către altul.)

Tu îmi cureți și-orînduiești argintăria.
La-ntorcerea-mi din for, luați scama, să fie totul pregătit,
Udat și măturat cu grijă, spălat, și șters, și parfumat.
Căci doară-i ziua mea; se cade și voi să mă sărbătoriți.

(Către sclavul rîndaș la bucătărie)

Șorici, o pulpă, ghinduri, uger să pui în apă. Mă-nțelegi?
Primind măreț înalții-mi oaspeți, vor crede că-s în largul
meu,

(Către toți sclavii.)

Intrați, zoriți, nu vreau să țineți, cînd vine, bucătaru-n
loc.
Eu plec în piață, ca să cumpăr pești prețioși cu orice preț.

(Către sclavul care duce punga pe umăr.)

Tu mergi nainte-mi; să nu-ți deie vreunul gaură la pungă.¹
Sau, stai oleacă: niște vorbe mai am de spus pe-aici;
uitasem.

(Își cheamă curtezanele.)

S-aude? Vouă, fele, acum vă poruncesc:
Vreau de la voi, care-n desfături, găteți, răsflut vă duceți
traiful,
Cu inși de soi, femei frumoase, vreau mult să aflu cui îi
pasă
Mai mult de cap², mai mult de burtă, de-al ei folos, de
somm tihnit;
Vreau, din ce văd, să știu pe care o liberez, pe care-o vînd.
Faceți să-mi vină daruri multe de la iubiții voștri astăzi;
De n-oi primi pe-un an mîncarea, femei de rînd ajungeți
mîine.
Doar știți că-i ziua mea: pe unde-s cei pentru care sînteți
ochii,

---

¹ Punga de bani se purta atîrnată de gît cu o curea în fața sau în spatele celui care o ducea. În acest din urmă caz, ea era o pradă ușoară pentru hoși. Ballio își pune sclavul să meargă înaintea lui, ca să țină ochii pe pungă.

² Adică: de eliberare.

Desfăturile, viața, mierea, săruturile, sinisorul?
Un pile de purtători de daruri făceți s-apară-n fața ușii.
De ce vă dau podoabe, haine? Cu ce,-n afară de necazuri,
M-aleg din meseria voastră, stricatelor? Visăți doar vinul;
Vă umeziți într-una burta, pe cînd a mea-i de tot uscată.

(După o pauză.)

Dar cel mai bine-i chiar pe nume s-o chem acum pe fiecare,
Ca să nu-mi spună mai pe urmă că n-ar fi fost
cumva-nștiințate.

Luăți cu toate bine seama.

Încep, Hedyliă, cu tine, ce ești grinarilor amică,
A celor ce, la ei acasă, grămezi de grîne-au strîns cit
munții:

Fă-i, rogu-mi-te, să ne-aducă atîta griu, cit să-mi dea
hrană
Și mie, și-alor mei, tot anul, și să-mi rămînă din belșug,
Și astfel toți concetățenii în loc de Ballio, negustorul,
Să-mi spună Iason¹ domnitorul.

PSEUDOLUS

Auzi ce spune, secătura? Fălos arată, nu găsești?

CALIDORUS

Pe Pollux! da, și ticălos.
Acum fă liniște și-ascultă.

BALLIO

Aeschrodora, tu ai rivalii neguțătorilor de sclave,
Casapii, care string averea, ca noi, din jurăminte² chioare:

¹ Nu e vorba, fără îndoială, de conducătorul expediției argonauților care trebuiau să aducă lina de aur din Colhida, ci de Iason, regele Tesaliei, contemporanul lui Epaminonda. În original, o asonanță intenționată între *lenone* (negustor de sclave) și *Iasone*, pe care am încercat să o sugerăm.

² Joc de cuvinte intraductibil, în latinește *ius* (*iurandum*) însemnînd deopotrivă *jurămintă* și *sos, zeamă*. Folosirea acestui termen de către Plaut se explică prin faptul că măcelarii (casapii) țineau de obicei și un fel de birturi populare.

De nu am astăzi trei cârlige cu hălci de carne-mpovărate,
Cătar mâine — cum pe Dirce¹ fiii lui Iupiter, odinioară,
Pe-un taur au legat-o-n lanțuri, la fel te spinozur în cârlig;
Et o să-ți țină loc de aur.

PSEUDOLUS

Plesnesc de ciudă ascultându-ți

dar tinerii atenieni

Cum de mai rabdă ființa asta?

Pe unde s-au ascuns bărbații ce vin la Ballio să iubească?

Cum au s-adună toți, să scape de-o pacoste întreg

poporul?

Dar ce neghiob fără pereche

Mai sînt și eu! Cum să cuteze,

Cînd dragostea i-i dă pe mîna

Legat, și tot ea îi oprește să facă ce nu-i e pe voie?

CALIDORUS

(*neliniștit*)

Ah, tacu

PSEUDOLUS

Dar ce-ți?

CALIDORUS

Nu-mi place, nu, și chiar mă superi că, tot vorbind,

i-acoperi vocea.

¹ Soția lui Lycos, regele Tebei; Lycos s-a căsătorit cu ea după ce a întemnițat-o pe Antiopa. Zethos și Amphion, fiii lui Iupiter și ai Antiopoi, vrînd să-și răzbune mama, au legat-o pe Dirce de coarneau unui taur sălbatic și l-au ucis pe Lycos.

PSEUDOLUS

Stăpîne, tac.

CALIDORUS

Mai bine-ai face-o, decît ai spune-o.

BALLIO

Tu, acumă,

Ascultă, Xytilis¹, ai cărei amanți au și pierdut mășera
Depozitelor² de ulei.

De n-o să-mi fie, n saci de piele,

Trimis uleiul azi, eu miine

Te vir pe tine-n sac de piele³ și te trimit sub un șopron⁴.

Și am să-ți pun un pat acolo, nu ca să dormi în el, ci
toamei

Ca pîn'la istovire... știu

C-ai înțeles ce vreau să spun.

Cum, viperă, cînd ai atîția amanți ce-noată în ulei,

Nu poate, mulțumită ție, măcar o prietenă de-a ta

Să aibă plete sclipitoare? Nici eu să nu mănînc tocana

Mai grasă? Dar te știu, uleiul-l disprețuiești: pe tine vinul

Te parfumează. Nici o grijă!

Azi socotelile, pe Hercle! ți-le închei pe toate-odată,

¹ Formă nesigură de nume; unii editori preferă — Xytilis.

² Plaut folosește aici un termen grecesc (*dynamis*), probabil o expresie tehnică a negustorilor din vremea sa, în locul termenului latin obișnuit (*copia*).

³ În original: *culleus* — sac de piele, mare și larg, folosit de romani la transportul vinului și al uleiului. Tot în el erau viriți, împreună cu o maimuță, un șarpe sau un cocos, și azvirlți în mare paricizii, adulterii și condamnații vinovați de alte crime.

⁴ *Pergula* din original desemnează toate tipurile de construcții adăugite pe una din fețele casei; aici este desigur vorba de un fel de șopron deschis, în care Xytilis trebuia să fie „femeie de rînd“, cf. amenințării de la p. 196 (penultimul vers.

De nu-mi indeplinești dorința.

Iar tu, ce stai meru să-mi numeri ai libertății tale bani,
Ce tot făgăduiești, dar fără să-ți implinești făgăduiala,
Phoenicia, de tine-i vorba, desfătul celor mai de vază:
Amanții tăi de n-or să-mi care tot soiul de bucate-alese,
Pe loc, Phoenicia, șoproful cu pielea-n purpură¹-ai să-l
vezi.

SCENA III

CALIDORUS, PSEUDOLUS, BALLIO

(Primii doi vorbesc la început în șoaptă, fără să fie zăriți de Ballio.)

CALIDORUS

Pseudolus, tu n-azi ce spune?

PSEUDOLUS

Stăpînc,-aud, nu scap o vorbă.

CALIDORUS

Ce spui să-i dau ca să nu facă din draga mea o destrînată?

PSEUDOLUS

Fii liniștit, nu duce grijă; duc eu și grija mea și-a ta.
Îi vreau și-mi vrea de multă vreme doar bine, ca doi
vechi prieteni;
Și azi, de ziua lui, îl dărui c-un dar răutăcios la vreme.

---

¹ În original, joc de cuvinte în legătură cu numele Phoeniciei (lat.: *Phoenicium*), care pe vremea lui Plaut se pronunța Poenicia (lat.: *Poenicium*), ca și Philippus, — Pili-ppus, și adjectivul *poeniceus*, *puniceus* — de purpură.

CALIDORUS

Ce-i de făcut?

PSEUDOLUS

(scos din răbdări)

N-ai altă treabă?

CALIDORUS

Dar...

PSEUDOLUS

Iar!

CALIDORUS

Prea sufăr.

PSEUDOLUS

Ține-ți firea.

CALIDORUS

Nu pot.

PSEUDOLUS

Să poți.

CALIDORUS

Și cum se poate?

PSEUDOLUS

Infrină-ți inima. Cind totul
îți e-mpotrivă, nu iei seama la inimă, folosu-l cauji.

CALIDORUS

Palavre; nu iubește cine de nebunii se teme.

PSEUDOLUS

(furios)

Stăruie?

CALIDORUS

(prinzindu-i mâinile)

Mă lasă, o, Pseudolus al meu, să trăncănesc!

PSEUDOLUS

Dă-mi drumul, hail

CALIDORUS

Mă lasă...

PSEUDOLUS

Te las, fiindcă-am plecat.
(Se face că pleacă.)

CALIDORUS

(speriat)

Rămii, rămii! Pe Hercel cum vrei, așa mă port.

PSEUDOLUS

E mai cuminte.

BALLIO

Ziua se duce, eu pierd vremea,
(Către sclav.)

Băiete, treci în față.

CALIDORUS

(către Pseudolus)

Iiei, pleacă! Nu-l oprești?

PSEUDOLUS

Ce te iuțești? Fii pașnic.

CALIDORUS

Doar n-așteptăm să plece.

BALLIO

Dar ce păcatul umbli așa de-ncet, băiete?

PSEUDOLUS

*(luîndu-se după Ballio, care se depărtează mereu, fără să-l
privească)*

Sărbătoritule, cu tine; sărbătoritule, vorbesc,

Te rog întoarce-te și cată spre noi. Deși ești prins de treburi;

Noi te oprim. Așteaptă; avem cu tine-o vorbă.

BALLIO

(fără să se întoarcă)

Ce-i asta? Ce obraznic din cale mă oprește,

Cînd am atîta treabă?

PSEUDOLUS

Cel ce ocrotitor

Ți-a fost.

BALLIO

(tot fără să se întoarcă)

Ei mort acolo; doar viii folosesc.

PSEUDOLUS

Trufaș!

BALLIO

Obraznic!

(Continuă să se depărteze.)

CALIDORUS

(căt-re Pseudolus)

Prinde-l; dă fuga.

BALLIO

(căt-re sclav)

Hai, băiete.

PSEUDOLUS

(inaintind, ca să-i taie calea)

M-așin pe-aici.

BALLIO

Oricine ai fi, vreau să te văd

Trăsnit de Zevs.

PSEUDOLUS

(cu ințeleș)

Pe tine — te vreau

BALLIO

Și eu, pe voi.

(Căt-re sclav, luind altă direcție.)

Pe-aici, băiete.

PSEUDOLUS

Nu pot să schimb cu tine-o vorbă?

BALLIO

Nu țin deloc.

PSEUDOLUS

Și dacă-i ceva de care-ți pasă?

BALLIO

(căutînd să scape de el)

Mă lași să-mi văd de cale sau nu?

PSEUDOLUS

(oprindu-l)

Ci stai oleacă.

BALLIO

Dă-mi drumull

CALIDORUS

(prinzindu-l din altă parte)

N-auzi, Ballio?

BALLIO

Sînt surd, da (; nu te-nșeli)¹.

CALIDORUS

*(Să zicem, cit...)*²

---

^{1,2} Lacune în original; text reconstituit.

BALLIO

(N-ai marfa,)¹ de-mi vîi cu mîmă goală.

CALIDORUS

Ți-am dat tot ce-avusesem.

BALLIO

Nu cer defel ce-ai dat.

CALIDORUS

O să-ți mai dau cînd capăt.

BALLIO

Cînd capeți, ai s-o capeți.

CALIDORUS

Vai, am pierdut, ca prostul, tot ce ți-am dat și tot
Ce ți-am adus.

BALLIO

(*intorcîndu-se mereu cu dispreț*)

Cînd banii ți-au răposat, cu vorbe
Vrei să-mi plătești; neghiobul se-ntoarce la trecut.

PSEUDOLUS

Măcar adu-ți aminte de dînsul.

BALLIO

Știu demult

Ce-a fost; dator e singur să știe ce-i acum.

(*Către sclav.*)

Hai, mișcă-te!

---

¹ Lacună în original; text reconstituit.

PSEUDOLUS

Odată, măcar odată, Ballio,
Pe bun câştig, ia seama, poţi să te uiţi la noi?

BALLIO

Aşa, mă uit; cu jertfa gata s-o-nalţ lui Iupiter de-aş fi.
Cu măruntaiele deasupra altarului, cu chiar şi-atunci,
Pentru-un câştig, în fuga mare divină muncă-aş părăsi-o.
Nu-i poate ţine piept credinţa-mi, chiar dacă ţine piept
la toate,

PSEUDOLUS

Işi bate joc de zeii-n care cu teamă trebuie să credem!

BALLIO

(aparte)

Să-l trag de limbă.

(Către Pseudolus.)

Plecăciune, sclav, din Atona, cel mai rău!

PSEUDOLUS

Zeiţele să te iubească, şi zeii, cum dorim, şi el,
Şi eu; sau, dacă altfel meriţi, să nu te-ajute, nici iubească.

BALLIO

Tu, cum te lauzi, Calidorus?

CALIDORUS

Ca omu-ndrăgostit şi lefter.

BALLIO

Te-aş căina, de-aş şti că-mi satur familia cu căinări.

PSEUDOLUS

Ei, las' că te cunoaştem bine ce fel de om eşti ; nu mai spune,
Cam bănuieşti ce vrem?

BALLIO

Pe Pollux! cum nu: să-mi fie cit mai rău.

PSEUDOLUS

Şi asta, şi-alta, se-nţelege. Ascultă, rogu-te.

BALLIO

Ascult.

Dar câtă şi scurtează vorba, am treabă azi.

PSEUDOLUS

(arătându-l pe Calidorus)

Îi e ruşine

Că ți-a făgăduit, şi-n ziua făgăduită n-a plătit
Acele douăzeci de mine pentru iubita-i datorate.

BALLIO

Ruşinea mai uşor se-ndură decît părerile de rău.
El n-a plătit, şi-i e ruşine; eu n-am primit, şi rău îmi pare.

PSEUDOLUS

Dar face rost el, şi-ţi plăteşte; aşteaptă-l doar aceste zile,
Căci teamă-i e, din duşmănie, să nu vinzi altuia copila.

BALLIO

Dac-ar fi vrut, găsea prilejul să-mi dea de multă vreme bani!

CALIDORUS

Şi dacă n-am avut?

BALLIO

Iubirea te-ar fi mînat să împrumuți;
Să nu fi amînat o railă la cămătar, să urei dobînda,
Să-l furi pe taică-tu.

PSEUDOLUS

Să-l fure pe taică-su, om ticălos?
Nu-s temeri, vād, de sfaturi bune.

BALLIO

Nu, de la negustori de sclave.

CALIDORUS

Cum aş putea să-l fur pe tata, bătrîn nencrezător cum este?
Şi chiar să pot, tot nu mă lasă iubirea mea de fiu.

BALLIO

Pricep.

Deci cu iubirea ta fiască, nu cu Phoenicia, te culcă.
Şi dac-aşezi, cum vād, iubirea de fiu naintea celorlalte,
Toți oamenii-ți sînt tată, oare? Nu ai pe nimeni, ca să-i ceri
Un împrumut?

CALIDORUS

(*suspînînd*)

La fugă-a luat-o chiar şi cuvîntul „împrumut“.

PSEUDOLUS

(*către Ballio*)

Pe Hercle, ştii! De cînd se scoală, grei, de la masă, uniş
oameni,

Ce drepturile-și cer într-una, dar nu plătesc ce datorează¹.
De-atunci, bănuitori cu toții, pe nimeni nu vorskă-murumule.

CALIDORUS

Nu pot găsi, nenorocitul, oricât încerc, un sfaț la nimeni;
Și astfel mor, nefericitul, de dragoste și dor de bani.

BALLIO

Poți tua ulei pe datorie și să-l desfaci cu bani peșin:
Așa te vezi cu două sute de mine, jur, într-o clipită.

CALIDORUS

Vai! Mă ucide legea vârstei de douăș'cinci de ani; se tem
Să-mi dea-mprumut.²

BALLIO

De-aceeași lege mă tem și eu să te-mprumut.

PSEUDOLUS

Să-l împrumuți? Dar ce, te-i plinge de banii câștigați așa?

BALLIO

Nu merită, nu, să iubească decît acel ce dă mereu.
Hă dea; și dacă nu mai are ce da, să nici nu mai iubească.

---

¹ Nici textul original, nici sensul acestor două versuri nu sînt clare. S-ar putea să fie un joc de cuvinte în legătură cu termenul *mensa*, care desemnează și masa de mîncat, dar și masa (biroul) baucherului, *mensa argentaria*. Pseudolus se referă, astfel, la cei care cer într-una ceea ce li se datorează, fără ca ei să-și plătească datoriile, precum și la cei care pretind, ca un drept al lor, să fie invitați la masă, fără ca ei să invite vreodată.

² *Lex Plaetoria* anula toate învoielile încheiate de persoanele care nu aveau douăzeci și cinci de ani împliniți și-i urmăreau, sub învinuirea de crimă, pe cei ce profitau de lipsa lor de experiență.

CALIDORUS

N-ai milă?

BALLIO

Vii cu mîna goală. Nu-ți zornăie că banul vorbea.¹
Și vreau să-mi vii cu bucurie și viu.

PSEUDOLUS

(*indignat*)

Dar ce, acum e mort?

BALLIO

Oricum ar fi, dacă-mi vorbește tot ăstfel, pentru mine-i mort.
Nu mai trăiește-ndrăgostitul cînd stă să roage negustorul.
În fața mea se cere-ntr-una să vii cu lacrimi de argint.
Căci vaietele nu ajută nici cît să-nduiozezi măcar
O mașteră.

PSEUDOLUS

Dar ce, ești poate căsătorit cu tatăl lui?

BALLIO

Să mă ferească zeii!

PSEUDOLUS

Ballio, primește-mă chezaș po mînc,
Te rog din suflet, dacă nù poți să-l împrumuți altfel. În numea
Trei zile, din pămînt, din mare, de unde-o fi, ți-aduc eu
banii.

---

¹ *Dicta non sonant* din original, poate avea și sensul:
„vorba ta nu mai este insoțită de zornăitul banilor”.

BALLIO

Chezaș, pe tine?

PSEUDOLUS

Ce te miră?

BALLIO

Să te primesc chezaș, pe Pollux!
Ar fi să leg c-un maț de oaie călcaua care vrea să fugă.

CALIDORUS

Așa îmi răsplătești de bino tot binele ce-mi datorezi?

BALLIO

(apropiindu-se de ieșire)

Ce vrei?

CALIDORUS

Așteaptă șase zile, nu-mi vinde pîn-atunci iubita,
Un biet îndrăgostit la moarte nu-l osîndi.

BALLIO

(în bătaie de joc)

Fii liniștit;

Chiar șase luni aștept, de-ți place.

CALIDORUS

(bucuros)

O, zei, ce cumsecade om!

BALLIO

La bucuria ta, s-adaug o și mai mare bucurie?

CALIDORUS

(repede)

Ce, spune?

BALLIO

Nu mai vreau acuma nici pe Phoenicia s-o vind.

CALIDORUS

(surprins și satisfăcut)

Cum, n-o mai vinzi?

BALLIO

Așa, pe Herele!

CALIDORUS

(cu o bucurie fără seamăn)

Pseudolus, câtă jertfe mici!

Și mari, și jertfitori în cinstea acestui Iupiter mareț;
Că el mi-i Iupiter acuma, chiar decît Iupiter mai bun.

BALLIO

Nu jertfe mari; ca să-mi priiască, vreau măruntaie, doar,
de micl.

CALIDORUS

(căt-re Pseudolus)

Ce stai? Grăbește; câtă mieii. N-auzi ce spune Iupiter?

PSEUDOLUS

(ca și cum s-ar pregăti de plecare)

Acu mă-ntorc; dau pîn' la poarta orașului întîi o fugă.

CALIDORUS

De ce?

PSEUDOLUS

Ca să-mi aleg de-acolo doi victimari cu clopoței!
Și încă două brațe pline cu vergi de ulm mai vreau s-aduc,
Pe Iupiter al tău cu ele să-l ghiftuim și blind să-l facem.

BALLIO

(*furios*)

Mînca-te-ar moartea!

PSEUDOLUS

Ba pe zeul neguțătorilor de sclave.

BALLIO

(*către Calidorus*)

Mult îți-ar prii să mor îndată.

CALIDORUS

De ce?

BALLIO

Îți spun acum: pe Pollux!
Cît voi trăi pe lumea asta, om cumsecade n-ai s-ajungi.
(*Către Pseudolus.*)

Nu îți-ar prii să mor, băiete.

¹ *Victimarii* erau gîzii (*carnifices*) care locuiau în afara orașului, *extra portam Esquilinam*; clopoțeiii (*tintinnabula*) erau, fie lanțurile pe care le purtau ca să-i lege pe cei condamnați, fie într-adevăr niște clopoței prin care înștiințau oamenii să se ferească din calea lor, deoarece atingerea acestor victimari era socotită drept o pîngărire.

PSEUDOLUS

De ce?

BALLIO

Aşa: cînd o să mor,

N-o să mai fie în Atena un ticălos mai rău ca tine!

CALIDORUS

(căt-re Ballio)

Te rog, pe Hercule! răspunde-mi cum se cuvine la întrebare:
E-adevărat că pe Phoenicia, iubita mea, n-ai s-o mai vinzi?

BALLIO

Aşa e, n-o mai vînd, pe Pollux! căci am vîndut-o mai demult.

CALIDORUS

(zăpăcit)

Cum?

BALLIO

(cu glas batjocoritor)

Fără toaleşi veşminte, cu maţe doar şi măruntaie.

CALIDORUS

Cum asta, mi-ai vîndut iubita?

BALLIO

Aşa; cu douăzeci de mine.

CALIDORUS

Cu douăzeci?

BALLIO

Sau cu de patru ori cinci, de vrei; un militar
Macedonean a cumpărat-o. Pe cînşpe mine-am şi pus mîna.

CALIDORUS

Ce tot aud, ce spui acolo?

BALLIO

Că ți-am schimbat în bani iubita.

CALIDORUS

Ai cutezat?

BALLIO

Aşa-mi fu placul; era a mea.

CALIDORUS

Pseudolus, adu-mi

O spadă!

PSEUDOLUS

Ce să faci cu spada?

CALIDORUS

Vreau să-l omor, şi-apoi să mor.

PSEUDOLUS

Omoară-te pe tine numai. El va muri ucis de foame.

CALIDORUS

(cătrec Ballio)

Ce mi-ai făcut, tu, cel mai mare sperjur din cîți pămîntu-l
spurcă?

Nu mi-ai jurat că numai mie mi-o vinzi, şi altui nu?

BALLIO
(*seflemitor*)

Ba da.

CALIDORUS

Cu sute, mii de jurăminte!

BALLIO

Și chiar cusute laolaltă.

CALIDORUS

Și le-ai călcat, om fărădelege!

BALLIO

Dar banii-n pungă mi i-am pus.
Cu fărădelegi, cu am acasă bani fără număr totdeauna;
Tu, credincios iubirii tale, și alor tăi, nu ai un stanț.

CALIDORUS

(*indignat*)

Pseudolus, treci încoa, și spurcă-l în vorbo rele.

PSEUDOLUS

Bucuros.

La pretor, să mă libereze, mai repede n-aș alerga.

CALIDORUS

Bălăcărește-l fără milă!

PSEUDOLUS

(*către Ballio*)

Miș-fărimiș te fac cu vorba.

Nerușinatule!

BALLIO

(cu o nepăsare batjocoritoare)

Așa sint.

PSEUDOLUS

Mirșavole!

BALLIO

Sint.

PSEUDOLUS

Ticăloase!

BALLIO

De ce n-aș fi?

PSEUDOLUS

Hoț de mormintel

BALLIO

Da.

PSEUDOLUS

Spinzuratule!

BALLIO

Prea bine!

PSEUDOLUS

Inșelător de prieten!

BALLIO

Ăsta-s eu insumi.

PSEUDOLUS

Paricid!

BALLIO

(către Calidorus)

Ti-e rindul!

CALIDORUS

Nelegiuitala!

BALLIO

Aşa e!

CALIDORUS

Sperjurata!

BALLIO

Preziceri vechi.

CALIDORUS

Duşmaa ai legilor!

BALLIO

Puternic.

PSEUDOLUS

Prăpăd ai tinerilor!

BALLIO

Spune!

CALIDORUS

Hoş!

BALLIO

Straşnic!

PSEUDOLUS

Sclav fugar!

BALLIO

Mă-ncintă!

CALIDORUS

Înşelător de rind.

BALLIO

Grozav!

PSEUDOLUS

Tilhar!

CALIDORUS

Neguţător de sclave stricate!

PSEUDOLUS

Scirnav!

BALLIO

Buni cîntăreţi!

CALIDORUS

Ai dat în taică-tu cu palma şi-n maică-ta.

BALLIO

**Ba i-am ucis,
Decît să le mai dau mîncare. Ce rău găsiţi în treaba asta?**

PSEUDOLUS
(*către Calidorus*)

Ca apa-n putina dogită cad vorbele; ne pierdem vremea.

BALLIO

Nu mai aveți nimic să spuneți?

CALIDORUS

Nu ți-e rușine?

BALLIO

Ție nu,
Să-mi faci aici pe-ndrăgostitul, om găunos, ca nuca seacă?
Dar, ca să știți — și uit ocară cu care voi m-ați împroșcat —
De nu-mi aduce militarul ce mi-i dator, cinci mine, -adică,
Chiar astăzi, ziua cea din urmă când trebui' să-mi plătească
bani,
De nu-i plătește, am tot dreptul să fac ce-mi spune meseria.

CALIDORUS

Anume?

BALLIO

Dacă-mi numeri banii, stric învoiala cu cellalt.
E meseria mea. La vorbă ne-am tot lungi, de-ar mai fi vreme;
Dar, fără bani, îmi ceri degeaba la jalea ta să plec urechea.
E ultimul cuvânt, socoate ce cale-i bine să urmezi.

CALIDORUS

Cum, pleci?

BALLIO

Sînt copleșit de treburi.

PSEUDOLUS

(aparte, uitându-se răutăcios la Ballio)

Te-or coplesi mai multe-odată.

(Ballio pleacă.)

Al meu e, dacă zei și oameni n-au să mă lase-n părăsire.
Li scot și oaselo, cum scoate bucătăreasa la murenă¹.

(Tare.)

Acum ți-e rindul, Calidorus, să mă ajuți.

CALIDORUS

Ce-mi poruncești?

PSEUDOLUS

(arătînd casa bătrînului Simo)

Țin să-mpresor cetatea-aceea și astăzi chiar s-o euceresc.
Și vreau un om îndeminatic, viclean, deștept, prevăzător,
Să-mi implinească-orice poruncă și să nu doarmă de-a-n
picioare.

CALIDORUS

Ce planuri ai?

PSEUDOLUS

O să le afli la timp. Nu vreau să povestesc
De două ori; și-așa, știi bine, sînt comediile prea lungi.

CALIDORUS

E drept și-ți dau dreptate.

PSEUDOLUS

Omul adu-mi-l repede; grăbește!

---

¹ Un soi de țipar.

CALIDORUS

Din toți prietenii, o droaie, pe prea puțini poți să te bizui.

PSEUDOLUS

O știu. Deei, fă așa: alege întâi cîtiva din droaia lor,
Și-apoi, din cei aleși, alege-l pe cel mai sigur dintre toți.

CALIDORUS

L-aduc îndată.

PSEUDOLUS

Pleci odată? Vorbind, pe tine te întirzi,
(*Calidorus pleacă.*)

SCENA IV

PSEUDOLUS

(*singur*)

De cînd s-a dus, tu singur, Pseudolus, ai rămas.
Cum te descurci cu dînsul, după acele toate
Făgăduieli mărețe? Și unde ai ajuns?
Nimic n-ai pus la cale, și nu ai nici un plan,
(Nici bani nu-i dau, nici nû știu, mă jur, ce să mai fac.)¹
Habar nu ai de unde să-ncepi, ca să-ți înfăptui
Urzeala, și nici unde să te oprești nu știi.
Dar, ca poetul care, tăblițele-apucînd,
Tot caută ce nu e pe lume, și găsește,
Și-mbracă născocirea în strai de adevăruri,
Voi fi poet cu însumi: și-acele douăzeci
De mine, ce pe lume nu sînt, le voi găsi.

¹ Acest vers, cu trecerea sa neașteptată de la persoana a doua la persoana întâia, este, probabil, interpolat.

De mulțisoară vreme i le-am făgăduit
 Și-nspre bătrînul nostru am vrut s-arunc sãgeata;
 Dar nu știu cum se face cã m-a ghicit la vreme.
 Sã-mpuținez acuma și vocea, și discursul;
 Îl vãd venind pe Simo, stãpînul meu, acolo,
 Odatã cu vecinul și-amicul lui, Callipho.
 Din chiar mormîntu-acesta bătrîn am sã dezgrop
 Azi douãzeci de mine, și fiului le dãrui.
 Mã trag în partea asta, sã aflu ce vorbesc.
 (*Se depãrteazã, așezîndu-se într-un loc opus drumutui pe care
 vin cei doi bătrîni din for.*)

SCENA V

SIMO, CALLIPHIO, PSEUDOLUS

SIMO

(furios)

De-ar fi sã se alegã în atica Atenã,
 Din toți risipitorii și fiii destrinați
 Un dictator, nici vorbã, ales e fiul meu,
 În tot orașul numai de el se povestește,
 Cã vrea sã-și libereze amanta și se zbate
 Sã încropeascã banii. Așa mi s-a șoptit,
 Dar bãnuisem totul și-am mirosit, deși
 Mã prefãceam cã nu știu.

PSEUDOLUS

(aparte)

Și-a (mirosit)¹ deci fiul.

Ah, mi se duce planul, se-neurecã toatã treaba.
 E ferecatã ușa pe care-am vrut sã intru

¹ Lacunã parțialã în original; text presupus.

Ca să-mi sporească bănuții, și drumul e închis.
A prins de veste; prada îmi scapă neprădată.

CALLIPHIO

Pe cei ce poartă birfa și cei care-o ascultă,
Dacă-ăș avea putere pe toți i-aș spinzura,
Pe birfitori — de limbă, pe ceilalți — de urechi!
Căci tot ce ți se-nșiră de fiul tău, că vrea
Să-ți șterpească banii pentru iubirea lui,
Se poate să nu fie decît minciună goală;
Dar fie-așa, să aibă și- asemenea năravuri,
Ce mare lucru face, și nou, la vîrsta lui,
Că vrea să-și libereze iubita?

PSEUDOLUS

(*aparte*)

Bun moșneagule!

SIMO

Sînt om bătrîn, și nu-l las.

CALLIPHIO

Te-mpotrivești degeaba;

Că și tu ai făcut-o la fel în tinerețe.
Doar dacă nici o pată nu are, -un tată poate
Să-i ceară să nu aibă nici fiul lui vreo pată.
Cu tot ce-n tinerețe ai cheltuit aiurea,
Ai fi putut mulțimea s-o-ndestulezi din plin.
Și te mai plîngi că fiul îți calcă azi pe urme?

PSEUDOLUS

(*tare*)

O, Zevs¹, un om ca dînsul de iertător mai rar!
Așa se cade-un tată cu fiul să se poarte.

¹ În original, în l. elină: O, Zeu!

SIMO

Cine vorbește-acolo?

(Furios.)

È sclavul meu, Pseudolus.
È ticătosul care-mi destrăbălează fiul;
Cel care mi-l îndrumă și-nvață; mult aș vrea
Să-l răstignesc pe cruce.

CALLIPHO

(încet, către Simo)

Dar e nehibzuiță
Să dai pe loc frîn liber miniei. Când mai bine-i,
Domol, cu binișorul, să-nceci întâi să afli
De-i adevăr sau nu e ce ți s-a spus că este.
Cu sînge rece, răul la jumătate-l seazi.

SIMO

Fac cum spui tu.

(Înaintează către Pseudolus.)

PSEUDOLUS

(aparte)

Pornește spre tine-acum, Pseudolus.
Către bătrîn îndreaptă-ți talentul oratoric.

(Tare.)

Salut întâi stăpînul, așa cum se cuvine;
Apoi, de mai rămîne, împart și la vecini.

SIMO

Salut. Ei, cum ne merge?

PSEUDOLUS

(unflindu-și pieptul cu infumurare)

Ne ținem drept, cum vezi.

SIMO

Se ține drept, Callipho, și dîrz; ca basileii!

CALLIPHO

(binevoitor)

Se ține bine, sigur pe el, din cîte văd.

PSEUDOLUS

Cînd sclavul nu-și cunoaște vreo vină sau greșeală,
Se cade mîndru-n fața stăpînului să stea.

CALLIPHO

(cu voce imbietoare)

Am vrea de niște lucruri să te-ntrebăm, pe care
Le-am auzit neclare, și parcă-ncetșate.

SIMO

O să te-ncurce-atita în vorbe, de-ai s-ajungi
Să crezi că nu Pseudolus vorbește, ci Socrate.

PSEUDOLUS

(făcînd pe supăratul)

Da, știu; de multă vreme tu mă privești cu silă.
Și văd că n-ai în mine încredere deloc.
Mă vrei mișel; și totuși eu tot cinstit rămîn.

SIMO

Deschisă țin casa urechilor, Pseudolus,
Să-mi găzduiască-ntr-însa cuvîntul, cum doresc.

PSEUDOLUS

Hai, zi ce vrei, cu toate că-s mînios pe tine.

SIMO

Cum, se mînie sclavul acuma pe stăpîn?

PSEUDOLUS

Te minunezi?

SIMO

Pe Hercle! cînd te aud, îmi pare
Că trebuie să-mi fie de-a ta mînie spaimă,
Să nu-mi tragi vreo bătaie că nû mă dau bătut,
(*Către Callipho.*)

Ce zici?

CALLIPHO

Pe Pollux! Drept e să fie mînios,
Că-n buna lui credință nu crezi.

SIMO

(*jignit*)

Să se mînie
Oricit; eu bag de seamă vreun rău să nu-mi cășune.
(*Către Pseudolus.*)

Ce te-ntrebam? Răspunde.

PSEUDOLUS

Întreabă-mă ce vrei;

De-ol ști, răspund ca sfântul oracol de la Delfi.

SIMO

Ascultă, și-amintește-ți făgăduiala dată.
Știi tu că fiul nostru iubește-o cîntăreață
Din flaut?

PSEUDOLUS

O, desigur¹!

SIMO

Și vrea s-o libereze?

PSEUDOLUS

Desigur¹!

SIMO

Și tu cauți acum să mă înșeli
(Prin uneltiri și alte dibace viclenii,)²
Cu douăzeci de mine?

PSEUDOLUS

Eu, caut să te-nșel?

SIMO

Da; ca să-și libereze iubita fiul meu?
Mărturisește; spune: desigur⁴.

¹ În original, în l. elină: *nai gár.*

² În original, în l. elină: *kai touto nai gár.*

³ Acest vers, care se repetă mai jos (p. 234, v. 5), a fost eliminat de unii dintre editori.

⁴ Unii editori atribuie acest din urmă cuvînt lui Pseudolus.

PSEUDOLUS

O, desigur!

CALLIPHIO

(uimit)

Mărturisește totul!

SIMO

(triumfător)

Nu ți-am spus eu, Callipho?

CALLIPHIO

Îmi amintesc.

SIMO

De vreme ce tu știai, de ce
N-ai spus? Cum n-am știut-o și eu?

PSEUDOLUS

Te lămuresc:

Nu vreau să dau la rîndu-mi exemplul ticălos
Al sclavului ce toarnă stăpinul la stăpin.

SIMO

De gît i se cuvine să fie dus la moară.

CALLIPHIO

Deci vinovat e, Simo?

SIMO

Da, foarte vinovat.

PSEUDOLUS

Nu stărui; pricina eu mi-o cunosc, Callipho;
De vina mea, eu însumi răspund.

(Către Simo.)

Ascultă-acum

De ce n-am scos o vorbă de-a fiului iubire:
Știam că, de-aș fi scos-o, cumva, m-așteaptă moara.

SIMO

Și nu știai că moara, din partea mea, te-așteaptă
De n-o să-mi spui degrabă?

PSEUDOLUS

Știam.

SIMO

De ce n-ai spus?

PSEUDOLUS

Minia lui în preajmă-mi era, a ta departe;
De el n-aveam scăpare, tu îmi lăsaî răgaz,

SIMO

Și-acuma ce-o să faceți? De cind v-am mirosit,
Nu scoateți de la mine o singură lețcaie.
Și sfară dau ca nimeni să nu vă împrumute.

PSEUDOLUS

Nu-ngenunchez, pe Pollux! în fața nimănui,
Cît timp trăiești. Pe Herclul chiar tu-mi vei da bănuții;
Din mina ta îi capăt.

SIMO

Din mina mea?

PSEUDOLUS

Ți-o jur.

SIMO

Să-mi scoți un ochi, pe Herclel de-o să ți-i dau,

PSEUDOLUS

Mi-i dai.

Ferește-te de mine, îți spun.

SIMO

O, știu că, dacă

Mă păcălești, isprava ta fără seamăn fi-va.

PSEUDOLUS

O fac.

SIMO

Și dacă nu poți?

PSEUDOLUS

Să fiu bătut cu vergi.

Dar dacă pot?

SIMO

Iau martor pe Iupiter, că scapi

De orișice pedeapsă.

PSEUDOLUS

Aminte să-ți aducl.

SIMO

N-oi ști să-mi port eu grijă, cînd prevenit am fost?

PSEUDOLUS

Ferește-te, ți-am spus-o; ferește — te previn!
Cu mîinile acelea

(arată mîinile lui Simo)

chiar astăzi îmi dai banii.

CALLIPHO

Bun de pictat e, dacă se ține de cuvînt!

PSEUDOLUS

(căt-re Simo)

Mă iei, ca sclav, la tine, de n-o să izbutesc.

SIMO

Ești bun și cumsecade;

(ironic)

dar nu mai ești al meu?

PSEUDOLUS

(căt-re Simo)

Vrei să-ți mai spun o vorbă, să te uimesc cu totul?

SIMO

(CALLIPHO)¹;

Ard s-o aud, pe Hercle! și-mi place să te-ascult.

---

¹ Unii editori atribuie această replică lui Callipho, păș-trînd și replica următoare.

(SIMO)

(Vorbește; tare-mi place să te ascult vorbind.)¹

PSEUDOLUS¹

Pîn' să te-nfrunt pe tine, am început o luptă
Mai glorioasă încă, mai demnă de-amintit.

SIMO

Cu cine?

PSEUDOLUS

(arătînd casa lui Ballio)

Cu vecinul neguțător de sclave;
Prin uneltiri și alte dibace viclenii,
Pe flautista-aceea de fiul tău iubită
Am să i-o suflu-n chipul cel mai grozav.

SIMO

Ce spui?

PSEUDOLUS

Bîrșesc pînă diseară cu trebile-amindouă.

SIMO

De-nfăptulești aceste isprăvi, cum te fălești,
Îl bați în vitejie pe regele-Agathocles²
Dar dacă nu le-nfăptui, n-am dreptul să te ferec
Îndată, chiar, la moară?

---

¹ Repetînd replica anterioară, aceasta a fost eliminată de unii editori.

² *Agathocles* (361—289 î.e.n.), tiran al Siracuzei, devenit celebru în urma victoriilor sale asupra cartaginezilor.

PSEUDOLUS

Și nu o zi, pe Hercull
Ci pentru toată viața. Dar, dacă izbutesc,
Imi dai de bună voie toți banii, să-i plătim
Lui Ballo?

CALLIPHO

Dreaptă-mi pare cerința lui Pseudolus.
Răspunde-ți da.

SIMO

(cătrec Callipho)

Știi oare ce-mi trece-acum prin minte?
Nu cumva-i născocire, Callipho, tot ce-ndrugă,
Și s-au vorbit să-mi tragă o bună păcăleală,
Ca să-mi ia banii?

PSEUDOLUS

Cine curajul mi-ar întrece,
Dacă-ș avea curajul s-o fac? Ci iacă, Simo:
De ne-am vorbit vreodată asupra-acestei trebii,
Sau despre ce-o să fie de ne-om fi înțeles,
Cum pe papirus slova se scrie cu calamul,
Pe trupul tot, cu stilul de ulm, așa să-mi scrii.

SIMO

Vestește cînd ai poftă că jocul a-nceput.

PSEUDOLUS

Dă-mi, astăzi doar, o mîină de ajutor, Callipho;
Cu nici o altă treabă te rog să nu te iei.

CALLIPHO

(șovăind)

De ieri mă hotărîsem să plec la țară astăzi.

PSEUDOLUS

Ei bine,-acuma schimbă ce hotărîseși iert,

CALLIPHO

Hai, fie, pentru tine la țară nu mai plec.
Să-ți văd făgăduitul spectacol vreau, Pseudolus;

(arătîndu-l pe Simo)

Și dacă nu-ți dă banii vecinul, cum a zis,
Ca să nu fii la urmă-nșelat, ți-i număr eu.

SIMO

Să știți că-mi țin cuvîntul.

PSEUDOLUS

(căt-re Simo)

De nu mi-i dai, pe Pollux!
Ceruți vor fi cu larmă și mare tărăbol.
Duceți-vă degrabă acum la voi acasă,
Și vicleniei mele lăsați-i locul iar.

CALLIPHO

Hai, fie; ascultare îți dau pe loc.

PSEUDOLUS

Și vreau

Să nu te miști de-acasă.

CALLIPHO

Și-n asta te ascult.

SIMO

Eu plec în for; și-ndată mă-ntorc.

PSEUDOLUS

Să vii degrabă

*(Cei doi bătrini pleacă, fiecare în cite o parte.
Pseudolus rămîne singur; către spectatori.)*

Am bănuiala, totuși, că voi mă bănuți,
O clipă, că făgădui isprăvi nemaivăzute
Ca să vă-ncînte pînă sfîrși-vol comedia,
Și n-o să pot, vă spuneți, să-mi țin făgăduiala.
Nu-mi calc, să știți, cuvîntul... Încolo, tot ce știu
E că, nici cum anume, nici ce să fac, nu știu,
Dar am s-o scot la capăt. Cînd te arăți pe scenă,
În chipuri noi se cade să vii cu noutăți;
De nu ești tu destoinic, pe cel destoinic lasă-l.
Acuma vreau să intru la noi în casă-o clipă,
Să-mi rînduiesc oștirea de viclenii în minte.
...¹ ... înăuntru nu zăbovesc prea mult.
Estimp pe cîntărețul din flaut ascultați-l.

---

¹ Lacună în original.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

PSEUDOLUS

Pe Jupiter! grozav, măiestru le pun pe toate în mișcare.
Nici indoială n-am, nici temeri, mi-i planul pregătit în
minte.

În neghiobie, -o mare faptă s-o-ncredințezi unui fricos;
Căci faptele sînt cum le-nfăptuie
Și au mărimea ce le-o dăruie. Mi-am rînduit astfel în minte
Oștirea, -n două și-n trei linii
De uneltiri și viclesuguri, că-oriunde-mi întîlnesc
dușmanii
— Prin strămoșești virtuți, silințe,
Înșelătoarea-mi dibăcie —

Pot lesne să-i înving și lesne, cu viclenia-mi, să-i despoie.
Cu dușmanul comun să-ncepem, al meu și-al vostru,
Ballio, -n care
Balistele-mi izbînd cu totul au să-l doboare, dați-mi vreme.
Țin să-npresor cetatea-aceea

(arată casa negustorului de sclave)

și astăzi chiar s-o cuceresc¹.
Spre ea-mi duc oastea; de-oi cuprinde-o — lăsînd amicilor
drum liber —
Și-nspre cetatea asta veche

(arată casa lui Simo)

¹ Unii editori elimină acest vers întrucît el repetă un vers anterior (p. 222, v. 5).

reped oștirea s-o-mpresoare.
Ne-om umple și-ncărca de pradă și eu, și bunii mei
tovarăși,
Căci sint născut să-mi vir în spaima dușmanii și să-i pun
pe fugă.
Așa mi-i stirpea: se cuvine să-nfăptuiesc isprăvi mărețe,
Să las un orbitor renume.

(Zărindu-l pe Harpax.)

Pe cine văd? Pe cine-mi scoate în fața ochilor norocul?
Vreau mult să știu ce vrea cu spada, ce vînt l-duce; să-l
pîndim.

SCENA II

HARPAX, PSEUDOLUS

HARPAX

*(este îmbrăcat în veșminte de călătorie și poartă la
șold o sabie scurtă; privește atent de jur-împrejur
ca să recunoască locurile)*

Chiar astea-s cartierul, locul descris mie de stăpin,
Din cît adeverește ochiul ce-a spus cu limba-i militarul;
A șaptea casă de la poartă e-a negustorului, la care
Duc semnul lui și banii. Caut un om, să-mi spună unde-i
casa

Acelui Ballio, negustorul.

PSEUDOLUS

(aparte)

St, tacii al meu e, zei și oameni de nu mă lasă-n
părăsire.¹

¹ Și acest vers este eliminat de unii editori, deoarece repetă un vers anterior (p. 222, v. 2).

Îmi trebuie-o urzeală nouă,
Căci, iată,-o nouă-mprejurare.
Încep cu el întâi; deoparte las planul meu de la-nceput.
Pe Pollux! am să scarmăn zdravăn trimisu-acelui militar.

IIARPAX

Să ciocănesc în ușa asta, să vină-afară cineva.

(Se apropie de casa lui Ballio.)

PSEUDOLUS

(ieșindu-i în cale)

Oricine-ai fi, te fac îndată cu ciocănitul s-o scurtezi;
Pe stradă stau ca să mă strădui să ușurez aceste uși.

IIARPAX

Nu ești tu Ballio?

PSEUDOLUS

Sînt, băiete, neprețuitul lui Subbalio.

IIARPAX

Ce nume-i ăsta?

PSEUDOLUS

Economul și paznicul mîncării-i sînt.

IIARPAX

Deci cămărașul.

PSEUDOLUS

Nu, băiete, dau cămărașului porunci.

HARPAX

Mă rog, ești sclav sau liber? spune.

PSEUDOLUS

Deocamdată mai slujesc.

HARPAX

Așa și pari, și nici nu-mi pare că ți se cade libertatea.

PSEUDOLUS

La tine te-ai uitat vreodată, nainte să-i înjuri pe alții?

HARPAX

(aparte)

A ticălos aduce!

PSEUDOLUS

(aparte)

Zei să mă ajute și iubească,
E-o nicovală potrivită; pe ea-mi căleşe înșelăciunea.

HARPAX

(aparte, neliniștit)

Ce tot vorbește-acolo singur?

PSEUDOLUS

(tare)

Ce spui, băiete?

HARPAX

Ce să spun?

PSEUDOLUS

Nu te-a trimis pe tine-ncoace un militar macedonean?
Nu ești tu oare sclavul celui ce, cumpărînd de-aici o fată
Cu cinșpe mine-a arvunit-o la negustor, stăpînul meu,
Și-i datorează cincî?

HARPAX

(uimit)

Așa e. Dar tu de unde mă cunoști?
Cînd m-ai văzut și-am stat de vorbă? Că eu n-am pus aci,-n
Atena,
Niciînd piciorul, nici vreodată nu te-am văzut în ochii
mei.

PSEUDOLUS

Am bănuț că vii din parte-i; căci, la plecare,-a hotărît
Chiar ziua asta pentru plată, și încă n-a plătit nimic.

HARPAX

Am banii.

PSEUDOLUS

Tu-i aduci?

HARPAX

Eu însumi.

PSEUDOLUS

(intinzînd mîna)

Ce zăbovești și nu mi-i dai?

HARPAX

Să ți-i dau țier?

PSEUDOLUS

Da, pe Hercle! Că eu sint omul de credință
Al negustorului, ce banii-i primesc și-i dau cui se cuvine.

HARPAX

Pe Hercle! însuși vistierul lui Iupiter cel drept de-ai fi,
Eu nu ți-aș da un sfanț pe mână.

PSEUDOLUS

(ținind mereu mina întinsă)

În cit ai strănuta odată,

Pot să te scap de-ndatorire.

HARPAX

(arătînd punga pe care o ține legată la șold)

Mai bine las-o sclava mea.

PSEUDOLUS

Vai, vai de tine. Vii, pesemne, să-mi năruși cinstea; ca și
cum

Nu mi s-ar da de șase sute de ori pe-atît, tot fără martori.

HARPAX

Poate că alții-așa ar face; eu, unul, nu mă-ncred în tine.

PSEUDOLUS

Pe Pollux! ca și cum ai zice c-aș vrea cu banii să te-nșel.

HARPAX

Tu însuși spui așa, bag seamă; cit despre mine, doar
mi-achipui.

Dar cum te cheamă?

PSEUDOLUS

(aparte)

Negustorul, știi, are-un sclav, pe nume Surus;
îi spun că-s eu.

(Tare.)

Îmi zice Surus.

HARPAX

(cu dispreț și neîncredere)

Cum, Surus?

PSEUDOLUS

Chiar așa mă cheamă.

HARPAX

(scos din răbdări)

Prea flecărim. Dacă stăpînul e-acasă, pentru ce nu-l chemi,
Ca să mă scap de-nsărcinare, oricum e numele ce-l porți?

PSEUDOLUS

De-ar fi, eu l-aș chema; dar mie lăsîndu-mi banii,-i ca și
cum

î-ai fi lăsat chiar lui în mîină.

HARPAX

Știi ce? Stăpînul m-a trimis
Ca să-i plătesc o datorie, nu ca să-l păgubesc. Mi-nchipui
Ce fierbințeli te prind acumă că nu poți să mă-nhați în
gheare.
Nu dau un singur ban la nimeni, decît lui Ballio în
persoană.

PSEUDOLUS

Băiete,-ți spun că are treabă; s-a dus acum la un proces.

HARPAX

Ajute-l zecil Cînd oi crede că-l pot găsi pe el acasă;
Am să mă-ntorc. Scrisoarea asta ți-o las, ca să i-o dai; cu
semnul
Ce l-au ales stăpînii noștri în legătură cu femeia.

PSEUDOLUS

Cunosc: iar cui aduce banii și chipu-acelui militar
Întipărit într-o pecete i se va da pe loc femeia;
A mai lăsat un chip așijderi și-aici, la noi.

HARPAX

Le știi pe toate.

PSEUDOLUS

De ce să nu le știu?

HARPAX

Deci semnul acesta dă-i-l.

PSEUDOLUS

S-a făcut.

Dar spune cum te cheamă?

HARPAX

Harpax.

PSEUDOLUS

Pieri, Harpax! numele nu-mi place.
Oricum; nu-intri-n casa noastră, să nu ne harpalești ceva.

HARPAX

Hrăpesc dușmanii vii pe câmpul de bătălie; de-aia-s Harpax.

PSEUDOLUS

Pe Pollux! mai curiind din casă hrăpești tu vasele de preț.

HARPAX

Ba nu-î așa. Dar știi tu, Surus, ce te-aș ruga?

PSEUDOLUS

Știu, dacă-mi spui.

HARPAX

Am mas afară din cetate — al treilea han, de-aici — în
gază
La o bătrână șchioapă, grasă ca putina, pe nume Chrysis.

PSEUDOLUS

Mă rog, și ce vrei?

HARPAX

Să mă cauți la ea, cînd ți-o veni stăpînul.

PSEUDOLUS

Am să te caut, foarte bine.

HARPAX

Căci, ostenit de cale lungă,
Vreau să mă odihnesc.

PSEUDOLUS

Faci bine, și eu la fel te sfătuiesc.
Dar, vezi, să nu-mi fii cine știe pe unde, când te-oi căuta.

HARPAX

Nu, nu, de cum prinzesc, doar somnu-i al meu.

PSEUDOLUS

Așa e foarte bine.

HARPAX

(luîndu-și bun rămas)

Nu-mi ceri nimica?

PSEUDOLUS

La culcare să pleci.

HARPAX

M-am dus.

PSEUDOLUS

(batjocoritor)

Auzi, tu, Harpax?

Ai grijă să te-acoperi bine; de-i năduși, îți merge strașnic.

(Harpax iese.)

SCENA III

PSEUDOLUS

(singur)

Zei fără moartel omul ăsta, venind aici, mi-a dat iar viață;
Cu banii lui, din rătăcirea-mi, pe calea bună m-a întors.

Nici întâmplarea n-ar aduce vreo întâlnire-ntîmplătoare
Cum s-a-ntîmplat să fie-adusă scrisoarea asta, chiar la
vreme.

E însuși cornu-mbelșugării în care tot ce vreau găsesc:
Comoară de înșelăciune, de violenții, de uneltiri,
De bani și, dedesubt, copila de tînărul stăpîn iubită.
Ce-o să fac astăzi pe grozavul, pe sufletul mărinimos!
Căci planul, cum să scap din gheara neguțătorului copila,
E pus la cale cu migală și-n mintea-mi bine rinduit
Și așezat, precum voisem. Dar, negreșit, se poate spune:
O sută de-nțelepți de-ar face un plan, mai tare-i tot zeița
Fortuna. Sau și astfel: Cine o are sprijin pe Fortuna,
E socotit mintos, și lumea de mintea lui se minunează.
Îndată ce aflăm că unul e norocos, îl și numim
Deștept, și prost fără de pereche pe cel bătut de nenoroc.
Nu știm, ca proștii,-n ce greșală ne cufundăm, cînd prea
dorim

Un lucru-anume să se-ntîmple, de parcă-am ști ce căpătăm.
Zvîrlim ce-i sigur, și dăm fuga la ce-i nesigur. Și
se-ntîmplă

Ca-n toiul muncii și-al durerii să vină moartea pe furiș.
Dar să-mi închei filozofia; demult și prea mult flecăresc.
Zei veșnici! să-mi plătească-n aur și nu e scump, chiar
greutatea

Minciunii ce-am putut s-o-nchipui deodată, cînd m-am dat
drept selavul

Neguțătorului. Cu-această scrisoare am să trag pe sfoară
Trei inși: stăpînul, negustorul și chiar pe cel ce
mi-a-nmînat-o.

Iuha! la soață trage soțul, la fel de vrednic, și-l doream:
Sosește, fată, Calidorus, c-un ins pe care nu-l cunosc.

*(Se dă deoparte, ca să asculte, nevăzut, discuția celor
doi tineri.)*

SCENA IV

CALIDORUS, CHARINUS, PSEUDOLUS

CALIDORUS

Și bucurii, și suferințe, pe toate ți le-am povestit:
Îmi știi iubirea, mi știi mîhnirea, îmi știi și neagra
sărăcie.

CHARINUS

Le port în minte vii; arată-mi doar ceea ce dorești să fac.

CALIDORUS

(Ți-am povestit cu osebire de semnu-ntipărit în ceară...)¹

CHARINUS

(Știu totul, ți-am mai spus; arată-mi doar ceea ce dorești
să fac.)²

CALIDORUS

Pseudolus mi-a cerut să-i caut pe cineva, om de ispravă
Și mie credincios prieten.

CHARINUS

Și-ntocma-i implinești cerința;
Îi duci un credincios prieten. Dar mie-acest Pseudolus nu
mi-i
Deloc știut.

CALIDORUS

E muritorul cel mai grozav, scăparea mea;
E cel ce spune că-mplini-va tot ce ți-am spus mai înainte.

^{1,2} Unii editori elimină aceste două versuri din text.
Ele provin, fără îndoială, dintr-o adăugire ulterioară lui Plaut.

PSEUDOLUS

(aparte, și totuși destul de tare)

Pe asta-l iau cu vorbe-alese.

CALIDORUS

Ce glas se-aude?

PSEUDOLUS

(cu emfază)

Îo, îo!

Tu, tu ești căutat, tirane¹, stăpînul vieții lui Pseudolus;
Te caut, de trei ori să-ți dărui trei rare daruri, sub trei
chipuri,
Trei bucurii, trei meritate victorii peste trei vrăjmași,
Prin înșelare, vicleșuguri și născocire eucerito;
Le ai pe toate în scrisoarea de sub pecetea asta mică.

(Îi arată scrisoarea lui Harpax.)

CALIDORUS

Ei ei

CHARINUS

Ca-n tragedii vorbește, călăul!

PSEUDOLUS

(cătred Calidorus)

Vino către mine,
Cum vin spre tine; și-ndrăznește, ridică brațul, zi „noroc“!

CALIDORUS

Să zic în numele Speranței sau al Norocului — „noroc“?

¹ *Tiran* — conducător grec, investit cu puteri absolute.

PSEUDOLUS

Cum vrei.

CALIDORUS

Noroc, întru-amîndouă. Dar ce s-a întîmplat?

PSEUDOLUS

(cu emfază)

Ce bănuî?

CALIDORUS

I-am dus.

PSEUDOLUS

L-ai dus; cum vine asta?

CALIDORUS

Ei, l-am adus, voi am să spun.

PSEUDOLUS

Și cum i-e numele?

CALIDORUS

Charinus.

PSEUDOLUS

Zic pentru harul¹ lui mulțam.

CHARINUS

Vrei, dacă-ți sînt de trebuință, să-mi dai porunci?

¹ În original, în t. elină: *chârin tou to poio*. Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe omonimia dintre *Charinus* și *chârin* — har, grație.

PSEUDOLUS

Mă-ndatorezi.

Dar nu te osteni, Charinus, căci nu țin să te supărăm.

CHARINUS

Ce supărare? Nu mă supăr, nu, de nimic.

PSEUDOLUS

(de parcă i s-ar destăinui)

Atunci, rămți.

(Dă la iveală scrisoarea pe care o ținea ascunsă sub tunică.)

CALIDORUS

Ce-i?

PSEUDOLUS

Pe scrisoarea lui, cu semnul de recunoaștere,-am pus
mina.

CALIDORUS

Cu semnul? Care semn?¹

PSEUDOLUS

Cu semnul trimis aici de militar.
Pe sclavul lui care aduce și banii datorăți, cinci mine,

¹ Această întrebare surprinde în gura lui Calidorus, care cunoștea înțelegerea dintre Ballio și militar și care trebuia să știe despre ce e vorba. Manuscrisele italienești din epoca Renașterii îl substituie pe Charinus lui Calidorus în replica aceasta și în cea anterioară. Dar dacă tânărul Calidorus i-a povestit lui Charinus toată aventura sa, ignoranța acestuia din urmă de asemenea surprinde. Pe de altă parte, răspunsul lui Pseudolus dă certitudinea că i se adresează lui Calidorus. Trebuie să presupunem că tânărul Calidorus n-a văzut bine sau că are memoria scurtă.

Și-ți vrea în schimbul lor iubita, la gură strașnic l-am
mînjit.

CALIDORUS

Ne spui și nouă?

PSEUDOLUS

Comedia se joacă pentru spectatori;
Ei știu, c-au fost de față; vouă, n-am încotro, vă spun pe
urmă.

CALIDORUS

Acum ce facem?

PSEUDOLUS

Azi, iubita în brațe, liberă,-ai s-o stringi.

CALIDORUS

(beat de bucurie)

Eu?

PSEUDOLUS

Tu, pe legea mea, tu însuși, dacă mă ține ceru-n viață;
Dar să-mi găsiți un om degrabă...

CHARINUS

Ce fel de om?

PSEUDOLUS

Răutăcios,

Viclean, deștept, ce-n uneltire de cum se vîră s-o
priceapă,

Isteț să ducă pin' la capăt tot ce s-așteaptă de la el;
Și n-a mai fost de multă vreme zărit pe-aici.

CHARINUS

Și dacă-i sclav,

Nu-ți cade bine?

PSEUDOLUS

Dimpotrivă, e chiar mai bun ca unul liber.

CHARINUS

Îți fac eu rost, mai mult ca sigur, de un băiat deștept și
rău,

Trimis de tata din Carystos¹; nici n-a ieșit din casă-afară,
Și nici vreodată prin Atena piciorul nu i-a mai călcat.

PSEUDOLUS

E ajutorul care-mi place. Mai vreau cinci mine
să-mprumut,

Pe care le plătesc chiar astăzi; căci taică-su

(il arată pe Calidorus)

îmi e dator.

CHARINUS

Eu ți le dau; nu ceri la alții.

PSEUDOLUS

O, cât te-arăți de săritor!

Mai vreau o spadă, o hlamidă și-o pălărie.

CHARINUS

Ți le dau.

¹ Oraș din Eubeea.

PSEUDOLUS

Zei fără moarte! nu Charinus¹, ci Copia², cum văd, te
cheamă.

Dar sclavul ăsta din Carystos ce fel e, are bun miros?

CHARINUS

Miros de țap, la subțioară.

PSEUDOLUS

Să-și ia tunică,-atunci, cu mîneci,
Și-i loc de glume acrișoare în pieptul lui?

CHARINUS

Și chiar mai acre.

PSEUDOLUS

Și, la nevoie, tot de-acolo dă și dulceață?

CHARINUS

Mai întrebî?
E vin de mirt, și vin de struguri, vin îndulcit, și must, și
miere.
Chiar a-ncercat odinioară să țină-o circiumă în suflet.

PSEUDOLUS

O, bravo! Minunat, Charinus, m-ai biruit în istețime.
Și sclavul tău ce nume poartă?

---

¹ În original, un nou joc de cuvinte intraductibil: Pseudolus derivă numele Charinus din verbul *carere* — a fi lipsit de ceva.

² Zeița abundenței.

CHARINUS

Îl cheamă Simia.

PSEUDOLUS

Și știe

Cînd s-a-ntors treaba rău, s-o-ntoarcă?

CHARINUS

Pe loc se-ntoarce, ca sfîrleaza.

PSEUDOLUS

La vorbă e-nțepat?

CHARINUS

În țeapă sfîrși-va, pentru fapte rele.

PSEUDOLUS

Și cînd îl prinzi asupra faptei?

CHARINUS

Din mină, ca țiparul, scapă.

PSEUDOLUS

Deci poate mari idei să lege?

CHARINUS

Cum legea n-ar putea să lege.

PSEUDOLUS

Un om desăvîrșit, din cite mi-l lauzi tu.

CHARINUS

Ah, dac-ai ști!

Să te zărească doar, și-ți spune de la-nceput orice dorești.
Dar care-i planul tău?

PSEUDOLUS

Ascultă. Vreau, după ce-l împodobești,
Să fie socotit de Ballio chiar sclavu-acelui militar;
Cinci mine-i numără și semnul de recunoaștere-i arată
Și pe copilă-o ia. Povestea, cam asta-i toată pentru tine;
Cum face, însă, și cum drege, și celelalte,-i spun doar lui.

CALIDORUS

(către Charinus)

De ce mai zăbovim?

PSEUDOLUS

Imbracă-l pe omul tău cu toate-acele
Imbrăcăminți, și la zaraful Aeschinus mi-l aduceți. Hai,
Grăbiți-vă!

CHARINUS

Vom fi acolo naintea ta.

PSEUDOLUS

Plecați odată.

(Cei doi tineri ies.)

În clipa asta sovăiala din sufletu-mi sau îndoiala
Se risipesc; lumină-n suflet mi-a răsărit; mi-i drumul
slobod.
La luptă-mping oștirea-ntreagă, sub steaguri rînduită,-n
șiruri,

Din stînga păsările zboară¹, sînt auspicii fericite.
Am toată-ncrederea acuma că pot dușmanii să mi-i birui.
Mă duc în for să-ncearc povara pe Simia, de-nvățătură,
Să nu greșescă, ci să ducă la bun sfîrșit înșelăciunea.
Îndată vom izbi cetatea neguțătorului de sclave.

---

¹ Semn favorabil, în divinația etruscă; ghicitorul era astfel așezat încît păsările, venind dinspre răsărit, adică favorabile, zburau în stînga sa. Să se remarce parodiarea stilului epic.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

BĂIATUL¹

(*ieșind singur de la Ballio*)

Cel hărăzit din fașă de zei să slugărească
Un negustor de sclave și chip hidos să aibă,
Acela, după câte pot eu să bag de seamă,
E hărăzit cu multe necazuri și dureri.
Așa e și selavia în care mă tot zbat,
Și măucid puzderii de chinuri mari și mici,
Și nu pot o plăcere să-i fac cui îmi e placul,
Ca, în sfârșit, de grijă mai mult să mi se poarte.
Ci astăzi negustoru-și sărbătorește ziua;
Și ne-a băgat în spaime pe toți, bătrini și tineri,

---

¹ Acest monolog a stîrnit bănuielile unor editori. Intervenția *Băiatului* este într-adevăr bizară, deoarece Ballio a plecat în piață însoțit de un slav, cu care era firesc să se și întoarcă. De altfel, personajul introdus în această scenă nu joacă nici un rol și nu are nici o utilitate. Chiar dacă se admite corectarea unor editori (vezi p. 267, nota 1), *Băiatul* introdus în scenă nu poate fi decît un rîndaș de bucătărie, dintre ajutoarele bucătarului. E posibil ca acest monolog să fie opera unui interpolator, care l-a introdus cu scopul de a suprima scena a II-a din actul întii, așa cum se pare că a introdus și versurile de la p. 286—287 (notele 1—5) cu scopul de a suprima scena a III-a din același act. Pe de altă parte, monologul poate urmări întregirea portretizării lui Ballio și rememorarea îtelor acțiunii pentru uzul spectatorilor, care au uitat evenimentele anterioare.

Că dacă nu-i aducem chiar astăzi cîte-un dar,
 El însuși ne ucide în chinuri grele miine.
 Nu știu să scap, pe Herclel de-ncurcătura asta,
 Și nici nu-mi stă-n putere ce alții pot să facă.
 Iar dacă nu vin astăzi la negustor cu darul,
 O să m-aștepte miine-o recoltă de piuar¹.
 Vai, pentru lucrul ăsta sint încă mult prea tinăr!
 Pe Polluxl grozăvia, oricît mă îngrozește,
 De mi s-ar da un lucru ce-n mină greu atîrnă,
 Deși, se spune, asta te face să te vailleți,
 Eu cred c-aș fi în stare să strîng din fălci, și-atît.
 Dar bine-i acum vocea s-o string și cuvîntarea;
 Stăpînul se întoarce c-un bucătar acasă.

SCENA II

BALLIO, BUCĂTARUL, cu ajutoarele sale, BAIATUL

BALLIO.

Cînd s-a vorbit de tagma acestor bucătari,
 S-a spus o neghiobie; e-o tagmă de tilhari.
 De-aș fi jurat să caut un om mai ticălos
 Ca bucătarul ăsta, un altul nu găseam

---

¹ Nu s-a stabilit precis înțelesul acestui vers. Anumiți editori inclină să creadă că este vorba de tratamentul la care piuarul supunea stofele pentru a le „călca“ și care consta în a le bate cu picioarele; alți editori cred că e vorba de urina de care se foloseau ca să îndepărteze petele. Observînd faptul că Plaut are o predilecție pentru termenul *recoltă*, îndeosebi atunci cînd vrea să arate grozăvia și asprimea pedepsei la care erau supuși sclavii vinovați (în *Odgonul*, Trachalio este amenințat cu „o recoltă fără seamăn de chelfă-neală“), credem că „recolta de piuar“ trebuie înțeleasă în sensul de multe, nenumărate lovituri — așa cum aplică piuarul stofelor — care îl așteaptă pe tinărul sclav.

Mai neisteț, mai searbăd, lăudăros, flecar.
Și încă n-a vrut Orcus la sine să-l primească
Doar ca să aibă cine găti la morți pe-aici;

(arătîndu-l pe bucătar)

Căci numai lor e-n stare pe plac să le gătească.

BUCĂTARUL

De-ai socotit că nù sînt mai bun, de ce m-ai luaț
Pe mine?

BALLIO

De nevoie, că n-am găsit un altul.
De ce-ai rămas tu singur în piață, dacă ești
Un bucătar de seamă?

BUCĂTARUL

Te lămuresc îndată:

Zgîrcenia din oameni deoparte m-a lăsat,
Nu lipsa de știință.

BALLIO

Cum asta?

BUCĂTARUL

Am să-ți spun.

Cînd vin să-și ia din piață un bucătar cu ziua,
Nu-l caută nici unul pe cel mai bun și scump;
Le place mai degrabă să-l ia pe cel mai ieftin.
De-aceea azi în piață doar eu făceam de strajă.
Cei proști se duc pe-o drahmă: eu, fără-un preț ca lumea
Niciînd n-o să mă-nduplec din loc să mă urnesc.
Eu nu gătesc mîncare ca ceilalți bucătari,
Ce-n talere-o pășune întregă pun pe masă,

Ce iau drept boi mesenii și ierburi le servesc,
Dòar ierburi tot cu ierburi gătit¹: pătrunjel,
Mărar, și coriandru, și usturoi, și încă
Măcriș, și sfeclă albă, și varză, și spanac¹,
Le moaie într-o livră de lasserpicu², -apoi
Dau la pisat muștarul, ce nu se dă pisat
Pînă nu stoarce lacrimi din cel care-l pisază.
Cînd ei gătesc o cină, de cum încep gătitul,
Nu pregătesc bucate, pe legea mea, ci strige³,
Ce taie-n măruntaie convivii cei mai vii.
Și oamenii se miră că viața prea e scurlă,
Cînd ei îndeasă-n burtă astfel de ierbi, de care
Doar cînd auzi te sperii, dar să le și mănînci
Nu le mănîncă vita, și omul le mănîncă.

BALLIO

Și tu, mă rog? Mîncăruri divine pregătești,
Ce au putere viața în om s-o prelungească,
De rizi de condimente?

BUCĂTARUL

Cu tot curajul spunc-o:
Asigur două sute de ani de viață-oricui
Mănîncă din mîncarea de mîna mea gătită.
Cînd pun eu cicilendrum în cratițele mele,

---

¹ Sfecla și spanacul erau puțin apreciate de romani.

² Numit și *lapte de silphiu*, de la numele unei plante aromate, originară din Cirenaica; se credea că are proprietăți miraculoase, îngrășînd vitele și dînd cărnii lor un gust deosebit de plăcut.

³ Prin *strige* se înțelegeau un fel de vampiri care devorau hoiturile neaptea.

Sau niscăi cepolendrum, sau maccis, sau secaptis¹.
Se-apucă dintr-odată, și singure, să fiarbă.
Mincăre chiar pe gustul cirezii lui Neptun.
Cirezii pământene-i gălesc cu cicimandrum
Și-adaug hapalopsis și cataractris².

BALLIO

(furios la culme)

Zei

Și Iupiter cel mare să-ți zvirle-n cap cu tot
Gâtitul și cu toate sfruntatele-ți minciuni!

BUCĂȚARUL

Ci nu-mi lua cuvântul.

BALLIO

(la fel de furios)

Cuvântă, spînzurate!

BUCĂȚARUL

Cînd fierbe totu-n cratiți, pe toate le descopăr;
Bălăbănind picioare, mireasma zboară-n cer.

BALLIO

(uimit și neîncrezător)

Bălăbănind picioare, mireasma?

BUCĂȚARUL

Am greșit.

BALLIO

Dar cum zici?

---

^{1,2} Nu se pot stabili cu certitudine nici forma, nici sensul termenilor folosiți pentru aceste condimente; s-ar putea să fie de-a dreptul fanteziste.

BUCĂȚARUL

Cum se zice: bălăbănind din miini,
Și din mireasmă zilnic chiar Iupiter cinează.

BALLIO

Cind nu gătești niciunde, ce mai cinează oare?

BUCĂȚARUL

Eh, nemîncat se culcă!

BALLIO

Ci du-te să te spînzuri!
Crezi, poate, că pe snoave îmi umfli mie banii?

BUCĂȚARUL

Mărturisesc, așa e, sînt bucătar cam scump;
Dar după cum e prețul așijderea-i și munca
În casele pe unde-s tocmit.

BALLIO

Ca să le fur!

BUCĂȚARUL

Crezi că e chip să afli vreodată-un bucătar
Ce n-are plisc de vultur sau gheare de crete?

BALLIO

Crezi că e chip să intri vreodată bucătar
Și gheara să n-o lepezi cît timp bucătărești?

(Către un sclav.)

Ascultă, ia dă fuga, tu, care ești al meu,
Și pune la loc sigur tot ...¹ din casă:

---

¹ Lacună în original.

...n lui tot timpul sub ochii tăi să stea.
Oriincotro privește, privești și tu îndată.
Oriunde-ntinde mina, o-ntinzi și tu pe-a ta.
Cînd vrea să ia un lucru de-al lui, îl lași să-l ia;
Cînd vrea ceva de-al nostru, să ții de cellalt capăt.
Cînd merge, mergi pe urmă-i; cînd stă, rămîi pe loc.
Cînd vezi că el se-apleacă, te-apleci și tu degrabă.
Ciracii lui să aibă tot paznici, fiecare.

BUCĂȚARUL

Ci nu-ți mai face grijă.

BALLIO

Ci, rogu-te, mă-nvață
Cum pot să nu-mi fac grijă cînd mi te văd în casă?

BUCĂȚARUL

Cu ce-ți fierb eu, din tine fac ce-a făcut Medeea
Cu Pelias, bătrînul, pe care, ciopîrîndu-l,
Prin leacurile sale și-otrăvurile-i, cică,
Dintr-un bătrîn, om tînăr l-a-ntors din nou la viață.¹
Și eu la fel ți-oi face.

BALLIO

Ah, otrăvești și tu?

BUCĂȚARUL

Pe Pollux! dimpotrivă,-i păzesc pe oameni.

(Vrea să intre în casa lui Ballio.)

---

¹ De data aceasta, erudiția bucătarului se înșeală
Medeea a întinerit în acest fel un berbec. L-a ciopîrîțit, e
drept, și pe Pelias, dar acesta a murit. Eroarea e probabil
intenționată, pentru a sublinia lăudăroșenia și falsa cultură
a bucătarului.

BALLIO
(oprindu-l)

Hei,
-Cît ceri pe-un leac, din astea, de bucătar?

BUCĂTARUL

Pe care?

BALLIO

Cum să te țin sub pază, să nu mă furi.

BUCĂTARUL

De ești
Increzător, un singur bănuț; de nu, și o mină
E prea puțin. Ci spune-mi, la cină îți poștești
Amicii sau dușmanii?

BALLIO

Amicii, se-nțelege.

BUCĂTARUL

De ce nu chemi mai bine dușmanii, nu amicii?
Mesenilor o ăstfel de masă le-aș găti,
Cu preagustoase feluri și ăstfel pregătite
Că n-au să poată una dintre găteli s-o guste
Făr-a-și mânca ei singuri și deștele, îți jur.

BALLIO

Pe Hercle! înainte de a-mi servi mesenii,
Vreau să gustați mîncarea, și tu, și toți ai tăi,
Să vă mâncați voi singuri și mîinile de hoji.

BUCĂTARUL

Mă faci să cred că poate nu crezi în ce ți-am spus.

BALLIO

Să nu mă superi; nù mai pâlăvrăgi; sfișește!

(Arătându-i locuința sa.)

Eu stau acolo; intră și pregătește cina

Degrabă.

BUCĂTARUL

Ci te-așează la masă cu mesenii;

Se și gătește cina.¹

(Intră împreună cu ajutoarele sale în casa lui Ballio.)

BALLIO

(arătînd pe unul dintre ajutoarele bucătarului, care trece fâlos cu și acesta)

Ciracul linge-blide e tot un ticălos.

---

¹ Unii editori atribuie acest răspuns unuia dintre sclavii care îl însoțesc pe bucătar, atribuire mai potrivită cu reflecția care urmează a lui Ballio. Ar fi însă împotriva obiceiului lui Plaut să dea cuvîntul sclavilor care însoțesc un personaj; și intervenția bruscă a sclavului, presupusă de acești editori, este puțin verosimilă. De altfel, semeția replicii „Se și gătește cina“, cită vreme bucătarul nici măcar n-a intrat în bucătărie, nu are haz decît dacă ea continuă lăudăroșeniile acestuia. Băiatul care figurează în titlul scenei, este fie sclavul lui Ballio, cu care negustorul a plecat în piață (actul întii, scena III), fie cel care a recitat monologul precedent, dacă luăm în considerație autenticitatea monologului. Răspunsul lui Ballio arată că nu e vorba de unul dintre sclavii săi. Se preferă, de obicei, așa cum este indicat aici sub numele lui Ballio, un joc de scenă mut al unui sclav dintre ajutoarele bucătarului, care intră fără să se sinchi-sească de negustor și provoacă astfel reflecția acestuia.

Nici nu mai știu pe 'unde să-mi răsucesc privirea,
Cu hoji la mine-n casă,

(arătînd casa lui Pseudolus)

și cu tilharu-alături.

Și întîlnind acuma vecinu-n for, pe tatăl
Lui Calidorus, omul m-a sfătuit din suflet
Să mă ferec și, mai mult, să nu mă-ncred o clipă
În sclavul lui, Pseudolus; el azi mi-a dat tîrcoale
Mereu, cercînd să pună pe fata-aceea mina.
Și s-a legat în sine-și, mi-a spus, să născocească
Un vicleșug, să-mi ia pe Phoencia chiar astăzi.
Acuma intru-n casă și alor mei le dau
Cuvînt să nu se-ncreadă-n Pseudolus, orice-ar zice.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

PSEUDOLUȘ, apoi SIMIA

PSEUDOLUS

(vorbind fără să bage de seamă că Simia nu-l urmează)

De-au vrut vreodată zcii veșnici să dăruie-ajutor cuiva;
Pe mine și pe Calidorus ne scapă, și-l ucid pe Ballio,
Îvind un ajutor ca tine isteț la minte și viclean.

(Privind în urmă.)

Dar unde-i? Nu-s eu fără minte că trăncănesc de unul
singur?

Pe Hercle! mi-a jucat o festă.

Cu omul rău te porți cu răul, și eu ca prostul l-am păzit.
Pe Pollux! sint pierdut, de-a șters-o; nu-mi mai ajung
vreodată ținta.

(Sosește Simia, înveșmîntat ca slujitorul militarului.)

Dar, iată, văd statuia bună de biciuit; ce mers, ce mutră!
Vai, peste tot mă uit de tine; m-am speriat gîndind c-ai
șters-o.

SIMIA

Acum, eu meseria, pe Hercle! mi-am făcut-o.

PSEUDOLUS

Pe unde-ai stat atîta?

SIMIA

(fanfaron)

Pe unde mi-a plăcut.

PSEUDOLUS

Știu asta foarte bine.

SIMIA

De ce mă-ntrebi ce știi?

PSEUDOLUS

Țin să te mustru.

SIMIA

(cu tot mai multă semeție)

Ține mustrarea pentru tine.

PSEUDOLUS

(cu voce amenințătoare)

Faci bine pe obraznicu,-n sfirșit.

SIMIA

Dar bine, dacă nu m-arăt obraznic,
Cum mi s-ar spune militar războinic?

PSEUDOLUS

Vreau să pornești la treabă.

SIMIA

(reluând tonul fanfaron și înfățișarea semeață)

Mă vezi că n-am pornit?

PSEUDOLUS

Ci, hai, grăbește pasul.

SIMIA

(*zeflemitor*)

Nu, vreau să merg alene.

PSEUDOLUS

E minunat prilejul; cit doarme celălalt,
Vreau primul și nainte-i să ajungi.

SIMIA

Ce te grăbești? Încet; n-ai grijă.
De-ar face Iupiter măritul
Cu mine-odată să ajungă
Trimisu-acelui militar.

Pe Pollux! nu va fi el Harpax mai mult ca mine. Fii pe pace;
Am să-ți descurc îndată și bine toată treaba,
Minciunile sfruntate și viclenia mea
Atit pe soldățoiul străin l-or îngrozi,
Că singur o să nege că e ceea ce este,
Și-n locu-i o să spună că-s eu.

PSEUDOLUS

(*curios și neîncrezător*)

Cum s-ar putea?

SIMIA

(*plictisit*)

Tu mă ucizi cu-atitea-ntrebări.

PSEUDOLUS

Ce om de treabă!

SIMIA

Nu-i, pîn' la tine, nici un maestru nentrecuț
De mine-n viclesuguri și în minciuni, să știi.

PSEUDOLUS

Păzlit fii, pentru mine, de zei!

SIMIA

Ba pentru mine.

(Intorcîndu-se cu infumurare.)

Ia uită-te, veșmintul destul de bine-mi cade?

PSEUDOLUS

O, minunat!

SIMIA

Prea bine.

PSEUDOLUS

Să-ți deie zeii fără moarte atîta bine cît dorești;
Că dacă ți-aș dori cît meriți e mai puțin decît nimic;
N-am mai văzut o secătură, mai mare ticălos ca tine.

SIMIA

(batjocoritor)

Tu mă slăvești acum?

PSEUDOLUS

Nu, tac.

Și ce răsplată vrei să-ți dărui de-ai să-mplinești isprava
asta?

SIMIA

Nu taci? Un învățat n̄-nvăță cînd îl inveși tot ce-a-nvățat
Și nu-i mai trebuie să-nvețe. Știu tot; am pregătit tot soiul
De viclenii.

PSEUDOLUS

Grozav băiatul!

SIMIA

Dar nu te-ntrec.

PSEUDOLUS

Să nu dai greș.

SIMIA

Nu taci?

PSEUDOLUS

Pe zeii ce m-ajută...

SIMIA

(intrerupîndu-l)

Ba s-or feri, că spui minciuni.

PSEUDOLUS

...Jur, Simia, că-ți tem, și-mi place, și-ți prețuiesc
netrebnicia...♦

SIMIA

Dau multora din marfa asta; nu știi să ungi cu lingușeli.

PSEUDOLUS

...Și te-oi cinsti pe cinste-ndată ce treaba-i gata...

SIMIA

(rizind neincrezător)

Ha, ha, he!

PSEUDOLUS

(continuind, fără să ia în seamă intreruperea)

...C-un bun ospăț, cu vin, parfumuri și cărnărie-ntre
pocale.
Am să-ți aduc și-o fată dulce să-ți dea sărut peste sărut.

SIMIA

(ironic)

Cinstită cinste!

PSEUDOLUS

Izbuteste, și-atunci mai mult ai să mă lauzi.

SIMIA

Și dacă n-am să pot, călăul cu-amare chinuri mă cinstește.
Hai, hai, grăbește,-arată-mi ușa neguțătorului de sclave.

PSEUDOLUS

A treia.

SIMIA

Uite-o, se deschide; tăcere.

PSEUDOLUS

Cred că simte-o greață

La inimă, sărmana casă.

SIMIA

De ce?

PSEUDOLUS

Că-l varsă-afar' pe Ballio.

SIMIA

(văzindu-l pe Ballio)

El este?

PSEUDOLUS

El.

SIMIA

(măsurându-l cu dispreț)

Urită marfă!

PSEUDOLUS

Privește, rogu-te, cum calcă,
Nu omenește, înainte, ci numa-n curmeziș, ca racul.

SCENA II

BALLIO, PSEUDOLUS, SIMIA

BALLIO

(fără să-i vadă pe ceilalți doi, care s-au îndepărtat)

Nu-i chiar atit de hoț, pesemne, cum îmi păruse, bucătarul;
Că încă n-a-nhățat nimica, decît o cupă și-un pocal.

PSEUDOLUS

(încet, către Simia)

Acum e vremea potrivită și-i bun prilejul.

SIMIA

(idem)

Și eu cred.

PSEUDOLUS

(idem)

Începe dar cu iscusință; eu am să stau pitit pe-aici.

SIMIA

(tare, înaintînd și prefăcîndu-se că ar căuta o anumită casă)

Port numărul săpat în minte; a șasea stradă de la poartă,
Cum vii; și asta-i strada-n care mi-a poruncit să mă opresc.
A cita însă dintre case, nu-mi mai aduc defel aminte.

BALLIO

(aparte)

Ce-o fi cu omul în hlamidă¹? De unde-o fi? Pe cine cată?
Străin e, după-nfățișare, iar după chip, necunoscut.

SIMIA

(prefăcîndu-se că abia acum îl vede pe Ballio)

Dar văd pe cineva ce poate nelămurirea-mi lămurește.

BALLIO

Spre mine vine. De pe unde să fie, oare, din ce țară?

SIMIA

Ascultă, omule cu barbă de țap, răspunde-mi la-ntrebare.

---

¹ Hlamida, purtată la început de locuitorii Tesaliei și ai Macedoniei, a fost adoptată de tinerii atenieni ca manta de călărie. Era, prin urmare, și un veșmînt de călătorie. Ea nu a făcut însă niciodată parte din îmbrăcămintea obișnuită a romanilor.

BALLIO

Nu faci întâi o plecăciune?

SIMIA

Eu nu fac plecăciuni la nimeni.

BALLIO

Atunci primi-vei tot pe-atîtea.

PSEUDOLUS

(aparte)

Au început-o de minună.

SIMIA

Să-mi spui dacă pe strada asta cunoști un oarecare om.

BALLIO

Pe mine însumi.

SIMIA

**Nu sînt oameni prea mulți cu-asemenea-nsușire;
În for, abia din zece unul mărturisea că s-ar cunoaște.**

PSEUDOLUS

(aparte)

Sînt liniștit; filozofează.

SIMIA

**Un om stricat, netrebnică caut,
Nelegiuit, dușman al legii, sperjur.**

BALLIO

(*aparte*)

Mă caută pe mine;

Căci toate astea-mi sînt porecle; mai are numele să-mi spună.

(*Tare.*)

Ei bine, cum îl cheamă?

SIMIA

Ballio, neguțător de sclavi.

BALLIO

(*aparte*)

Ghicit-am?

(*Tare.*)

Eu sînt, băiete, eu sînt omul pe care-l cauți.

SIMIA

Tu ești Ballio?

BALLIO

Eu insumi.

SIMIA

După-mbrăcăminte¹ arăți a spărgător de case.

BALLIO—

(*ironic*)

De-o fi să ne-nțîlnim la noapte, n-aș vrea să-mi umbli-n
buzunare.²

¹ Oamenii de meseria lui Ballio se îmbrăcau cu un lux căutat, ca să-i atragă pe tinerii bogați din oraș.

² Pentru că Simia l-a făcut spărgător, Ballio se grăbește să-l facă la rîndul său hoț de buzunare pe Simia.

SIMIA

Stăpînul meu mi-a dat poruncă urări de bine să-ți aduc.
Poftim scrisoarea asta; ție mi-a spus să ți-o-nmînez degrabă.

BALLIO

(înainte de a lua scrisoarea)

Și cine ți-e stăpîn?

PSEUDOLUS

(aparte)

Vai mie! I-a și-nfundat; necunoscut
I-i numele; se-ncurcă treaba.

BALLIO

Spui cine mi-a trimis scrisoarea?

SIMIA

Privește-i chipul, și fă bine să-mi spui tu mie cum îl
cheamă,
Ca să fiu sigur că tu însuși ești Ballio.

BALLIO

Dă-mi, atunci, scrisoarea.

SIMIA

Poftim, și recunoaște-i chipul.

BALLIO

(privind chipul de pe pecete)

A, Polymachaeroplages!

El e, leit, și nimeni altul.

(Către Simia, care se îndepărtase cu câțiva pași.)

Hei, Polymachaeroplages

Îl cheamă!

SIMIA

Văd că înmînîndu-ți scrisoarea, nu m-am păcălit;
Lui Polymachaeroplages i-ai zis pe nume fără greș.

BALLIO

Cum o mai duce?

SIMIA

(*fanfaron*)

Ca viteazul, ca luptătorul nenfricat,
Acum grăbește-te, citește scrisoarea — după cum e rostul—,
Din mîna mea primește-ți banii și dă-mi pe mîna curtezana.
În Sicyon trebuie tot astăzi să mă întorc, sau miine mor;
Atît de aspru mi-i stăpînul.

BALLIO

Vorbești c-un om care-l cunoaște.

SIMIA

Citește, deci, scrisoarea-ndată.

BALLIO

Chiar asta fac, ci taci odată.

(*Citind.*)

„Lui Ballio, negustorul de sclavi, trimit scrisoare,
Eu, Polymachaeroplages, militarul,
Și totodată semnul cu chipul meu, așa
Cum înțelegi rămas-am.“

SIMIA

Pecetea-i pe scrisoare.

BALLIO

O văd, cunosc și semnul. Dar n-are-n obicei,
Cînd scie, să-și trimită și bunele-i urări?¹

SIMIA

Așa e, Ballio, firea acestor luptători:
Trimit urări de bine cu mîna la prieteni,
Și tot cu mîna moarte dușmanilor trimit.
Dar dac-ai început-o, urmează, ca să afli
Tot ceea ce-ți grăiește scrisoarea.

BALLIO

Deci, ascultă.

(*Citind.*)

„Și ți-l trimit pe Harpax, pe slujitorul² meu...”

(*Către Simia, înspăimîntat.*)

Te cheamă Harpax?

SIMIA

Harpax; și harpalesc, nu glumă!

BALLIO

(*reclund lectura*)

„El o să-ți dea scrisoarea; primești din mîna-i banii,
Și-i dai pe mină fata, căci asta-i voia mea.

---

¹ Unii editori, suspectînd de interpolare, elimină din text această replică, precum și următoarea (a lui Simia). Dar, așa cum sînt repartizate în manuscrisele din epoca Renașterii, cele două replici se susțin întru totul. De altfel, Plaut obișnuiește să întrerupă cu anumite reflecții lectura unei scrisori.

² În original *calator (nomenclator)* — indicator; sclav care își însoțea stăpinul pe stradă, indicîndu-i numele celor întîlniți.

Pe cel cinstit, cinstit e, scriindu-l, să-l saluți:
Te-aș saluta, nici vorbă, de-aș crede-n cinstea ta.“

SIMIA

Ce hotărăști?

BALLIO

Dă banii, și-ți dau pe loc femeia.

SIMIA

Eu te întârzii?

BALLIO

Haidem în casă.

SIMIA

Te urmez.

(Intră amindoi la Ballio.)

SCENA III

PSEUDOLUS

(singur)

N-am mai văzut, pe Pollux! un ticălos mai rău
Sau altă secătură ca Simia acesta;
Chiar mie îmi e teamă și tremur tot, vicleanul
Să nu mă viclenească, precum pe celălalt;
Să nu-și repeadă cornul, văzînd că treaba merge,
Și-n pieptul meu, cînd poate, că-l știu primejdios.
Nu i-aș dori, pe Pollux! căci binele-i doresc.
Neliniștit la culme-s acuma din trei pricini.

În primul rînd mi-e teamă grozav ca omul meu
Să nu mă părăsească și la dușman să treacă.
Mă tem, apoi, stăpînul din for să nu se-ntoarcă:
Pe prădător l-ar prinde cu prada lui cu tot.
Pe lingă-acele temeri, mă tem că vine Harpax,
Pin' n-o tulește Harpax al nostru cu femeia.

(Privind ușa negustorului de sclave.)

Simt că plesnesc, pe Hercle! Ah, nu mai iese-odată!
Mi-i sufletul de cale gătit, și nu așteaptă,
Do n-o să se arate cu fata omul meu,
Decit din piept să-mi plece într-un exil de veci.

(Văzînd că se deschide ușa.)

Izbîndă; strășnicia străjerilor am frînt-ol

SCENA IV

SIMIA, PSEUDOLUS, PHOENICIA

SIMIA

(către Phoenicia, după ce a închis ușa lui Ballio)

Nu plînge; nu știi încă, Phoenicia, tot rostul,
Dar ai să-l știi îndată, stînd la ospăț, mă crede.
N-am să te duc, vai mie, la cruntul și dințosul
Macedonean, ce ochii de lacrimi-ți spuzește;
Ci la acel a cărui chiar tu ai vrea să fii:¹
Te duc la Calidorus, ca să-l cuprinzi în brațe.

PSEUDOLUS

Ce-ai zăbovit atîta? Zbătîndu-mi-se-n piept,
Ca să țîșnească-afară, mi-i inima fărîme.

---

¹ E posibil ca acest vers să fi fost interpolat în epoca imperiului.

SIMIA

E nimerită clipa, om ticălos, acum,
Să mă descoși, în locuri pîndite de vrăjmaș.
N-o luăm la sănătoasa cu pași de luptători?

PSEUDOLUS

Pentr-un mișel ca tine, e statul bun, pe Pollux!
Hai, în triumf, pe-aceia, de-a dreptul la pocale!
(*Ies, ducînd-o cu ei pe Phoenioia.*)

SCENA V

BALLIO

(*singur, scoțînd un tung oftat de mulțumire*)

Ufl iată-mă, în fine, cu inima ușoară,
De cînd i-am dat pe mîină femeia și s-a dus.
Poftoască dar Pseudolus, mișolu-ntre mișei,
Să mi-o mai ia, cu toate viclenele-i urzeli.
Pe Herculel mi-ar place mai mult, nu-ncape vorbă;
Să fac, cîstit, o mie de strîmbe jurăminte,
Decît să-mi ridă-n față că azi m-a tras pe sfoară.
Eu am să-i rid în față îndată ce l-oi prinde.
Și-l văd tîrit la moară, cum a făcut prinsoare.
Aș vrea să dau de Simo, să-i spun ce bucurie
Mă-ncearcă, și, pe Herculel să-l bucur și pe el.

SCENA VI

SIMO, BALLIO

SIMO

(*venînd din oraș*)

Mă-ntorc să văd ce treabă Ulise-al meu făcut-a,
Și dacă din cetatea lui Ballio-a luat zeița.

BALLIO

(cu nespusă bucurie)

Om norocos, dă-mi, Simo, prea norocoasa-ți mină!

SIMO

Ce s-a-ntimplat?

BALLIO

(înăbușindu-se de bucurie)

Acuma...

SIMO

Ce-i?

BALLIO

N-o să crezi!

SIMO

Ei, ce e?

A fost pe-aici?

BALLIO

Nu încă.

SIMO

Atunci de ce te bucuri?

BALLIO

Cu douăzeci de mine întregi rămii în pungă,
Pe care cu Pseudolus te-ai prins mai înainte.

SIMO

(suspiniind)

Aș vrea, pe Hercull

BALLIO

(din ce în ce mai înflăcărat)

Mie să mi le ceri pe toate,
De-o să-mi mai ia copila, sau dacă el mai poate
S-o dea lui Calidorus cîndva, cum s-a-nvoit.

(Din ce în ce mai stăruitor.)

Să mi le ceri, pe Hercle! Ard să mă prind cu tine,
Ca să-ți dai seama astfel că nu-ți întind vreo cursă;
Ba încă, pe deasupra, îți dăruiesc și fata.

SIMO

Socot că n-am ce pierde, știind cum e-nvoiala,
Să țin și eu prinsoarea.

(Pe un ton oficial.)

Îmi dărui douăzeci

De mine?

BALLIO

Ți le dărui.

SIMO

N-ar fi o treabă rea.

Dar ochii-ai dat cu omul?¹

---

¹ Unii editori bănuiesc că această replică ar fi fost interpolată (vezi p. 259, nota 1).

BALLIO¹

Mai mult: cu amîndoi.

SIMO²

Și? Ce povești înșiră? Și ce ți-a spus, mă rog?

BALLIO³

Prostii de teatru; fleacuri cu care-n comedii
Se-mproașcă negustorii, știute și de ținci:
Mi-a spus că sînt netrebnic, sperjur și ticălos.

SIMO⁴

(incuviințind din inimă)

Și n-a mințit, pe Pollux!

BALLIO⁵

Deci nu m-a supărat,
Căci are preț ocara cînd nu pui preț pe ea,
Și nu încearcă nimeni nici s-o tăgăduiască?

SIMO

De ce nu-ți mai e teamă de el? Aș vrea să știu.

BALLIO

N-o să-i mai stea-n putere nicicînd să-mi ia copila.
Ții minte — adineaori ți-am spus că-i arvunită
De militarul-acela macedonean frumoasa?

SIMO

Țin minte.

¹⁻⁵ Unii editori bănuiesc că aceste replici ar fi fost interpolate (vezi p. 259, nota 1).

BALLIO

Află, Simo, că sclavu-i a sosit
Cu banii și pecetea cu chipul lui...

SIMO

Și-apoi?

BALLIO

Așa cum militarul cu mine s-a-nvoit;
A luat cu sine fata acum câteva clipe.

SIMO

Și n-ai nici o-ndoială?

BALLIO

Și pentru ce-aș avea?

SIMO

Vezi, nu cumva Pseudolus să-ți fi jucat vreo festă.

BALLIO

Sint sigur de scrisoarea și chipul din pecete;
Au părăsit cetatea și-ndeamnă-acum spre Sicyon.

SIMO

Frumos lucrat, pe Hercul! Deci n-am decît să-nscriu
Și numele Pseudolus în colonia morii.¹

(Văzîndu-l pe Harpax.)

Dar cine-i omu-acela-n hlamidă?

---

¹ Aluzie la obiceiul de a trece într-un registru special numele celor care erau trimiși într-o colonie romană.

BALLIO

N-am habar;

Să ne uităm la cine se duce și ce face.

(Se trag deoparte, ca să nu fie văzuți de Harpax.)

SCENA VII

HARPAX, BALLIO, SIMO

HARPAX

Om rău și de nimic e sclavul cînd de stăpînul său n-ascultă;
Dar și mai rău e cînd nu-și vede neîmboldit de datorie.

Sînt cîte unii care se cred de-a dreptul liberi

Îndată ce din ochii stăpînului s-au dus;

Petroc, se desfrînează, mîncîcă tot, și sclavi

Rămîn întreaga viață:

Din partea-acestor oameni să nu te-aștepți la bine,

Căci nu sînt buni, pe Hercle! decît să facă rele.

Eu nu m-adun cu ei, nici vorbe măcar nu schimb, nici nu-i
cunosc.

Eu, cînd stăpînu-a dat poruncă, chiar și cînd nu e, l cred
de față.

Mă tem cînd mi-i departe stăpînul, ca să n-am,

Cînd mi-i aproape, teamă; de-nsărcinare-mi vād.

Căci pîn-acuma Surus m-a tot lăsat la han,

De cînd i-am dat pecetea. Am stat, la-ndemnul lui;

Și trebuia să vină cînd Ballio s-a întors.

Dar dacă el nu vine la han și nu mă cheamă,

Vin eu aici să-i dau de rosturi, să nu-și fi ris cumva de mine.

E bine-acum să bat în ușă, afar' să chem vreun om de-al casei.

Dau negustorului în mînă

Acești bănuți,

(arată punga)

și-mi dă femeia, și plec în treaba mea degrabă.

BALLIO

(*Incet, către Simo*)

Ascultă.

SIMO

Ce-i?

BALLIO

(*idem*)

Al meu e omul.

SIMO

Cum asta?

BALLIO

(*idem*)

Mie-mi cade pradă;
Aduce banii pentru-o tîrfă; ard de plăcere să-l infulec.

SIMO

Vrei să-l înghiți îndată?

BALLIO

Cît timp e-atît de proaspăt,
Cald, bun de pus pe masă, el trebuie-nghițit.
Mă păgubesc cinstiții, mișei-mi string averea.
Cinstiții plac mulțimii, dar eu îi cred mișei.

SIMO

Trăsni-te-ar zeii, Ballio; prea ești nerușinat!

HARPAX

(*apropiindu-se de casă*)

Îmi pierd pe-aici degeaba vremea, în loc să bat degrabă-n ușă;
Să știu de este-acasă Ballio.

BALLIO

(*încet, către Simo*)

E darul ce mi-l face Venus, când îmi trimite-astfel de oameni
Risipitori, ce-și vor pierzarea și pururi în plăceri se scaldă,
Mănincă, beau și se dezmață.

(*Privindu-l cu dispreț.*)

Ei sînt de alt soi decît tine;
Tu viața nu-ți trăiești și-i pizmui pe cei ce și-o trăiesc din plin.

HARPAX

(*bătînd în ușa lui Ballio*)

Hei, unde sînteți?

BALLIO

(*încet, către Simo*)

Iată-l, vine, pe calea dreaptă, drept la mine.

HARPAX

(Hei, unde sînteți?)¹

BALLIO

(*tare*)

(Hei, băiete, ce-ți trebuie din casa asta?)²

(*Încet, către Simo.*)

Nejefuit de-aici nu pleacă; știu eu, am semne priincioase.

^{1,2} Aceste două replici, care au același înțeles cu cele două dinainte, precum și cu următoarele două replici (Harpax, Ballio), sînt eliminate din text de unii editori.

HARPAX

(care nu l-a auzit pe Ballio și continuă să bată)

Deschideți?

BALLIO

(apropiindu-se, ca să fie văzut de Harpax)

Tinere-n hlamidă, ce-ți trebuie din casa asta?

HARPAX

Il caut pe stăpinul casei, pe Ballio, negustor de sclave.

BALLIO

Oricine-ai fi, băiete dragă, nu-ți pierde vremea căutându-l.

HARPAX

De ce?

BALLIO

Fiindcă-l vezi în față, cum el în fața lui te vede.

HARPAX

(către Simo, arătându-l cu degetul mijlociu)

Chiar tu ești?

SIMO

(furios, amenințându-l cu bățul)

Tinere-n hlamidă, ți-l fring de spate-acum!

(Arătându-l pe Ballio cu degetul mijlociu)

Arată-l

Pe el, cu degetul din mijloc¹; e negustor...

¹ Faptul de a arăta pe cineva cu degetul mijlociu era un semn de dispreț.

BALLIO

(arătându-l pe Simo cu degetul arătător)

El — om cinstit.

(Către Simo.)

Tu ești, cinstitule, adesea, cu zarvă-nghesuit în piață,
Și nu găsești un sfânt la nimeni de nu te-ajută negustorul.

HARPAX

(către Ballio)

Nu stai de vorbă și cu mine?

BALLIO

Ba da, băiete; ce dorești?

HARPAX

Să-ți iei bănuții.

BALLIO

(intinzînd mina)

Dă-i incoace, țin mina-ntinsă prea demult.

HARPAX

(dîndu-i punga)

Poftim; se află-n ea cinci mine, argint curat și numărat;
Trimis sînt de stăpînul nostru, de Polymachaeroplages;
Să-ți înmînez ce-ți datorează și pe Phoenicia s-o iau.

BALLIO

(uimit)

Stăpînul tău?

HARPAX

Da.

BALLIO

Militarul...?

HARPAX

Da, bine zici.

BALLIO

...Macedonean?

HARPAX

Intocmai, zic.

BALLIO

Mi te trimite, zici, Polymachaeroplages?

HARPAX

Așa e, da.

BALLIO

Ca să-mi dai banii aceștia?

HARPAX

Dacă tu ești Ballio,

Neguțătorul

BALLIO

Și să capeți, pe ei, o fată de la mine?

HARPAX

Aşa.

BALLIO

Phoenicia, pe nume?

HARPAX

Ai înere de minte.

BALLIO

(indepartându-se brusc)

Stai

Pe loc, mă-ntorc îndată.

HARPAX

Vino degrabă; mă grăbesc; nu vezi

Cum scade ziua?

BALLIO

Văd.

(Arătându-l pe Simo, care a rămas deoparte cât timp au vorbit ei.)

Cu omul de-acolo vreau să schimb o vorbă.

Să stai pe loc; mă-ntorc îndată.

(Se apropie de Simo și-i vorbește în șoaptă.)

Ce-ar trebui să facem, Simo?
Ce planuri ai? L-am prins în faptă pe cel ce banii mi-i aduce.

SIMO

Cum asta?

BALLIO

Nu știi ce-i la mijloc?

SIMO

Întrec pe toți neștiutorii.

BALLIO

Ni l-a trimis aici Pseudolus, drept omu-acelui militar Macedonean.

SIMO

La tine-s banii aduși de el?

BALLIO

(arătându-i punga)

Mă-ntrebi ce vezi?

SIMO

(intinzînd mina)

**Ah, nu uita, atunci, să-mi dărui din pradă mie jumătate;
Căci trebuie-mpărțită-n două.**

BALLIO

Ce tot vorbești? E-a ta întregă.

HARPAX

(nerăbdător)

Cînd te-ngrijești de mine?

BALLIO

(ridicînd din umeri)

Asta chiar fac.

(Încet, către Simo.)

Tu ce mă sfătui, Simo?

SIMO

Zic să ne veselim oleacă de plăsmuita lor iscoadă,
Pin-o să simtă și ea însăși c-o luăm de-a binelea în ris.

BALLIO

(către Harpax)

Ia vino, tu. Ce-ai spus? Ești sclavul macedoneanului?.

HARPAX

Intocmai.

BALLIO

Cum te-a plătit?

HARPAX

Cu-o biruință prin vitejia-i cîștigată;
C-am fost un comandant de seamă la mine-acasă, -n țara mea.

BALLIO

Dar ce, a cucerit vreodată și pușcăriia: țara ta?

HARPAX

Dacă-mi azvîrli ocări, la rindu-mi ți-azvîrl și eu.

BALLIO

În câte zile

Din Sicyon pîn-aici ajuns-ai?

HARPAX

Intr-una doar și jumătate.

BALLIO

Ai mers cam repede, pe Hercle!

SIMO

**E tare sprinten omul nostru!
Privește-i pulpele, se pare că piedici grele-i trebuiesc.**

BALLIO

(căt-re Harpax, în bătaie de joc)

Ce zici? De mic aveai năravul pesemne să te culci în leagăn?

SIMO

(răspunzînd în locul lui Harpax)

Bine-nțeleș.

BALLIO

Și-aveai năravul să faci acolo... mă-nțelegi?

SIMO

Bine-nțeleș, făcea.

HARPAX

Voi sînteți nebuni?

BALLIO

**La altceva-mi răspunzi?
Cînd militarul pleacă noaptea de strajă, și tu pleci cu dînsul.
Se potrivește-n lege spada acestuia în teaca ta?**

HARPAX

Du' și te spînzură!

BALLIO

Mai bine te-ai duce tu, și chiar acum.

HARPAX

Nu-mi dai odată fata-aceea? Atunci dă-mi banii.

BALLIO

Stai oleacă,

HARPAX

De ce?

BALLIO

Cu cît închiriat-ai hlamida?

HARPAX

Ce înseamnă asta?

SIMO

(luînd în mină și cîntărind spada lui Harpax)

Cît prețuiește spada?

HARPAX

(aparte)

Ăștia nevoie au de spînz¹.

---

¹ Spînzul era socotit de medicii antichității greco-latine un leac împotriva nebuniei.

BALLIO
(punându-i mina pe umăr)

Ascultă...

HARPAX

Dă-mi drumul!

BALLIO

Cît o să primească stăpînul pălăriei tale?

HARPAX

Cum, ce stăpîn? Da ce-ți inchipui? Tot ce vedeți că port pe
mine,
E-al meu, plătit cu bani din pungă.

BALLIO

Desigur, punga dintre coapse.

HARPAX

(aparte)

S-au uns bătrînii; și le-ar place o frecătură, ca-n vechime.

BALLIO

(cu o seriozitate prefăcută și batjocoritoare)

Pe Herclel rogu-te răspunde la întrebarea mea cinstit:
Cît ai primit? Cît dă Pseudolus pe rolul care-l joci acum?

HARPAX

Dar cine e Pseudolus ăsta?

BALLIO

Maestrul tău în viclenie,
El te-a-nvățat să-mismulgi din mină, prin viclenie, fata-aceea,

HARPAX

Ce-mi totbați capul cu Pseudolus și-mi trâncănești de viclenii?
Nici nu cunosc măcar culoarea acelui om.

BALLIO

(amenințător)

Nu pleci odată?
Aici nimic n-au să ciștige uneltitorii. Lui Pseudolus
Dă zor să-i povestești că prada s-a dus, că ți-o luă nainte
Alt Harpax.

HARPAX

(furios)

Eu, mă jur, sînt Harpax!

BALLIO

(tot furios)

Sau poate-ai vrea să fii, pe Pollux!

(Către Simo.)

Cu-adevărat uneltitor e.

HARPAX

Dar banii ți i-am dat chiar ție,
Iar sclavului, nainte, semnul de recunoaștere, scrisoarea
Cu chipul cunoscut de tine, aici, în fața ușii tale.

BALLIO

Sclavului meu i-ai dat scrisoarea? Și cărui sclav?

HARPAX

Îl cheamă Surus.

BALLIO

Nu-l cred; un prost uneltitor e, și prost și-a plăsmuit povestea¹
Ah, blestematul de Pseudolus, grozav la cale și-a mai pus
Isprava! Banii, chiar atîția cîți militarului mi datora,
Acestui om i-a dat și încă l-a nveșmîntat, ca să-mi ia fata.

HARPAX

(cu indignare și cu adevă: în glas)

Dar eu sînt Harpax; eu sînt sclavul macedoneanului, mă jur!
Nici uneltiri nu pun la cale, nici știu eu ce blestemății,
Și nici pe muritoru-acela, Pseudolus, nu-l cunosc, nu-l știu.

SIMO

(căt're Ballio, ironic)

Ori cu mă-nșel cu totul, Ballio, ori fata e de tot pierdută.

BALLIO

(tulburat)

Pe Pollux! mă cuprinde teama cu-atît mai mult cu cît
te-ascult.

Mi-ngheață inima, pe Pollux! la numele de Surus, care
Din mîna lui primit-a semnul. Mă tem să nu fi fost Pseudolus.

(Căt're Harpax.)

Ascultă, cum arată omul ce-a luat din mîna ta scrisoarea?

¹ Vers lacunar în manuscrise; sens nesigur.

HARPAX

E roșcovan, voinic la pîtec, cu pulpe groase, ochesel,
Cap mare, ochi care scrutează, obrazul rumen, și picioare
Tăpălăgoase.¹

BALLIO

Vai, vai mie, și de picioare-ai pomenit!
A fost, nici vorbă, chiar Pseudolus. Ah, mor, s-a zis cu mine,
Simo!

HARPAX

Dar nu te las să mori, pe Hercle! mai înainte să-mi dai banii!
Acele douăzeci de mine.

SIMO

Și mie alte douăzeci.

BALLIO

(căt-re Simo)

În stare-ai fi să ceri o plată făgăduită ție-n glumă?

SIMO

E bun luat tot ce se poate lua de la răufăcători.

BALLIO

Măcar dă-mi mie pe Pseudolus.

¹ Unii editori au presupus că acesta ar fi autoportretul lui Plaut. Ei porneau de la faptul că latinii dădeau epitetul de *ploti* umbrienilor, pentru că aveau picioarele late, și pentru că poetul se numea Plaut, deoarece era născut în Umbria. Dar cei mai mulți editori se îndoiesc de asemănarea portretului și de temeinicia acestei presupuneri.

SIMO

Eu pe Pseudolus să ți-l dau?
Cu ce-a greșit? Ți-am spus de-o sută de ori să te ferești de el?

BALLIO

Mă pierde.

SIMO

Mie rămășagul de douăzeci de mine-mi cere.

BALLIO

Și-acum eu ce fac?

HARPAX

Dacă banii mi-i napoiezi, poți să te spînzuri.

BALLIO

Bătu-te-ar zeii! Mergi cu mine în for, să ți-i plătesc.

HARPAX

Să mergem.

SIMO

Și eu?

BALLIO

Acum plătesc străinii; concetățenii-i las pe mine.
Mi-a dobîndit Pseudolus capu-n comiția centuriată¹,

¹ Adunare populară romană în care se vota pe centurii.

Cînd a trimis pe ticălosul ce astăzi mi-a răpit copila.
Să mergem.

(Către spectatori.)

N-așteptați acasă pe-aceeași cale să mă-ntorc;
După-ntîmplarea asta, nu pot s-o iau decît prin ulicioare¹.

HARPAX

Să fi plecat de cînd ai spus-o, eram de multă vreme-n for.

BALLIO

Nici o-ndoială n-am că ziua de naștere mi-i ziua morții.

(Iese împreună cu Harpax.)

SCENA VIII

SIMO

(singur)

Grozav l-am păcălit, și sclavul grozav și-a păcălit dușmanul.
Acum un alt fel de capcană fi pun, desigur, lui Pseudolus,
Decît în celelalte piese, unde-ar fi prins într-o capcană
De bice și țepușe. Caut în casă douăzeci de mine,
Preț al izbînzii lui, și, fără să mi le ceară, i le dărui.
Nu știi un altul mai destoinic, mai pișicher, mai rău ca el.
Întrece chiar și viclenia ce Troia-a-nfrînt, și pe Ulise.
Acum mă duc să caut banii și-i pun capcana lui Pseudolus.

---

¹ *Angiporta*, din original, erau niște ulicioare spre care se deschideau porțile grădinilor și prin care se putea intra, prin spate, în casă.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

PSEUDOLUS

(singur, intră în scenă clătîindu-se, cu oșmintele în neorinduială și purtînd pe cap o cunună de flori pusă pe-o parte)

Ce spuneți? Asta-i treabă? Picioare, nu mă țineți?

Sau vreți să cad grămadă și să rămîn așa?

De-o fi să cad, pe Hercle! rușinea voastră fie.

Mă duceți mai departe? Ah, cită supărare

Mi-aduceți! Marea vină a vinului: că-ntii

S-aruncă la picioare; nu-i luptător cinstit.

Pe legea mea, pot zice că azi m-am ghiftuit

Cu prea alese și gustoase mîncăruri, demne și de zei,

Și ne-a sporit desfătul un loc desfătător.

De ce mă pierd în ocolișuri? Pe scurt, iubim doar asta-n viață;

Aici e toată bucuria, tot farmecul aici s-ascunde,

Apropiindu-ne de zei.

Cînd dragul ține draga-n brațe, cînd pe guriță-i pune gura,

Cînd unu-n cellalt se cufundă, cu limbile-n sărut unite,

Cînd sînu-apasă sînișorul, sau, dacă vreți, un trup sînt două,

Și-o albă mîină-ntinde cupa desfătării, urînd iubirii,¹

N-au loc minia, nici supărarea, nici vorbele plictisitoare:²

^{1,2} În original, textul acestor versuri este corupt, incorrect din punct de vedere al construcției gramaticale și aritmic. Sensul este însă sigur.

Uleiuri, și parfumuri; și panglici, și cununi
Se dăruie de-a valma și nu se cruță banii;
De restul mesei nu-ntrebași nimic¹.

Și-așa, cu tinăru-mi stăpîn, eu ziua

Mi-am petrecut-o strașnic, după ce

Am dus la bun sfârșit isprava și dușmanii i-am pus pe fugă.

Acum, întinși la masă, bind, i-am lăsat pe toți,

Cu fetele în brațe, și fata mea le-am dat-o,

Să se desfete împreună cum vor. Dar cînd să mă ridic,
Îmi cer să dănțuiesc. Și astfel,

(danseză caraghios)

ca să le placă,-am dănțuit,

Cu farmec mult și iscusință, căci dansul ionic² bine-l știu.

Îmbrac apoi mantaua, joc, cum vedeți, în glumă.

Aplaudînd, ei strigă la fel să le joc iară.

Și le-am jucat, dar nu la fel; n-am vrut

Să mă repet; cînd m-aplecăm, iubita

Mă săruta. Și-odată cad grămadă.

Și iată cum sfîrșește gluma.

Cînd să mă scol, buf! înc-odată, era să murdăresc mantaua.

Nespusă veselie-a fost, pe Pollux!

În semn de mîngiere-mi dau o cupă;

Beau, schimb mantaua iute,-o las pe-a mea; !

Și ies aici, să-mi risipesc beția.

Îl las pe fiu și-i caut tatăl ca să-i aduc prinsoarea-aminte.

(Bate în ușa lui Simo.)

Deschideți! Hei, deschideți! Spuneți lui Simo că-s aici,
afară.

¹ Și acest vers este corupt sau lacunar în original.

² Dansăterii din Ionia erau foarte prețuți în antichitate.

SCENA II

SIMO, PSEUDOLUS

SIMO

O voce ticăloasă vrea să mă scoată-afară.

(Văzîndu-l pe Pseudolus.)

Dar ce-i? Ce-nseamnă asta? Pe cine văd...¹

PSEUDOLUS

Sînt sclavul tău, Pseudolus, băut și-nconunat.

SIMO

Pe Herclul -ntreci măsura. Luați seama ce purtare!
Făptura mea îl face măcar să se sfiască?

(Aparte.)

Să mă gîndesc de-l mustru cu-asprime sau blindețe,
Dar ce port eu aicea

(arată un sac cu bani)

nu-ngăduie mînie,

Căci nu mă dau în lături să mi-l păstrez cumva.

PSEUDOLUS

(salutîndu-l pe Simo)

Cel rău se-nfățișează naintea celui bun.

SIMO

Să te ajute zeii, Pseudolus!

*(Pseudolus îi sughite în față; Simo îl împinge
cu putere.)*

Pfu, crăpare-ai!

---

¹ Lacună în original.

PSEUDOLUS

(mirat și cu voce tinguitoare)

De ce mă-mpingi?

SIMO

În față, bețivule,-mi sughiți?

PSEUDOLUS

(agățându-se de el; cu imputare)

Domol, te rog, ajută-mi; ai grijă să nu cad.
Ce, tu nu bagi de seamă cât sînt de umezit?

SIMO

(căutînd să scape)

Cum îndrăznești în plină zi să te-arăți băut,
Și-avînd pe cap cunună¹?

PSEUDOLUS

(nepăsător)

Așa îmi place mie.

SIMO

Ei, cum, așa îți place?

(Pseudolus sughite încă odată.)

Iar îmi sughiți în față?

PSEUDOLUS

Sughițul meu e dulce; hai, Simo, las-o baltă.

---

¹ Aveau dreptul să poarte cunună pe cap numai oamenii liberi sau eliberați.

SIMO

În stare-ai fi, desigur, mișclule, să bei
Vreo patru mari culesuri de vie, de pe dealul
Massica¹, și-asta-n numai un ceas.

PSEUDOLUS

(incântat)

Un ceas de iarnă.²

SIMO

Să-mi spui, cu toate astea — căci rău deloc nu judeci —
De unde vii cu barca atât de mpovărată?

PSEUDOLUS

Am chefuit în lege cu însuși fiul tău.
Dar, Simo, ce mai festă lui Ballio i-am jucat!
Cum mi-am ținut cuvântul dat ție mai nainte!

SIMO

Ești un mișell!

PSEUDOLUS

La mijloc a fost copila-aceea;
Acum, ea-n libertate cu fiul tău cinează.

SIMO

Cunosc de-a fir-a-părul tot ce-ai făcut.

---

¹ Dealul Massica, din Campania, era acoperit cu vii care produceau vinuri celebre, îndeosebi vinul de Falern.

² Cum romanii împărțeau în 12 ceasuri intervalul de timp dintre răsăritul și apusul soarelui, ceasul de iarnă era mult mai scurt.

PSEUDOLUS
(*intinzând mina*)

Atunci

De ce întârzi să-mi dai banii?

SIMO

Ți se cuvin, așa e; ține.
(*li întinde sacul*).

PSEUDOLUS
(*batjocoritor*)

Spuneai că n-o să-i dai, bătrîne; și, iată, chiar acum mi-i dai.
Pe umăr pune-mi-i, și haidem.

SIMO

(*cu o tresărare de mânie*)

Eu să ți-i pun?

PSEUDOLUS

Mi-i pui, o știi.

SIMO

Ce pot să-i fac? Cînd pe deasupra și banii-mi ia, și-n nas îmi
rîde?

PSEUDOLUS

Vai, vai de cei învinși!¹

---

¹ Faimoasa exclamație a lui Brennus, reprodusă de Titus Liviul (V, 48, 9), deși devenise proverbială, în afară de acest vers al lui Plaut, pare să nu mai fie pomenită nicăieri în literatura latină. Șef al galilor, Brennus a năvălit în Italia în fruntea oștilor sale, i-a bătut pe romani în anul 390 î.e.n. și a ocupat Roma, pustiind-o. După legendă, în

SIMO

(hotărîndu-se)

Apleacă-un umăr.

PSEUDOLUS

L-am aplecat.

SIMO

(se lasă în genunchi)

N-aş fi crezut vreodată

C-ajung să-ngenunchez în faţa ta.

(Plînge.)

Hî! Hî!

PSEUDOLUS

(cu semeţie)

Hai, tac!

SIMO

Mă doare.

PSEUDOLUS

Doare, dar nu simt eu dureri, şi-mi place.

SIMO

(cu o bunătate ademenitoare)

Şi cum? Pui mina pe tot sacul, Pseudolus drag?

---

timpul unui atac nocturn, gîiitul gîştelor sacre ale lunonei a trezit străjile şi astfel Capitoliul asediat a fost salvat. Neputînd să ia Capitoliul, Brennus ar fi consimţit să se retragă în schimbul a 1000 de taleri de aur, în timpul cîntării cărora şi-ar fi aruncat sabia în balanţă exclamînd: *Vae victis!* (*Vai de cei învinşi!*)

PSEUDOLUS

O, cu tot dragul!

SIMO

nu vrei tu măcar o parte să-mi faci și mie din bănuți?

PSEUDOLUS

u. Zi-mi zgircit, dar n-o să fie nici un bănuț de-aiici al tău; u și-ar fi fost nici ție milă de dosul meu, de-aș fi pierdut.

SIMO

(ameninșător)

ot mă răzbun pe tine-odată.

PSEUDOLUS

Mă ameninți? Am dosul tare.

SIMO

l-am dus.

(Se depărtează cițiva pași.)

PSEUDOLUS

Întoarce-te!

SIMO

La ce bun?

PSEUDOLUS

Întoarce-te; n-ai ce să pierzi.

SIMO

lă-ntorc.

PSEUDOLUS

(luindu-l de braț)

Și mergi să bei cu mine.

SIMO

Eu, să...?

PSEUDOLUS

Ascultă-mă ce-ți spun

(Arătându-i sacul cu bani.)

Mergînd, îl capeți jumătate sau chiar mai mult.

SIMO

(cu vioiciune)

Merg unde vrei

PSEUDOLUS

Ia spune: și pe mine ești supărat, sau numai
Pe fiul tău, de toată isprava asta, Simo?

SIMO

Pe nimeni.

PSEUDOLUS

Hai pe-acolo.

SIMO

Merg, haidem. Nu poțtești
Și spectatorii?

PSEUDOLUS

N-avem nici unii obiceiul
Să ne poftim la chefuri.

(Către spectatori.)

Dar dacă vreți cumva
S-aplaudați, și trupei și comediei noastre
Să-i dați incuviințarea, pe mâine vă poftesc.

STICHUS

Titlul Latin: ...

STICHUS

PERSONAJELE

PANEGYRIS (PHILUMENA), soția lui Epignomus și soția
mai mare a Pamphilei

PAMPHILA, soția lui Pamphilippus

ANTIPIO, tatăl celor două surori

GELASIMUS, un parazit

CROCOTIA, slujitoare la Panegyris

PINACIUM, un tânăr sclav

EPIGNOMUS, fratele mai mare al lui Pamphilippus și
ginerelul lui Antipho

PAMPHILIPPUS

STICHIUS, sclavul lui Epignomus

SAGARINUS, sclavul lui Pamphilippus și prietenul lui
Stichus

STEPHANIA, sclavă de a lui Pamphilippus, iubita lui
Stichus

CÎNTĂREȚUL DIN FLAUT

Acțiunea se petrece în Atena.

SUBIECTUL COMEDIEI (II)¹

*Se minie Antipho că fetele lui, două,
Ținlesc, dar nu se lasă de soții lor, pe care
I-a nevoit să plece din țară sărăcia.
Cu vorbe înțelepte să-nduplece vor ele
Hapsinul, să le rabde bărbaii să-și păstreze.
Ușarnicii cu-avere se-ntorc; ei își reiau
Soțiile și-l lasă pe Stichus să petreacă.*

---

¹ Piesa are și un prim subiect, fără acrostih, din care însă nu s-au păstrat decât vreo câteva cuvinte disparate.

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

PANEGYRIS, PAMPHILA

PANEGYRIS

Eu cred că Penelopa
A fost adinc mîhnită
De văduvia care,
O, soră,-a despărțit-o
De soț atîta vreme;
Și noi putem mîhnirea

Prin noi să i-o-nțelegem, acuma, cînd ni-s soții
Plecați și, soră dragă, ne-apasă lipsa lor,
Cu mii de gînduri negre, și zi, și noapte,-ntr-una.

PAMPHILA

Firesc e să ne facem
Întreaga datorie,
Și nici nu facem altfel
Decît ce vrea iubirea.

Dar șezi acolo, soră; vreau despre soțul meu¹
Să-ți spun atîtea lucruri.

PANEGYRIS

Ce știi, o duce bine?

---

¹ Singularul folosit în original surprinde, cu atît mai mult cu cît în continuare Pamphila vorbește de amîndoi soții.

PAMPHILA

Nădăjduiesc și vreau. Dar mă mihnește
Să văd că tatăl tău și-al meu, ce trece
Drept cel mai plin de cinste dintre oameni,
Se poartă-acum atit de fără cinste,
Bărbații ocărindu-ni-i, în lipsă,
Atit de aspru, vai, și pe nedrept
Și căutînd de ei să ne despartă.
Purtarea lui îmi schimbă viața-n silă,
Mă doare și mă umple de mîhnire.

PANEGYRIS

Nu plînge, soră, nu spori necazul
Cu care tata doar ne amenință.
Nădăjduiesc în bine să se schimbe.
Îl știi și tu; vorbește-așa în glumă,
Și n-ar dori, pe munții toți de aur
Ai Persiei, din cît se povestește¹,
Să facă ceca ce te-nfricoșează.
Și dac-ar face-o, n-avem drept să dăm
Miniei glas, căci n-ar fi chiar nedrept,
De vreme ce-s trei ani de cînd bărbații
S-au dus de-acasă...

PAMPHILA

Da, așa-i cum zici.

PANEGYRIS

Nici dacă mai trăiesc, nici cum o duc,
Pe unde sînt, ce fac și ce-nvîrtesc,
Nu ne dau vești, și nu so mai întorc.

---

¹ Aluzie la imensele bogății ale regilor Persiei.

PAMPHILA

Te supără că nu-și fac datoria,
Cum tu ți-o faci pe-a ta?

PANEGYRIS

Pe Pollux! da.

PAMPHILA

(cu imputare)

Te rog să taci; ferește-te s-aud
Asemeni vorbe iar.

PANEGYRIS

Și pentru ce?

PAMPHILA

Oricine are mînto, își iubește
Și-și face pîn'la capăt datoria.
Te sfătuiesc, chiar dacă ești mai mare,
Să nu dai datoria ta uitării:
Chiar dacă-s necinstiți și nu se poartă
Cum li se cere unor soți, pe Pollux!
...¹ noi trebuie, cu orice preț,
Să nu uităm de datoria noastră.

PANEGYRIS

Fu ai dreptate; tac.

PAMPHILA

Și nu uita.

---

¹ Text ininteligibil în original.

PANEGYRIS¹

Nu vreau să-mi bănuie, soră, că mi-am uitat bărbatul,
Și nu-i păstrez întreagă cinstirea cuvenită.
Pe Pollux! îmi e scumpă și dragă bunătatea-i,
Nu-mi pare rău nici astăzi că ne-am căsătorit
Și n-am nici o pricină să vreau să-l schimb cu altul.
Dar lucrul ăsta numai de tatăl nostru ține,
Căci stăm sub ascultarea poruncii părintești².

PAMPHILA

Da, știu, și asta-mi toarnă amărăciune-n suflet,
Căci și-a făcut simțită de-o vreme hotărîrea.

PANEGYRIS

Să chibzuim, o, soră, ce trebuie să facem.

SCENA II

ANTIPHO, PAMPHILA, PANEGYRIS

ANTIPHO

(ieșind din casă și vorbind către sclavii săi)

Un sclav ce-așteaptă-n toată clipa să-i amintești dedatorie
Și nu și-o face de la sine, e-un slujitor lipsit de cinste.
Voi țineți minte la calendele³ tainurile să vă cereți;
Dar cum nu v-amintiți să faceți și ce e de făcut prin casă?
De n-oi găsi-o ca oglinda, și totul pus la locul lui,
Vă-mprospătez, când m-oi întoarce, cu biciul, ținerea de
minte.

---

¹ Se pare că replicile care încheie scena provin dintr-o interpolare.

² În lipsa soților, soțiile treceau sub autoritatea părintească.

³ Obiceiul este roman. În Roma, sclavii își primeau la fiecare început de lună hrana pentru luna întreagă.

Îmi pare că la mine-n casă nu oameni, porci sălășluiesc.
S-o faceți, rogu-vă, pe toată să strălucească, pîn' mă-ntorc.
Și repede mă-ntorc; vreau numai s-o văd pe fiica mea cea
mare.
De-o fi nevoie, după mine veniți; ba nu, vin eu îndală.

PAMPHILA

(continuând să vorbească în atrium cu sora ei)

Ce facem dacă se-ndirjește să ne silească?

PANEGYRIS

Ne supunem
Voinței lui, căci, soră dragă, puterea tatii-i cea maimare.
Noi rugămintea, nu-ndirjirea, socot că-i bine s-o alegem.
Cerînd ca un hatîr din parte-i, nădăjduiesc să izbutim;
Nu vrea, nu-l infruntăm — rușine ar fi și cruntă fărdelege —
Și eu n-aș face-o niciodată, și nu te sfătuiesc s-o faci;
Zic să-l rugăm. Îi știu pe-ai noștri, pe toți; se-nduplecă ușor.

ANTIPHO

(monologînd fără să-și vadă fiicele)

Mă-ntreb și chibzuiesc într-una cum și-n ce chip s-o scot la
capăt:

Mai potrivit ar fi în vorbe amăgitoare să le-nvălui,
Să mă prefac că nu le-nvinui defel, sau tocmai să le spun
Că sint cu totul vinovate; blind e mai bine să mă port,
Sau aspru? O să fie mare ciorovăială; doar le știu.
Ci dacă vor să stea la mine, și nu la alți bărbați să plece:
N-am să le-mpiedic. Am nevoie, la capătul vieții mele,
Să-ncep o luptă grea, cînd ele nu fac nimic ca s-o merite?
Nici vorbă, nu; nu vreau gilceavă. Socot că cel mai bine-ar fi
Să fac așa: de-o mare vină a lor le spun c-am prins de veste;
Să-ncerc cu vorbe-amăgitoare să le strecor în suflet temeri.

Și mai pe urmă le dezvălui adevărata mea dorință.
Știu c-o să fie vorbă multă; să intru¹. E deschisă ușa.²

PAMPHILA

Nu-i o părere — vocea tatei pin' la urechea mearăzbate.

PANEGYRIS

Pe Castor! el e; zic să mergem degrabă și să-l sărutăm.

(Îi ies în cale în clipa cînd el intră la Panegyris.)

PAMPHILA

O, tată, bun găsit!

ANTIPHO

(cu voce aspră)

Și vouă! Hai, așezați-vă degrabă.

PAMPHILA

(apropiindu-se ca să-l îmbrățișeze)

Să te sărut...

ANTIPHO

(cu aceeași voce)

N-am trebuință de sărutări.

---

¹ În original, monologul este pe alocuri incoerent și obscur și pare prelucrat de copiiști.

² Acest amănunt ne dă o indicație sumară, dar destul de precisă, asupra decorului. Fără îndoială că prin această ușă deschisă publicul le-a văzut pe cele două surori discutînd în atriumul casei uneia dintre ele. Vocea tatălui lor le-a făcut să iasă din atrium pînă în prag, de unde îl zărește pe Antipho.

PAMPHILA

Oh, pentru ce?

ANTIPHO

Mi-ar umple sufletul de sare.¹

PAMPHILA

(arătându-i un scaun)

Așază-te acolo, tată.

ANTIPHO

Ba nu m-așez. Stați voi acolo; eu mă așez pe banca asta.

PAMPHILA

Stai, o perniță...

ANTIPHO

Cită grijă îmi porți; e bună și-asta. Șezi.

PAMPHILA

Dă-mi voie, tată.

ANTIPHO

E nevoie?

PAMPHILA

Nevoie, da.

---

¹ Replică obscură în original; a fost interpretată sau corectată în diverse chipuri de către editori, fără să i se poată da o interpretare sau o lectură satisfăcătoare. Antipho vrea să spună, probabil, că sărutările fiicelor sale sînt amestecate cu lacrimi.

ANTIPHO

Hai. De ajuns.

PAMPHILA

Nu, fetele nicicînd n-au grijă îndeajuns de tatăl lor.
Ce avem noi mai scump ca tine pe lumea asta? Și ca soții
Aleși de tine, tată dragă, ca să le fim neveste bune?

ANTIPHO

Purtare de femei cinstite aveți, păstrîndu-le și-n lipsă
Același simțămînt, de parcă ar fi de față.

PAMPHILA

Cinstea, tată,
Ne cere să-i cinstim pe cei ce ne-au luat tovarăse de viață.

ANTIPHO

Nu-i vreun străin pe-aici să tragă la vorba noastră cu urechca?

PANEGYRIS

Nu-i nimeni, decît noi cu tine.

ANTIPHO

Vreau ascultare,-atunci, să-mi dați
Cum nu prea mă pricep în treburi și obiceiuri femeiești,
Vin ca elevul la profesor: ce însușiri, vă-ntreb, se cade
Să aibă-o soață virtuoasă? Și să-mi răspundeți amîndouă.

PANEGYRIS

De ce ne-ntrebi despre purtarea femeilor, din ce pricină?

ANTIPHO

Pe Pollux! caut o nevestă, căci mama voastră-a răposat.

PAMPHILA

Mai rea și cu purtări mai rele, o, tată, lesne poți găsi,
Mai bună însă, niciodată, că alta nu mai e sub soare.

ANTIPHO

(căt-re Panegyris)

Te-ntreb, firește, și pe tine același lucru.

PAMPHILA

Ah, pe Pollux!

Eu știu cum trebuie să fie, de-ar fi așa cum mi-o inchipui.

ANTIPHO

Aș vrea să aflu cum ți-o-nchipui.

PAMPHILA

Cînd ea se plimbă prin oraș,
Să-nchidă gura cleветirii și să n-o merite nicicum.

ANTIPHO

(căt-re Panegyris)

E rîndul tău acum, vorbește.

PANEGYRIS

Și ce vrei, tată, să vorbesc?

ANTIPHO

Din care semne se cunoaște femeia cu-nsușiri alese?

PANEGYRIS

Avînd prilej să facă răul, se stăpînește și nu-l face.

ANTIPHO

Nu-i rău răspunsul.

(Către Pamphila.)

Tu, acum, ce crezi, mai bine-i să măriți
O văduvă sau o fecioară?

PAMPHILA

Pe câte judec, din mulțimea
De rele, cel mai mic e răul ce-aduce răul cel mai mic.

ANTIPHO

Cum își înlătură femeia cusururile?

PAMPHILA

Se forește

Mereu să facă azi un lucru de care mîine s-ar căi.

ANTIPHO

(către Panegyris)

Și ție ce femeie-ți pare mai înțeleaptă dintre toate?

PANEGYRIS

Cea care, cînd îi merge bine, încearcă și să se cunoască,
Și știe lovitura sorții cu-aceeași inimă s-o-ndure.

ANTIPHO

Grozav am cercetat, pe Pollux și firiile, și gîndul vostru.
Dar iată pentru ce-s aicea și ce vreau să vorbesc cu voi:
Mă sfătuiesc mereu amiciei la mine să vă iau acasă.

PANEGYRIS

Și noi, că despre noi e vorba, te sfătuim să nu faci asta.
Orisă nu ne fi dat, pe vremuri, acestor soți ce nu-ți mai plac,
Ori nu e drept acum, tată, cînd nu-s aicea, să ne iei.

ANTIPHO

Să-ndur, cât oi trăi, că sînteți cu cerșetori căsătorite?

PAMPHILA

Dar cerșetorul meu îmi place: cum place regele reginei.
La fel mi-i drag în sărăcie, cum și bogat mi-a fost, pe vremuri.

ANTIPHO

Atunci îi prețuiești așijderi pe cerșetori și pe tilhari?

PANEGYRIS

Doar nu m-ai măritat cu banii, așa socot, ei c-un bărbat.

ANTIPHO

De ce-i mai așteptați cînd, iată,-s trei ani de cînd s-au dus,
de-acasă?
De ce un măritiș netrebnic să nu-l schimbați pe unul bun?

PANEGYRIS

E-o negliobie să duci cîinii la vînătoare, cînd nu vor.
Dușmancă-i e soția celui ce fără vrerea ei o-nhață.

ANTIPHO

Așadar, nu vreți hotărîrea părintelui s-o împliniți?

PAMPHILA

Cu hotărîre, da; nu ținem să pierdem soții ce ne-ai dat.

ANTIPHO

Cu bine-atunci; mă duc, amicii să mi-i vestesc ce-ați hotărît.

PANEGYRIS

Ne-or socoti femei cinstite, nici vorbă, dacă sînt cinstiți.

ANTIPHO

Vedeți-vă de ale casei mereu, și cit puteți mai bine.

PANEGYRIS

Așa ne placi, cuminte-i sfatul; și cu plăcere-l ascultăm.

(Antipho iese.)

Să mergem, soră, înăuntru.

PAMPHILA

Vreau mai întâi să trec pe-acasă.

Ci de-i primi cumva o veste de la bărbat, să-mi dai de știre.

PANEGYRIS

N-am să te uit, nici tu, la rindu-ți, să nu mă uiți, de-ai să
primești.

(Pamphila iese.)

Crocotia! caută-l îndată pe parazitul Gelasimus;
Adu-l cu tine. Vreau, pe Castor! să meargă-n port și să întrebe
De n-a sosit cumva nici astăzi, sau ieri, din Asia vreo navă.
Am eu un sclav ce toată ziua stă nemișcat în port, de veghe;
Vreau, totuși, să-l întrebe-adesea. Grăbește-te, și vino-ndată.

*(Panegyris intră în casă; Crocotia pornește în direcția portului,
pe cind Gelasimus vine dinspre oraș.)*

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

GELASIMUS, CROCOTIA

GELASIMUS

(fără s-o vadă pe Crocotia)

Eu cred că numai Foamea e mamă bună-a mea;
Nu am ajuns, din leagăn, odată să mă satur.
Și n-o să-arate nimeni recunoștință mamei
(Cită-i arăt eu mamei, dar fără voia mea,)¹
N-o să arate cită-i arăt măicuței Foame.
Ea m-a purtat în pîntec doar zece luni, atît,
Și eu o port în pîntec de peste zece ani.
Ba, încă mic de-o șchioapă, ea m-a purtat, copil,
Și mai ușoare chinuri îmi pare c-a-ndurat:
Eu însă-n măruntaie nu port o mică foame,
Ci una uriașă, pe Hercle! zdrobitoare.
Dureri prin măruntaie mă taie zi de zi;
Dar nu mi-o nasc pe mama și nu știu ce să fac.
Am auzit adesea vorbindu-se prin lume
Că elefantu-și poartă odrasla zece ani
În pîntec. Din aceeași sămînță-i foamea mea,
Că ea-mi sălășluiește de zece ani în trup.
Un măscărici acuma de cată cineva,
Sînt de vînzare-ndată cu multele-mi podoabe.
Încerc să-mi umplu golul chinuitor din pîntec.
De mic, eu Gelasimus² am fost numit, de tata,

¹ Versul acesta, repetînd înțelesul celui următor, pare să provină dintr-o interpolare.

² În românește ar fi: *Gropiță-in-obraz*.

Căci îi făceam să rîdă, copil fiind, pe toți,
Și astfel sărăcia un nume mi-a găsit,
Cum m-a împins într-una să fac pe măscăriciul¹:
Ea-nvață meserie pe cine-l prinde-n gheare.
În vremi de lipsuri tata mi-a spus că m-am născut;
De-aceea, cred, acum-aș atît de hămesit.
Dar asta-i însușirea întregii noastre stirpe;
N-aș spune nu, la nimeni, de m-ar pofti la masă.
Era un soi de vorbă pe vremuri ce s-a stins;
Și tare minunată, pe Herclel și plăcută.
Suna-n ureche: „Vino la cină-aici; primește.
Făgăduiește; nu te lăsa rugat. Te-neurcă?
Țin să primești; ia seama, nu scapi, dacă nu vii.“
În locu-acestor vorbe azi s-a găsit o alta —
De nici un preț, pe Hercull din toate cea mai rea:
„Te-aș fi poftit la cină, de n-aș cina la altul“.
Pe Herclel-acestei vorbe vreau șalele să-i frîng,
Sau crape mincinosul dac-a cinat acasă.
Mă-mping aceste vorbe să-mi însușesc deprinderi
Barbare și, de-un crainic făcînd economie,
Să-mi știricesc vînzarea și la mezat să ies.

CROCOTIA

(*aparte*)

Chiar ăsta-i parazitul la care-am fost trimisă;
Vreau să-i ascult cuvîntul nainte să-i cuvînt.

GELASIMUS

(*tot fîră s-o vadă pe Crocotia*)

Dar sînt pe-aici atîția netrebnici curioși
Grăbiți să se-ngrijoască de rostul celorlalți,
Fiindcă n-au odată nimic al lor în grijă.

---

¹ Monologul lui Gelasimus, ca și al lui Antipho din actul întâi, nu este lipsit de repetiții și incoerențe.

Cînd află că se ține-o vînzare, un mezat,
Aleargă, cercetează pe loc din ce pricină,
De parcă-și iau pămînturi, plătesc vreo datorie,
Ori zestrea-napoiază, după divorț, soției.
Aceștora, pe Hercle! oricît li se cuvine,
Cred eu, tot răul nû vreau să le cășun mîhnire.
Le spun că-ncep mezatul, să-i bucure pieirea-mi —
Căci, sigur, curioșii sînt și răuvoitori:
(Le spun de ce mezatul cu însumi nu-l vestesc:)¹
Avui nefericirea să-ndur cumplite pierderi.
Am fost în sărăcie de sclavii mei zvirlit:
Și, vai, cîte chiolhanuri sînt pentru mine moartel
Și cîte scumpe cine am plîns cînd au murit,
Și cîte pline cupe cu dulce vin, și prînzuri,
Cîte-am pierdut, mulțime, în anii-aceștia trei!
Și, iată, mă usucă obida și tristețea;
Și iată-mă, vai mic, aproape mort de foame.

CROCOTIA

(*aparte*)

Dintr-însul face foamea un măscărici grozav.

GELASIMUS

Vreau să vestesc eu însumi că tîrgul se deschide;
Scot la mezat averea și tot ce este-al meu,
V-apropiați; cu pradă s-aleg întii-veniții!
(*Către spectatori.*)

Un iugăr vînd de glume. Grăbiți-vă, dați prețul.
Hei, cine-l vrea pe-o cină? Hei, cine-l vrea pe-un prînz?
Tu țî-l cîștigi pe Hercul c-un prînz², iar tu cu-o cină.

¹ Vers probabil interpolat.

² Aluzie la credința anticilor care îl socoteau pe Hercule zeul chilipirurilor. Construcția gramaticală a acestui vers fiind defectuoasă în manuscrise, a dus la presupunerea că el ar proveni din îmbinarea a două versuri.

Faci semn că da? Nu-ți vinde mai bune glume altul.
(Nu-ngădui și mai bune alt parazit să aibă.)¹
Vînd ghicitori eline ce se dezleagă trudnic;
Sau alte dulci palavre chefliilor plăcute,
Și glume de tot soiul, și lingușeli drăguțe,
Și născociri istețe de paraziți urzite,
Țesale ruginite, sticlute stacojii,
Și-un parazit în stare s-adune firmituri.
Cu cea mai mare grabă vreau să le vînd pe toate,
Să dărui zeciuiala lui Hercul cuvenită.

CROCOTIA

(aparte)

Pe Castor! o vînzare ce mai nimic n-aduce.
Adînc e-nfiptă foamea în trupu-acestui om.
M-apropii.

GELASIMUS

(văzînd-o, în sfîrșit, pe Crocotia)

Ce femeie s-apropie de mine?
Crocotia, slujitoarea lui Epignomus, iat-o.

CROCOTIA

Salut pe Gelasimus!

GELASIMUS

(scuturînd capul în semn de negație)

Nu mă numesc așa.

CROCOTIA

Pe Castor! totdeauna ai fost numit așa.

---

¹ Unii editori elimină din text acest vers.

GELASIMUS

Am fost, de bună seamă, da-i nume fără rost;
Acuma Miccotrogus¹ mi-i nume potrivit.

CROCOTIA

Mult m-ai făcut, pe Castor! să rid.

GELASIMUS

Eu? Cînd și unde?

CROCOTIA

Cînd ai vestit că-ncepe mezatul...

GELASIMUS
(*intrerupînd-o*)

Ticăloaso,

Ai ascultat?

CROCOTIA

Vinzare chiar pe măsura ta.

GELASIMUS

Dar încotro?

CROCOTIA
(*misterioasă*)

La tine.

GELASIMUS

Și cè vrei?

CROCOTIA

Panegyris

Mi-a poruncit să stărui cum știu, pe lîngă tine,
Și să te iau îndată, acum, la ea acasă.

¹ În românește ar fi: *Măntincă-firimituri*.

GELASIMUS

(cu inflăcărare)

O, bucuos, pe Herclel alerg cât pot de iute.
Mîncarea-i pregătită? Cîți miei au fost jertfiți?

CROCOTIA

Dar n-a jertfit nimica, nici unul.

GELASIMUS

Cum adică?

Afunci de ce mă cheamă?

CROCOTIA

Eh, pentru zece baniți¹
De grîu vrca să te roage.

GELASIMUS

Să mi le dea-mprumut?

CROCOTIA

Ba, dimpotrivă, nouă să ni le dai tu însuți.

GELASIMUS

Nu am de dat nimica și nici de-mprumutat;
Să-i spui că n-am nimica, decît mantaua² asta.
Chiar limba mi-am vîndut-o și nu pot s-o mai dăru.

¹ Banița romană cîntărea 8,75 kg.

² *Pallium* — mică manta, caracteristică sclavilor și oamenilor de rînd din comedia greacă. De la această manta își trage numele comedia latină adaptată după modelul elin, *comoedia palliata*, spre deosebire de comedia specific romană, în care personajele purtau togă: *comoedia togata*.

CROCOTIA

Ah, nu mai ai nici limbă?

GELASIMUS

Nu, ca să spună: „-ți dau“:

Ci, una, pentru pîntec, aici,

(scoate limba la Crocotia)

ce spune: „dă-mi“.

CROCOTIA

De vrei, o chelfăncală...

GELASIMUS

La fel îți poate spune.

CROCOTIA

Ei? Mergi sau nu cu mine?

GELASIMUS

Acasă te întoarce;

Să spui că via îndată și cu. Ci pleacă-odată!

(Crocotia icese.)

Mă-ntreb de ce mă cheamă cu-atît de mare grabă,
Ea, care pînă astăzi nu m-a chemat odată,
De cînd plecat i-i soțul. Mă-ntreb ce-nseamnă asta;
Oricum mi-o fi norocul, mă duc să văd ce vrea.
Dar iată-l pe Pinacium, băiat de-al lor. Priviți-l!
Nu are boiul chipeș, asemeni cu-o pictură?
Pe Pollux! s-ar înfige, din mici înghițituri,
Pocale fără număr cu vin curat să bea.

SCENA II

PINACIUM, GELASIMUS

PINACIUM

(vine gîfiind din partea stîngă a scenei)

Mercur, numit și vestitorul lui Iupiter, nu i-ar fi dus
Părintelui mai bună veste de cum duc eu stăpînei mele.
Mi-i plină inima și-mi crește de bucurie și plăcere;
Și-aș vrea să nu-mi rostesc simțirea decît în falnice cuvinte.
Aduc cu mine fericirea și fericitele desfături,
Se varsă-n pieptu-mi bucuria și din adîncu-i se revarsă.
Dă zor, Pinacium, mișcă pasul, fă cinste vorbelor cu fapta
— Poți do bindi, prin tine, faimă, și laudă, și preamărire—
Alin-o pe stăpînă, (-ntrece strămoșii tăi în binefaceri,)¹
Căci se topește așteptîndu-și plecatul soț, pe Epignomus.
Cu drag întoarcerea-i așteaptă și cu credință. Hai, Pinacium,
Fă cum poțtești, mergi cum ți-e vrerea; de nimeni nici atît
să-ți pese;
Cu coatele izbește-n juru-ți și liberă deschide-ți calea.
Un rege dacă-ți taie drumul, dă regele de-a berbeleacul.

(Pornește în goană.)

GELASIMUS

De ce aleargă-așa Pinacium

Și zburdă-atît de bucuros?

Îl văd cu undița, cîrligul și coșul de pescar² în mînă.

---

¹ Unii editori elimină din text partea de vers cuprinsă între paranteze, considerînd că ea provine de la p. 340 (v. 14) unde își are locul firesc. De altfel în original întregul vers este construit defectuos.

² Aceste unelte sînt menite să indice publicului faptul că Pinacium vine din port, unde, ca să înfrunte mai ușor plictiseala așteptării, se indelotaicește cu pescuitul.

PINACIUM

(*întorcîndu-se*)

Stăpîna, totuși, se cuvîne, cred eu, fierbinte să mă roage,
Și să-mi trimită soli și daruri de aur multe, și-n cvadrigă,
Chiar, să mă ia; căci pe picioare nu pot să umblu. Deci
mă-ntorc.

(*Face o mișcare ca și cum ar vrea să se întoarcă în port.*)

Mă caută și-o să mă roage, așa socot, și drept ar fi.
Gîndești că-i lucru de nimica, un fleac mărunt ceea ce știi?
O bucurie-atît de mare port eu, pe limba mea, din port,
Că, neștiînd-o, nici stăpîna n-ar îndrăzni la zei s-o ceară.
Și să i-o duc pe nerugate? N-ar face nimeni treaba asta.
Spun eu cum înțeleg și-mi pare chiar pe măsura noutății:
Să-mi iasă-n cale, să mă roage și să mă-nduplece să-i spun.
Trufie și noroc se-mpacă.

Și totuși, mă întreb, de unde să știe ea că știi ce știi?
Nu pot să nu mă-ntorc din cale, să-i povestesc de-a fir a părul,
Să-mi smulg stăpîna din tristețe, strămoșii toți în binefaceri
Să mi-i întrec, și-o bucurie să-i trec, la timp, nemaisperată.
Chiar pe Talthybius¹ l-întunec, toți vestitorii-i las în urmă;
Acum de viitoare jocuri olimpice mă pregătesc.
Dar s-a sfîrșit arena; scurtă mi-i alergarea. Ce păcat!

(*Se apropie de casă.*)

Ce-nseamnă asta? Ușa-nchisă; ia să m-apropii și să bat.
Deschideți ușa la perete, deschideți; hai, mișcați odată!
Le vine greu să se urnească: vedeți de cînd aștept și bat!
Dormiți?

(*Pregătîndu-se să bată cu toată puterea.*)

Să văd, mai tare-i ușa sau cotul și piciorul meu.
Pe cît îndură, ușa pare de la stăpînul ei fugită.²

¹ Mesagerul armatelor grecești din *Iliada*.

² Text nesigur în original.

M-a frint cu totul. E bătaia
Cea de pe urmă. Vai de voi!

GELASIMUS

(aparte)

M-apropii să-l întreb de vorbă.

(Tare.)

Fii sănătos.

PINACIUM

Și tu să fii.

GELASIMUS

(arătînd undița și coșul din mina lui Pinacium)

Dar ce vād, te-ai făcut pescar?

PINACIUM

De cîtă vreme n-ai mîncat?

GELASIMUS

De unde vii? Ce duci acolo? De ce alergi?

PINACIUM

Nu te băga.

Nu te privește,

GELASIMUS

(arătînd coșul)

Ce-i înăuntru?

PINACIUM

Balauri, ca să te mănînce.

GELASIMUS

De ce te-nfurii?

PINACIUM

De ruşine, s-ar cuveni să nu mă-ntrebi.

GELASIMUS

Nu pot să aflu adevărul?

PINACIUM

Ba poţi: tu astăzi nu mănânci.

SCENA III

PANEGYRIS, GELASIMUS, PINACIUM

PANEGYRIS

Dar cine, rogu-vă, izbeşte să spargă uşa? Unde-i omul?

(Către Gelasimus.)

Tu ai făcut isprava asta? Ca un duşman vîi tu la mine?

GELASIMUS

(către Panegyris)

Vin la chemarea ta.

PANEGYRIS

Şi asta-ţi dă drept să sfaremi uşa?

GELASIMUS

Ceartă-i

Pe sclavii tăi, a lor e vina. Eu vin să văd ce vrei cu mine;
De uşă mi-a fost tare milă.

PINACIUM
(aparte, ironic)

Și chiar mai mult: a ajutat-o.

PANEGYRIS

Cine-a vorbit aici, aproape de noi?

PINACIUM

Pinacium.

PANEGYRIS

Ei? Și unde-i?

PINACIUM

Spre mine cată, Panegyris, și lasă-ncolo parazitul.

PANEGYRIS

(vrînd să-i impună tăcere)

Pinacium!

PINACIUM

Chiar așa, stăpînă, mi-au zis la naștere părinții.

PANEGYRIS

Ce s-a-ntimplat?

PINACIUM

Mă-ntrebi pe mine?

PANEGYRIS

Cum nu?

PINACIUM

Am eu cu tine treabă?

PANEGYRIS

Ah, ești obraznic, secătură? Vreau să răspunzi pe loc,
Pinacium.

PINACIUM

Atunci îndeamn-o să-mi dea pace.

PANEGYRIS

Dar ce te ține?

PINACIUM

Îmi stă-nceștată oboseala în mădule. Vrei să știi?

PANEGYRIS

Din cite văd, nu ți-a-nceștat-o. Totuși, limba,

PINACIUM

În goana mare-am alergat
Din port acasă, pentru tine.

PANEGYRIS

Purtînd, pesemne,-o veste bună?

PINACIUM

Atît de bună că-ți întrece orice speranță.

PANEGYRIS

Sînt scăpată.

PINACIUM

Și eu pierdut, căci oboseala mi-a supt și măduva din oase.

GELASIMUS

Dar eu, sărmanul, cărui foamea îi roade măduva din pîntec?

PANEGYRIS

Pe cine-ai întilnit?
2.

PINACIUM

Pe-atiția.

PANEGYRIS

Și pe bărbatul...?

PINACIUM

Mulți bărbați;
Dar dintre toți, îl vezi alături pe cel mai de nimic.

GELASIMUS

Ce spui?

(Către Panegyris.)

Îndur de multă, multă vreme...¹ obrăznicia lui.

(Către Pinacium.)

Ascultă, dacă mai mă-nfurii...

PINACIUM

Pe Pollux! ai să mori de foame.

---

¹ Lacună în original.

GELASIMUS

Încep și eu să cred, băiete, că adevărul l-ai rostit.

PINACIUM

Vreau curățenie să facem.

(Către oamenii din casă.)

Un tîrn, o mătură aduceți,
Să stric păianjenilor munca și să le-azvîrlu țesătura
Și toate pinzele scîrboase.

GELASIMUS

O să le fie frig, sărmanii.

PINACIUM

Ce face? Crezi că au, ca tine, un singur veșmînțel în spate?
Ia mătura.

GELASIMUS

Am luat-o.

PINACIUM

Mături pe-acolo, eu pe-aici.

GELASIMUS

Te-ascult.

PINACIUM

Hei, cine-aduce-o stropitoare cu apă?

GELASIMUS

(către spectatori)

Ia te uită, fără
Să-l fi ales poporul, face și pe edilul!

PINACIUM

Haide, freacă

Pe jos, stropește-n fața casei.

GELASIMUS

Acum.

PINACIUM

Acum să fi sfârșit.

Eu de pe ușă și perete dobor păianjenii-ntre timp.

GELASIMUS

Pe Pollux! păcătoasă treabă.

PANEGYRIS

(aparte)

Tot nu-nțeleg ce-nseamnă asta;

Doar dacă ne-o sosi vreun oaspe.

PINACIUM

(către oamenii din casă)

Voi puneți paturi lângă mese.

GELASIMUS

(bucuros)

Ah, paturi! începutu-mi place.

PINACIUM

(con inuînd)

Voi spargeți niște lemne, unii;

Iar alții curățiți degrabă toți peștii cîți a prins pescarul;

O pulpă luați, de porc, și ghinduri.

GELASIMUS

(*aparte*)

Pe Hercull e-nțelept băiatul.

PANEGYRIS

(*către Pinacium*)

Pe Castor! nu prea-ndemni, îmi pare, să faci pe plac stăpinei
tale.

PINACIUM

Oricînd las totul la o parte și numai voia ta-implinesc.

PANEGYRIS

Vorbește,-atunci, de-nsărcinarea cu care-n port ai fost
trimis.

PINACIUM

Vorbesc. Cînd m-ai trimis, stăpînă, de dimineată azi în
port,

Strălucitorul soare tocmai se ridica deasupra mării.

În timp ce-i întrebam pe vameși de n-a sosit cumva o navă
Din Asia, și ei, nici vorbă, spuneau că nu, zăresc deodată
Un vas negustoresc¹, cum altul, pe Hercle! n-am văzut mai
mare.

Cu vîntu-n pupă și cu pînza desfășurată intră-n port.

Uimiți, ne întrebam cu toții: „Al cui e vasul? Ce aduce?“
Și-atunci îl văd pe Epignomus, bărbatul tău, cu sclavul
Stichus.

PANEGYRIS

Ah, cum? Ai spus chiar Epignomus?

¹ În original *cercurus* (*cercyrus*) — navă ușoară, foarte lungă, inventată de ciprioți sau de corcirieni.

PINACIUM

Bărbatul tău.

GELASIMUS

Și viața mea.

PINACIUM

Da, a venit, îți spun.

PANEGYRIS

Tu însuși, tu l-ai văzut?

PINACIUM

Cu bucurie.

Și aur mult cu el aduce, și mult argint...

GELASIMUS

O, ce minune!

Iau mătura, pe Hercle! -ndată și mătur totul bucuros.

PINACIUM

Și purpură, și multă lină...

GELASIMUS

(aparte)

De cald la pintece mi-or ține.

PINACIUM

Diră aur și de fildeș paturi...

GELASIMUS

Regește-am să mă-ntind la masă.

PINACIUM

Și țesături, covoare tunse din Babilon¹, și cuverturi.
Și alte rarități, mulțime.

GELASIMUS

Pe Herclel bine i-a mai mers.

PINACIUM

Apoi, ca să-mi urmez cuvîntul, cu el aduce cîntărețe
Din liră, flaut și din harpă, de-o rară frumusețe.

GELASIMUS

Iuha!

Cînd beau, am chef de zbunguială; atunci sînt cel mai
caraghios.

PINACIUM

Apoi, tot soiul de parfumuri aduce.

GELASIMUS

(*aparte*)

Nu-mi mai vind cuvîntul,
Nu mai mă scot nici în vinzare; îmi vine-o grasă moștenire.
Să piară, deci, răuvoitorii ce de mezaturi se-ngrijesc.
Făgăduita-ți zeciuală sporește, Hercule, te felicit!
Nădăjduiesc să-mi pun pe fugă din măruntaie crunta foame.

PINACIUM

Aduce paraziți, de-asemeni...

---

¹ În Babilon se aflau cele mai active și perfecționate
ateliere de țesături brodate în nenumărate culori, de la care
acestea au prînit și numele. La o jumătate de secol după
Plaut, țesăturile dintr-o singură încăpere, lucrate în Babi-
lon, s-au vindut cu 800.000 sesterți.

GELASIMUS

Vai, vai de mine, sînt pierdut!

PINACIUM

Și măscărici.

GELASIMUS

Îi pun, pe Hercle! tot colbul măturat la loc.

PANEGYRIS

Dar pe Pamphilippus, ia spune-mi, nu l-ai văzut?

PINACIUM

Nu.

PANEGYRIS

N-a venit?

PINACIUM

Se spune c-a venit odată cu soțul tău; dar m-am grăbit
Să vin naintea lor, cu vestea multășteptatei noutăți.

GELASIMUS

Scot în vânzare iar cuvîntul pe care nu vream să-l mai vînd.
Și chiar acum; răuvoitorii de răul meu pot ride-n voie.
O, Hercule, din treaba asta, cît ești de zeu, ieși păgubit

PANEGYRIS

Pinacium, intră-n casă, spune să mi se pregătească-o jertfă.

(Către Gelasimus.)

Cu bine.

GELASIMUS

Să-ți ajut, stăpână?

PANEGYRIS

Am slujitorii mei, destul.

(Intră în casă.)

GELASIMUS

(singur)

Biet Gelasimus, pare-mi-se că nu mai ești de nici un preț
Cînd tîmpul n-a sosit, iar cellalt, sosind, nu-ți vine-ntr-ajutor.
Mă duc, prin cărțile-mi să caut noi vorbe, cele mai de duh;
Căci dacă nu-mi răpun rivalii, rămîn pierdut fără scăpare.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

EPIGNOMUS, STICHUS,
urmați de sclave și de oislași care duc bagajele

EPIGNOMUS

Mă-ntorc cu bine-acasă, deplin victorios,
Și-i mulțunesc Furtunii și lui Neptun, din suflet;
Și lui Mercur de-asemeni că mi-a slujit negoțul,
Avutul împătrindu-mi prin strașnice câștiguri.
Iar celor ce durere le-am cășunat plecînd,
Le dărui bucuria, azi, cînd mă-ntorc la ei.
Cu socrul meu Antipho m-am și-ntilnit, iar el,
Uitîndu-și vrăjmășia, cu mine s-a-mpăcat.
Băgați, vă rog, de seamă a banului putere!
Victorios cu totul văzîndu-mă întors
Și aducînd acasă atîta bogăție,
Pe navă chiar, pe punte, fără mijlocitori,
Din inimă,-am simșit-o, cu mine s-a-mpăcat,
Și astăzi el cînează, cu frate-meu, la mine.
Căci ieri soseam deodată-n același port; dar azi
Eu am ieșit în larguri mai înainte lui.
Hai, Stichus, du acasă tot ce-am adus cu mine.

STICHIUS

Ori de-aș tăcea, stăpîne, ori de-aș vorbi, tot știi
Ce suferinți alături de tine-am îndurat;

Și-acum, scăpând de ele, vreau doar a mea să fie
Această zi în care-mi serbez Eliberarea¹.

EPIGNOMUS

Cerința ta-i cuminte și dreaptă; ia-o, Stichus.
Azi n-am cu tine treabă. Te du pe unde-ți place.
Îți dărui și o dușcă de vin bătrîn.

STICHUS

Iuhat

Azi îmi desfăt iubita.

EPIGNOMUS

Și zece, de-i plăti.

STICHUS

Ah, ar mai fi un lucru...

EPIGNOMUS

Ia spune-mi, care lucru?

STICHUS

Mă duc ori nu la cină?

EPIGNOMUS

De-i fi poftit, te duci.

STICHUS

Îți mulțumesc din suflet; poftit sau nu, nu-mi pasă.

¹ În original *Eleutheria* — sărbătoarea Libertății. Se pune întrebarea dacă Epignomus i-a făgăduit lui Stichus să-l elibereze, sau, mai curînd, acesta vrea să sărbătorească faptul de a fi scăpat de primejdiile mării?

EPIGNOMUS

Și und' te duci la cină?

STICHUS

Cam asta-i socoteala:

Am o iubită-alături, Stephania, ce-i sclavă
La frate-tău și, n parte plătind, la Sagarinus,
Un sirian, prieten și sclav ca ea, cinăm.
Iubită-amîndurora, sintem rivali pe ea.

EPIGNOMUS

Du toate astea-n casă. E-a ta, întregă, ziua.

STICHUS

Să fie-al meu păcatul de n-am s-o chinui strașnic.

(Epignomus intră în casă.)

La fată prin grădină mă duc — vreau să-mi păstreze
Doar mie noaptea-ntregă; dau partea mea de bani,
Și-i spun să pregătească la Sagarinus cina,
Sau, mai degrabă cumpăr eu însumi toate cele.
Veni-va cu stăpinu-i și sclavul Sagarinus.¹
De n-o sosi la vreme, ca să cinăm, pe Pollux!
Trimit în goană sclavii biciuitori pe urma-i,
În lovituri de bice să ni-l aducă-ndată.²
Deci pregăti-voi totul. Dar zăbovesc eu însumi.

(Către spectatori.)

Să nu vă minuneze defel că bieții sclavi
Petrec, iubesc, se cheamă și ei la cină: asta
Se-ngăduie-n Atena³. Dar îmi aduc aminte

^{1,2} Textul întregului pasaj este nesigur.

³ Sclavii romani nu se bucurau de aceleași plăceri. Această reflecție a lui Plaut are, probabil, scopul de a preveni o eventuală învinuire de neverosimil, precum și de a menaja gustul publicului roman.

— Ca să nu dau prilejul invidiei — că are
Și-n latura din spate o poartă casa noastră:
(Mai mult se intră-n casă prin poarta ei din spate)¹
Pe-acolo plec să cumpăr, pe-acolo mă întorc:
Deschisă prin grădină-i o trecere-ntre case.

(*Către sclavi.*)

Urmați-mă degrabă; alerg să-mi șfirtec ziua.

SCENA II

GELASIMUS, EPIGNOMUS

GELASIMUS

(*singur*)

Am luat din cărți știință; sînt sigur, cit se poate,
Că regele-mi cu vorbe de duh am să-l păstrez.
Mă-ntorc să văd acumă dac-a sosit din port,
Că vreau pe loc cu vorba să-l și ademenesc.

EPIGNOMUS

(*ieșind din casă*)

Dar ăsta-i Gelasimus, sosește parazitul.

GELASIMUS

(*fără să-l vadă pe Epignomus*)

Azi am pornit sub cele mai bune auspicii,
Din fața mea un șoarec a prins o nevăstuică.
Mi-a prevestit a bine, e lucru hotărît.

---

¹ Vers eliminat din text de cei mai mulți editori.

Aşa cum nevăstuica vicaţa şi-a găsit-o,
Cu-a mea eu sper aşijderi; auguriul mi-i prielnic.

(Văzîndu-l pe Epignomus.)

Da-l văd pe Epignomus; m-apropii să-i vorbesc.
Mă bucur, Epignomus, că iarăşi te revăd!
De bucurie ochii mi-s năpădiţi de lacrimi!
Sănătoşel tot timpul?

EPIGNOMUS

Mă țin destul de bine.

GELASIMUS

Îmi hărăzesc gîtlejul în sănătatea ta.

EPIGNOMUS

Plăcute vorbe. Zeii să-ți dăruie ce vrei.

GELASIMUS

(Vreau să cinezi la mine, ca să-ți cinstim sosirea.)¹

EPIGNOMUS

Eu să cinez la tine?

GELASIMUS

Ca să-ți cinstim sosirea.

EPIGNOMUS

Am rost în altă parte poftit; îți mulțumesc.

GELASIMUS

Făgăduiește-mi.

---

¹ Vers presupus (lacună în original), indispensabil în înțelegerea în continuare a replicilor.

EPIGNOMUS

Nu pot.

GELASIMUS

Zi: da.

EPIGNOMUS

Am zis: nu pot.

GELASIMUS

M-ar bucura, pe Hercull

EPIGNOMUS

Da, ştiu. La cel dintii
Prilej, îţi fac plăcerea.

GELASIMUS

Prileju-i chiar acum.

EPIGNOMUS

Pe Polluxl nu se poate.

GELASIMUS

De ce te laşi rugat?
Eva pe plac îţi dărui: primeşte.

EPIGNOMUS

Du-te, hai;
Pe alt conviv încearcă pe astăzi să găseşti.

GELASIMUS

De ce nu vrei?

23

EPIGNOMUS

Nu-mi place să fiu rugat, cînd pot.

GELASIMUS

Te-ncredințez de-un lucru, pe Hercle!: te-aș primi
Cu bucurie, dacă mă-ncredințezi că vii.

EPIGNOMUS

Cu bine.

GELASIMUS

Nu te-ndupleci?

EPIGNOMUS

Defel; cinez acasă.

GELASIMUS

Ei, dacă nu te-ndupleci defel să vii la mine,
(Dar cum pe calea asta la țintă nu ajung,
O iau pe căi bătute: am să-i vorbesc pe șleau)¹
Vrei să cinez la tine?

EPIGNOMUS

Aș vrca, de s-ar putea;
Dar am poftit la cină alți nouă musafiri.

GELASIMUS

Nu cer, sê înțelege, un pat, să stau întins;
Știi că m-așez la masă pe-un scăunel, deoparte.

---

¹ Se presupune că aceste două versuri sînt adăugate de copisti.

EPIGNOMUS

Ei oratori sînt publici, bărbați de mare vază;
Ambracia¹-i trimite-n cetatea noastră soli.

GELASIMUS

Ci oratorii publici, bărbații tăi de vază,
Ședeau-vor la vedere, eu, om de jos, mai jos.

EPIGNOMUS

Nu se cuvine, totuși, să stai cu oratorii.

GELASIMUS

Sînt orator eu însumi, dar, vai, deloc nu-mi merge.

EPIGNOMUS

Ne-om infrupta chiar mîine din ce-a rămas. Cu bine.

(Intră în casă.)

GELASIMUS

(singur)

Ah, sînt pierdut cu totul, și fără nici o vină.
Acum un Gelasimus e mai puțin pe lume.
Sînt hotărît să nu mai mă-ncred în nevăstuici;
N-am cunoscut jivină atît de-nșelătoare.
De zece ori își schimbă locașul într-o zi,
Și semn de bine-am luat-o cînd viața mea-i în joc?
Plec să-mi adun amicii, să-mi spună după care
Din legi mi se cuvine...² să mor de foame.

¹ Localitate în Epir.

² Lacună în original.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

ANTIPHO, PAMPHILIPPUS, EPIGNOMUS

ANTIPHO

(către Pamphilippus)

Așa să mă iubească zcii și fetele să-mi ocrotească,
Precum, Pamphilippus, mă bucur că iară-n patrie
vă-ntoarceți,
Deplin victorioși în treburi, și tu, și frățiorul tău.

PAMPHILIPPUS

(ironic)

Aș cere chezășie,-Antipho, de nu mi te-aș vedea prieten,
Dar, dacă mi te văd prieten, mă-nered cu totu-n vorba ta.

ANTIPHO

Te-aș fi poftit la cină astăzi, de nu-mi spunea chiar frate-tău,
La el poftindu-mă-adineauri, că și tu tot la el cinezi.
Aș fi putut, e drept, să dărui o cină eu, în cinstea voastră,
În loc să-mi fie dăruită, de nu m-aș fi temut că-l supăr.
Dar ca să nu zici că-mi rămîne prietenia vorbă goală:
Vreau, negreșit, chiar mâine oaspeți voi și nevestele să-mi
fiți.

PAMPHILIPPUS

Iar mie o să-mi fiți poimîine; azi sînt la frate-meu poftit
Încă de ieri. Ce zici, Antipho, acum e pace între noi?

ANTIPHO

Că-n plin v-a mers — cum țin să-i meargă oricărui bun amic
— e pace,
Și-avem de-a face împreună. Căci vîră bine asta-n minte;
Cînd omul dobîndește-avere, amicii de la sine vin.
E trainică, și ei sînt trainici; e slabă, șubredă averea,
Se șubrezesc, la fel, amicii. Averea îți găsește-amici.

EPIGNOMUS

(ieșind din casă și vorbind cu cineva dinlăuntru)

Îndată vin.

(Înaintează, fără să-și vadă socrul și fratele.)

Ce bucurie, ca dup-o cale-atît de lungă,
La tine să te-ntorci, și-acasă nimic să nu te necăjească.
Soția,-n lipsa mea, de treburi atît de bine s-a-ngrijit,
Că inima mi-a ușurat-o și de necazuri mi-a scutit-o.
E chiar Pamphilippus acela; cu socrul văd că s-a-ntîlnit.

PAMPHILIPPUS

(venind în fața lui)

Hei, frate, cum ți-a mers?

EPIGNOMUS

Dar ție? De cîtă vreme ești în port?

PAMPHILIPPUS

Nu de prea multă.

EPIGNOMUS

(arătîndu-l pe Antipho)

Linistit e și în privința ta acum?

ANTIPHO

Mai mult ca marea ce v-aduse.

EPIGNOMUS

Rămii același totdeauna.
Să descărcăm chiar astăzi marfa din vase.

PAMPHILIPPUS

Ușurel, te rog.
Mai bine azi de bucurie noi înșine să ne-ncărcăm.
E gata cina? Mor de foame.

EPIGNOMUS

Ci hai la mine și fă-ți baie.

PAMPHILIPPUS

Nu, dau o raită pîn'la mine soția să-mi salut și zcii.
De-o merge totul cum mi-nchipui, îndată am s-ajung la tine.

EPIGNOMUS

Soția ta, la noi, acuma dă sorei sale ajutor.

PAMPHILIPPUS

Cu-atit mai bine; n-am să-ntirzii prea mult. La tine-s
într-o clipă.

ANTIPHO

(către Pamphilippus)

Nainte de-a pleca,
(arătindu-l pe Epignomus)
i-aș spune lui o poveste, -n fața ta.

PAMPHILIPPUS

Ci spune-i-o!

ANTIPHO

A fost odată-un bătrîn ca mine. Două fete
Avea, ca mine bunăoară. Erau nevestele-a doi frați,
Ca ale mele și-ale voastre.

EPIGNOMUS

(aparte)

Povestea e cu tîlc.

ANTIPHO

Cel tînăr

O cîntăreață-avea din liră și-o flautistă; le-adusese
Din depărtări, ca tine-acuma Dar, vezi, bătrînul era văduv,
Ca mine-acum.

EPIGNOMUS

Dă-i drumul, haide; pe loc povestea se petrece.

ANTIPHO

Și-atunci bătrînu-i spune celui ce-avea-n putere flautista,
Întocmai cum îți spun eu ție...

EPIGNOMUS

Ascult și îmi ciulesc urechea.

ANTIPHO

„Pe fata mea ți-am dăruit-o, să-ți faci, culcîndu-te, plăcerea;
În schimbu-i, drept e, să-mi dai una cu care să mă culc și eu.“

EPIGNOMUS

Cine-a spus asta? Cel ca tine?

ANTIPIO

Întocmai cum îți spun eu ție.
„Ah, zice tinăru, și două îți dau, de nu-ți ajunge una.
Și dacă două sînt puține, mai zice,-ți dărui încă două.“

EPIGNOMUS

Mă rog, dar asta? Cel ca mine?

ANTIPIO

Da, cel ca tine. Iar bătrînul,
Știi, cel ca mine: „Fie, zice, dă-mi, dacă ții atît, și patru,
Doar tu o să m-ajuci, pe Hercle! că n-am mîncare pentru
toate“.

EPIGNOMUS

(cu minie)

Și nu-i zgîrcit fără pereche bătrînul care spune asta,
Cînd i se dăruie atîta și el mai vrea și de-ale gurii?

ANTIPIO

(răspunzîndu-i pe același ton)

Și nu e tinăru acela un ticălos fără pereche,
Cînd i se cere, să răspundă că n-o să-i dea un bob de grîu?
Bătrînul însă-avea dreptate, atîta timp cît el dăduse
O zestre fiicei lui, să ceară și pentru flautistă una.

PAMPHILIPPUS

Mi s-ar părea isteț, pe Hercle! și tinăr plin de-nțelepciune,
De nu i-ar dărui amanta cu nici o zestre, cum i-o cere.

ANTIPHO

Bătrînu-a vrut să dobindească, de-ar fi putut, ceva mîncare;
Dar dacă n-a fost chip, a luat-o și fără să se mai tocmescă.
„Ne-am înțeles“, tel tînr zice. „Îți mulțunesc, bătrînu-i
spune.

Deci tîrgul e-ncheiat?“ mai zice. „Fac tot ce vrei“, sfîrșește
cellalt.

Acuma intru să-mi felicit copilele, că v-ați întors.

Pe urmă am să intru-n baie să-mi încălzesc bătrînul trup.
Și după ce sfîrșesc cu baia, v-aștept în liniște la masă.

EPIGNOMUS

Bun de pictat, Antipho-al nostru! Dibacia născocit povestea!

Ba încă vrea, nerușinatul, să facă și pe tinerelul.

Să i se dăruie amantă doar ca să-i cînte noaptea-n pat;

Căci nu pot să-nțeleg, pe Pollux! la ce alt lucru i-ar fi bună.

PAMPHILIPPUS

De Gelasimus, parazitul, ai dat cumva? E sănătos?

EPIGNOMUS

L-am întilnit mai adineauri.

PAMPHILIPPUS

Cum arăta?

EPIGNOMUS

Înfometat.

PAMPHILIPPUS

De ce nu l-ai chemat la cină?

EPIGNOMUS

N-am vrut să pierd nimic sosind.¹
Vorbești de lup, și iată lupul; ar înghiți orice-ntilnește.

PAMPHILIPPUS

Să-l luăm peste picior oleacă.

EPIGNOMUS

Îmi ici cuvîntul de pe limbă.

SCENA II

GELASIMUS, PAMPHILIPPUS, EPIGNOMUS

GELASIMUS

(căt-re spectatori)

Așa cum bine vă spuseseam cînd am plecat, mai adineauri,
M-am sfătuit cu toți amicii și toate neamurile mele;
Și sfatul lor a fost ca astăzi, vai, să mă las... să mor de
foame.

Dar nu-i Pamphilippus acela, cu Epignomus? O, ba da!
Mă duc la el. O, multsperate Pamphilippus, speranța mea,
O, viața mea, o, bucurie, bine-ai venit! Sînt fericit
Că-n patrie te-ntorci cu bine.

PAMPHILIPPUS

Cred, Gelasimus; bun găsit!

---

¹ Pierderea vreunui lucru la sosirea cuiva acasă însemna o rea prevestire, iar cheltuiala făcută pentru paraziți era socotită o pierdere.

GELĀSIMUS

(grijuliu)

Sănătoșel?

PĀMPHILIPPUS

(ocotind răspunsul)

Destul de bine mă țin mereu.

GELASIMUS

Sînt fericit.

Acum aș vrea să am, pe Pollux! o mie de măsuri de-argint.

EPIGNOMUS

De ce?

GELASIMUS

(brusc)

Ca să-l poftesc la cină pe el, și nu pe tine, jur!

EPIGNOMUS

Greșești vorbind așa.

GELASIMUS

(cu vocea indulcită)

Desigur, am vrut să spun: pe amîndoi.
Și-ntr-adevăr, cu bucurie la mine v-aș chema-mpreună;
Dar n-am nimic în toată casa; de-altminteri, voi o știți
prea bine.

EPIGNOMUS

Pe Pollux! te-aș chema cu multă plăcere, de-aș avea un loc.

GELASIMUS

Stînd și-n picioare, pot să-nfulec.

EPIGNOMUS

Nu, dar se poate face-un lucru...

GELASIMUS

Și care?

EPIGNOMUS

Cînd conviviî pleacă, să vii...

GELASIMUS

Amar de viața ta!

EPIGNOMUS

Dar nu la cină, vii la vase, ca să le speli.

GELASIMUS

Trăsni-te-ar zeii!

(Intorcîndu-se către Pamphilippus.)

Ce zici, Pamphilippus?

PAMPHILIPPUS

Pe Hercle! cinez la cineva-n oraș.

GELASIMUS

Cum, în oraș?

PAMPHILIPPUS

Pe Hercle! -așa e.

GELASIMUS

Dar, ce păcatul, obosit

Pleci în oraș?

PAMPHILIPPUS

Tu ce mă sfătui?

GELASIMUS

Și dacă ceri să-ți pună masa

La tine, și nu pleci la nimeni?

PAMPHILIPPUS

Cum să cinez acasă singur?)

GELASIMUS

Nu singur; mă poțtești pe mine.

PAMPHILIPPUS

Prietenul s-ar supăra

De cheltuiala ce-a făcut-o.

GELASIMUS

Ușor îți poate da iertare.

Ascultă-mă pe mine; cere să-ți pună masa.

EPIGNOMUS

Eu nu pot,

Oricum, să-l sfătuiască să-și calce cuvântul.

GELASIMUS

(*către Epignomus*)

Tot mai ești aici?

Tu crezi că nu ghicesc ce gânduri te mistuie?

(*Către Pamphilippus.*)

Ia seama, -ți spun;
Că ăsta-i lacom să-ți înghită, ca lupul, toată avuția.
Nu știi la noi cum se ucide în miez de noapte omu-n stradă?

PAMPHILIPPUS

Poruncă dau să vină sclavii ca să mă apere, mai mulți.

EPIGNOMUS

(*către Gelasimus, ironic*)

Nu pleacă, nu; dacă-l povățui să nu se ducă.

GELASIMUS

(*către Pamphilippus*)

Poruncește

O cină, cât ne-ajunge mie, și ție, și soției tale.
Fă asta, și-ai să-mi spui îndată că nu te-am păcălit, mă jur!

PAMPHILIPPUS

De cină dac-atiră totu, azi, Gelasimus, nu cinezi.

GELASIMUS

Deci în oraș te duci, la cină?

PAMPHILIPPUS

La frate-meu, aici, aproape.

GELASIMUS

Așa?

PAMPHILIPPUS

Așa.

GELASIMUS

Aș vrea, pe Pollux! cu pietre să te văd bătut.

PAMPHILIPPUS

N-am teamă; trec la el prin curte, nu ies deloc pe străz
amblate.

EPIGNOMUS

Ce-ai spune, Gelasimus?...

GELASIMUS

Cheamă-i pe oratori; și ține-i bine.

EPIGNOMUS

Dar e-n folosul tău, pe Pollux!

GELASIMUS

Atunci al tău sînt, poruncește.

EPIGNOMUS

Pe legea mea, se află totuși un loc anume unde poți
Să stai și tu.

PAMPHILIPPUS

I se cuvine.

GELASIMUS

(căt-re Pamphilippus)

Lumină a cetății noastre!

EPIGNOMUS

Doar dacă-ți place la strîmtoare.

GELASIMUS

Chiar între cuie ascuțite:
Chiar în locșorul unde doarme un biet cățel, doar loc să fie.,

EPIGNOMUS

Îți fac plăcerea-ndată, vino.

GELASIMUS

(arătînd casa lui *Epignomus*)

Aici?

EPIGNOMUS

Da nu la pușcărie;
Aici tot nu-ți croiești o soartă mai acătării.

(*Către Pamphilippus.*)

Mergem, frate.

PAMPHILIPPUS

Vreau zeilor s-aduc cinstire întii; pe urmă vin la tine.

GELASIMUS

(*cu voce jalnică*)

Și eu?

EPIGNOMUS

Ți-am spus; la pușcărie.

GELASIMUS

Ei bine, dacă poruncești,

Acolo merg.

EPIGNOMUS

O, zei! E-n stare, pentru un prinz sau pentru-o cină,
Pe cruce să se răstignească el însuși.

GELASIMUS

Ăsta-i felul meu.

Cu orice rău din lumea-ntreagă lupt mai ușor, decît cu foamea. Și oare n-am aici, la tine¹...

EPIGNOMUS

Știu bine ce noroc aduci.

Cînd parazit ne-ai fost, și mie, și lui, ne-am risipit avutul.
Azi nu mai vreau ca Gelasimus să-mi geluiască iar strînsura.

(Pleacă împreună cu Pamphilippus)

GELASIMUS

Au și ple cat?

(Singur.)

O, Gelasimus, știi ce-ți rămîne de făcut.

Cum, eu? Da, tu. Chiar mie? Ție. Vezi cît de greu e să trăiești?
Vezi cum se duce bunătatea și gîndul milostiv din om?
Cum măscăricii pier, și ceilalți își sînt ei înșiși paraziți?
Pe Pollux! nimeni n-o să vadă că pînă mîine mai trăiesc:
Acasă plec, o băutură din papură să-mi torn pe git,
Căci nu vreau să se poată spune că am murit cumva de foame.

(Iese.)

---

¹ Text și sens nesigur.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

STICHUS

(singur)

Eu cred că nu se află un obicei mai prost:
S-aștepți un om și-ntr-una să i te uiți în cale;
Cînd asta nu-l îndeamnă mai repede să vină.
Așa fac eu acuma, adăst pe Sagarinus;
Și asta nu-l îndeamnă să vină mai degrabă.
M-așez la cină singur, vă jur, dacă nu vine.
La noi în casă intru s-aduc un vas cu vin,
Apoi mîncînc. Se duce, ca neaua-n soare, ziua.
(Intră în casa lui Epignomus.)

SCENA II

SAGARINUS, STICHUS

SAGARINUS

(la început singur)

Salut, Atenă, doică a Greciei: te văd,
O, patrie iubită-a stăpînului, cu drag!
Dar unde mi-i amica, Stephania, ce face?
Aș ține mult să aflu. Pe Stichus l-am rugat
Din parte-mi să-i ureze de bine, și să-i spună

Că m-am întors, și grabnic să pregătească cina.
Dar iată-l și pe Stichus.

STICHUS

*(ieșind de la Epignomus cu un vas plin cu vin în
brațe; fără să-l vadă pe Sagarinus)*

Te-arăți prea bun, stăpîne,

Făcîndu-i daru-acesta lui Stichus, sclavul tău.
Pe zeii fără moarte, ce voieșie port,
Ce risete, ce glume, ce sărutări de miere,
Și dezmierdări, și dansuri, și dragoste-nfocată!

SAGARINUS

(strigînd)

Hei, Stichus!

STICHUS

Eu!

SAGARINUS

Cum merge?

STICHUS

Pe cinste, Sagarinus!

(Arătîndu-i vasul plin.)

L-aduc pe Dionysos, conviv al meu și-al tău.
Pe Pollux! cina-i gata; și toată casa voastră
În seamă mi-i lăsată. La noi s-a-ncins ospățul;
Acolo-ți sînt stăpînii la cină, cu Antipho;
Stăpînul meu de-asemeni. El mi l-a dăruit.

SAGARINUS

Ah, cine-a visat aur?

STICHUS

Mă rog, ce-ți pasă ție?

Dă fuga și fă baie.

SAGARINUS

Am și făcut.

STICHUS

Ce bine!

Atunci putem să mergem în casă.

SAGARINUS

Te urmez.

STICHUS

Pe tot îl sugem astăzi. Străinele deprinderi
Le uită. La Atena doar sintem! Haide, vino.

SAGARINUS

Da, vin; plăcut începe întoarcerea-mi acasă.
Semn bun și veste bună de la-nceput primesc.
(Intră amindoi la Pamphilippus.)

SCENA III

STEPHANIA

(singură, ieșind de la Epignomus)

Să nu vă mire pe nici unul, dragi spectatori, că mă vedeți
Ieșind de-aici, când stau acolo.

(Arată casa lui Pamphilippus.)

Vă fac îndată să-nțelegeți.

Din casă-am fost chemată-n grabă. Cînd marca veste-a răzbătut,

Că s-au întors stăpînii noștri, am dat cu toate-acolo buzna;
Am așezat degrabă paturi și rînduială-am pus prin casă.
În vremea asta, cu tot zorul, nu mi-am uitat nici de prieteni,
De Stichus și de Sagarinus, ca să găsească cîna gata.

A cumpărat bucate Stichus, eu le-am gătit; m-a-nsărcinat.
Acuma intru să mă bucur cu ei, că s-au întors acasă.

(Intră în casa lui Pamphilippus.)

S C E N A I V

SAGARINUS, STICHUS, CÎNTĂREȚUL DIN FLAUT

SAGARINUS

Ieșiți, aduceți tot alaiul! Stăpînul vinului ești, Stichus.
De noi atîrnă doar, ca astăzi petrecerea să meargă strună;
Să mă iubească zeii, strașnic aici cu toții ne-om simți
Vreau să poftim toți trecătorii la cheful nostru.

STICHUS

Se-nțelege;

Dar cine vine-aici, pe Hercule! să vină și cu vinul lui:
Din miera-acestei jertfe

(arată vasul cu vin)

nimeni n-o să se-nfrupte, decît noi.
Ne-om îmbia-ntre noi frățește și fără nazuri: un ospăț
Desigur pe măsura noastră, cu nuci, smochine, bobușor,
Măslină într-o farfurie¹, și iarba lupului², și turte.

¹ Text indescifrabil în original; reconstituire aproximativă.

² Sau „cafeluță“, plantă leguminoasă, cultivată pentru nutreț (*Lupinus albus*).

Destul; e drept să fie sclavul, nu larg, ci strîns la cheltuială.
Trăim după puteri: din vase, pocale, cupe mari de aur
Beau cei bogați, noi din sârmane pocale de pămînt din
Samos.
Dar bem și noi, și datoria ne-o facem, cit ni-i cu puțință.

SAGARINUS

Cum ne-așezăm în preajma fetei?

STICHUS

Să iei tu locul, zic, de cinste.
Și, ca să nu uiți, mai cu seamă, ne-om învoi, și-mpart cu tine:
Vezi care-ți este mai plăcută și-alege-ți tu-ndeletnicirea.

SAGARINUS

De ce-ndeletnicire-i vorba?

STICHUS

Îți place zeului Fintînii
Să-i dai poruncă, sau lui Liber?

SAGARINUS

Nici vorbă, mult mai mult lui Liber.
Dar cîtă vreme se gătește iubita mea și-a ta, putem
Noi înde noi să-ncepem cheful. Stăpînul mesei te numesc.

STICHUS

Am o idee minunată; să stăm pe scăunele, cum
Stau cinicii¹, nu-ntinși pe paturi?

¹ Discipolii lui Diogene nu se întindeau pe paturi cînd
mînceau, așa cum obișnuiau romanii.

SAGARINUS

Nu, nu, e mai plăcut așa-

Dar pînă cînd, stăpîne-al mesei, vrei să tot stea-n zadar
pocalul?

Privește cîte cupe-așteaptă.

STICHUS

Bem cîte-s degetele mîinii.

Chiar cîntecul grecesc ne spune: „Bea trei, bea cinci, dar
nu bea patru“.¹

SAGARINUS

(după ce i se toarnă vin în pocal)

Beau pentru tine! Zeciuniala, ai minte, dă-o din fîntînă.

(Către spectatori.)

În cinstea voastră și a noastră, și-a ta, și-a mea, și-a
Stephaniei!

(Către Stichus.)

Bea, dacă vrei să bei.

STICHUS

Nu-mi place să fiu rugat.

SAGARINUS

(privind masa)

E plină masa;
De s-ar grăbi iubita noastră; ea singură ne mai lipsește

¹ În original, în limba elină: *E pént' è tria pin' è mè téttara.*

STICHUS

Sint bine rinduite toate.

(Umplind pocalul pe care i-l oferă lui Sagarinus.)

Beau pentru tine!

SAGARINUS

Bea cît vrei;

Eu vreau să gust tocana asta.

STICHUS

De nu te-mbie ce-i aici,

Puțin îmi pasă.

(Turnînd din nou vin în pocal.)

Ține apă.

SAGARINUS

Dreptate ai; îmi rîd de dulciuri.

(Întinde pocalul către cîntărețul din flaut care a venit cu ei și se află în avanscenă.)

Bea, flautistule; hai, iute.

(Cîntărețul refuză.)

Pe Hercle! bei; să nu zici nu.

De ce faci nazuri, cînd știi bine că n-ai să scapi? De ce nu bei?
Grăbește-te; ia cupa-n mîină, îți spun; doar nu plătește
statul.

Atîtea mofturi nu-și au rostul; hai, lasă flautele-odată.

STICHIUS

(către Sagarinus)

Cînd bea, ia seama pînă unde fac semn să bea, sau fă tu
semnul.

Nu vreau s-o bem pe toată-odată; n-am mai fi buni de nic
o treabă.
Aşa, pe Pollux! se goleşte într-o clipită vasul tot.

SAGARINUS

*(către cîntăreţul din flaut care-i înapoiuză pocalul
după ce l-a băut)*

Ce-i asta? Faci atilea nazuri, dar nu-l găseşti atît de rău.
Băieţele, ai băut, acumă du flautele iar la buze:
Obrajii umflă-ţi-i degrabă, ca şarpele înfuriat.
Şi-acumă, Stichus: calci porunca? pe loc eşti pedepsit la
cupe.

STICHIUS

Aşa-i cinstit. Oricine cere un lucru drept, îl dobîndeşte.

SAGARINUS

Ia seama deci. A ta-i pedeapsa,
(arată vasul cu vin)
la cea mai mică-nşelăciune.

STICHIUS

E bine, şi ţi-e drept cuvîntul. Priveşte, dar, pentru-nceput.
(Cîntă şi în acelaşi timp dansează.)

Ah, minunat e: sîntem rivali ce se iubesc,
Sorbim aceeaşi cupă, iubim aceeaşi fată,
De neuitat e: sîntem, eu — tu, tu — eu; un euget.
Iubim aceeaşi fată: e-a mea, pe cît e-a ta;
A ta şi-a mea de-a valma: şi nu ni-i cu minie.

SAGARINUS

Oho! ajunge; nu vreau lumea s-o plictiseşti; alt joc încearcă.

STICHUS

Vrei s-o chemăm pe fata noastră? Să ne danseze ea.

SAGARINUS

Desigur.

STICHUS

(*chemînd*)

Preadulcea, draga, minunata mea Stephania, ieși afară
La dragii tăi. Îmi pari frumoasă de-ajuns.

SAGARINUS

Și mie preafrumoasă.

STICHUS

Din veseli, fă-ne și mai veseli, venind voioasă între noi.

SAGARINUS

Abia sosiți, te vrem, micuța mea Stephania, miera mea,
Dacă iubirea noastră-ți place și ne primești pe amîndoi.

S C E N A V

STEPHANIA, STICHUS, SAGARINUS

STEPHANIA

(*ieșind din casa lui Pamphilippus*)

V-ascult, preascumpe inimioare! Așa să mă iubească Venus
Cum aș fi fost demult a voastră de nu mă dichiseam atît,
Să fiu mai mult pe placul vostru. Așa-s femeile făcute:
Se spală și se-nzorzonează, se dreg, și tot rămîn nedrese;

Mai iute-ajunge să dezguste o curtezană, cînd nu cată
Frumsețea să-și împodobească, decît să placă prin podoabe.

STICHUS

Frumoase, minunate vorbe.

SAGARINUS

Prin gura ei vorbește Venus.

STICHUS

Ah, Sagarinus!

SAGARINUS

Ce-i?

STICHUS

Cît sufăr.

SAGARINUS

Ești tufă, zici? Cu-atît mai rău

STEPHANIA

Eu unde stau?

SAGARINUS

Cum vrei?

STEPHANIA

La mijloc; că amîndoi îmi sînteți dragi.

STICHUS

Mi-i goală punga. Libertatea, vai, de pe creștet mi-a fugit¹.

¹ Aluzie la tichia de libert (*pilleus*) cu care își acopereau capul sclavii la eliberare.

STEPHANIA

Fă-mi loc să mă așez la masă, hai, dacă-ți plac.

STICHUS

Tu? Mie-mi plăci.

STEPHANIA

Pe amândoi țin să vă mîngîi.

STICHUS

Vai mie! Mor.

(*Către Sagarinus.*)

Ce spui?

SAGARINUS

Ce vrei?

STICHUS

Pe zeii veșnici! nimeni totuși n-o-mpiedică să ne danseze.
Hai, dulce vinișor, dansează; am să dansez și eu cu tine.

SAGARINUS

Aiei, pe Pollux! nu mă birui, căci simt și eu furnicăături.

STEPHANIA

Ca să dansez pe placul vostru, dați flautistului să bea.

STICHUS

Și nouă.

SAGARINUS

(*furnind vin cintărețului*)

Ține, bea tu primul. Pe urmă, după ce goleşti
Ce vezi aici, dă-i drumu, -ncepe degrabă, cum ți-e iscusința.

Un cîntec drăgăstos și dulce și-mbietor la desfrînare,
Să ne furnice pînă-n unghii.

(Către Stichus, întinzîndu-i pocalul.)

Ci toarnă-aici un pic de apă

(Către cîntărețul din flaut.)

Hai, ține; bea.

(Cîntărețul întinde repede mîna.)

Mai adineauri nu se-ndesa la băutură;

Acum rugat nu se mai lasă. Hai, ține.

(Către Stephanía.)

Între timp, aș vrea,
Drag ochișor, o sărutare să-mi dăruí, pînă bea el tot.

STICHIUS

Așa, ca fetele de stradă? Stînd în picioare se sărută
Iubitul cu iubita? Iuhal! Doar hoții se sărută-așa!

SAGARINUS

(către cîntărețul din flaut)

Acuma umflă-ți obrăjorii; ceva de dragoste să zici.
O melodie nouă dă-ne în schimbul vinului cel vechi.

(Începe să danseze.)

Ce ionian ar fi în stare, ce desfrînat să facă-așa?

STICHIUS

Dacă mă-nvingi la dansul ăsta, ne luăm la-ntrecere cu altul.

SAGARINUS

Ca mine făl!

STICHIUS

Iar tu, ca mine!

SAGARINUS

Zelos!

STICHUS

Virtos!

SAGARINUS

Focos!

STICHUS

E pacer!

SAGARINUS

**Ia hai odată și-mpreună. Cu desfrinații toți mă-nfrunt.
De dănțuială nu te satori precum ciupercile de ploaie.**

STICHUS

**Și-acuma, să intrăm; pe vinul băut ne-am zbunguit destul.
Voi, spectatori, bătînd din palme, plecați la voi să-ntindeți
cheful!**

CUPRINSUL

<i>Comedia măgarilor</i>	5
<i>Gărgărița</i>	97
<i>Pseudolus</i>	177
<i>Stichus</i>	317

Redactor : Ion ACSAN
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1970. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 10,23. Coli țipar 12,25. A. nr. 17 233/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 871—2=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 956 la Combinatul Poligrafic „Casa Scîntei”, Piața Scîntei nr. 1, București — Republica Socialistă România

plaut

«În general comicul plautin vehiculează valențe realiste, chiar cînd nu implică observația satirică, dar uneori el pătrunde și în zonele absurdului: replici, gesturi, situații, vocabule ce descind parcă din paginile comediei foarte moderne...

Plaut a creat mostre strălucite de caricaturizare care au slujit ca model multor comediografi posteriori... Spirituale, veșnic scînteietoare ca Pseudolus, sau groțești ca Ballio, soldați fanfaroni sau părinți decrepiți, caracterele plautine comportă un comic suculent...

Anumiți cititori pot fi stingheriți de unele momente de comic prea mecanice sau de simplitatea excesivă a unor segmente de intrigă plautină, dar vor fi totdeauna cuceriiți de rîsul exuberant al șarsinatului. Umorul plautin sfîrșește prin a elucida toate reticențele, prin a elimina toate nedumeririle. Căci în fond străvechiul, preclasicul Plaut este un autentic modern.»

EUGEN CIZEK

(din *Prefața la
CASA CU STAFII* de Plaut)

editura minerva

Lei 5